

T.C
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA EĞİTİMİ BİLİM DALI

**EBEVEYNLERİN DUYGU SOSYALLEŞTİRME BECERİLERİ İLE
OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN DUYGU DÜZENLEME VE SOSYAL
YETKİNLİK BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Zerrin KÖSE

BOLU- 2019

T.C
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA EĞİTİMİ BİLİM DALI

EBEVEYNLERİN DUYGU SOSYALLEŞTİRME BECERİLERİ İLE
OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN DUYGU DÜZENLEME VE SOSYAL
YETKİNLİK BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Zerrin KÖSE

Danışman
Prof. Dr. Zeynep DENİZ YÖNDEM

BOLU, ARALIK- 2019

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Zerrin KÖSE tarafından hazırlanan “Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Becerileri İle Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenleme Ve Sosyal Yetkinlik Becerileri Arasındaki İlişki” adlı çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. (06.11.2019)

Akademik Unvan ve Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. Zeynep DENİZ YÖNDEM

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Yasin AYDIN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Abdi GÜNGÖR

Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Onayı

Prof. Dr. Türkan ARGON
Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA İLİŞKİN BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, 'Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Becerileri ile Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenleme ve Sosyal Yetkinlik Becerileri Arasındaki İlişki' baŐlıklı çalışmanın yazılmasında bilimsel ve etik kurallara uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunduğumu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezimin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

06/12/2019

Zerrin KÖSE

TEŞEKKÜR

Tezimi hazırlama sürecinde rehberliği sayesinde yol aldığım, anlayışını ve desteğini esirgemeyen değerli tez danışmanım Prof. Dr. Zeynep DENİZ YÖNDEM'e en içten dileklerle teşekkürlerimi sunarım.

Jüri üyeleri olarak katkıda bulunan, Dr. Öğretim Üyesi Yasin AYDIN'a ve Dr. Öğretim Üyesi Abdi GÜNGÖR'e katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim. Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve deneyimlerini aktaran, bu mesleğe gönül vermeme katkı sağlayan Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi'ndeki tüm hocalarıma ayrı ayrı teşekkür ederim.

Varlıklarından güç aldığım, tüm zor anlarımda daima yanımda olan, beni cesaretlendiren, sevgi ve desteklerini her zaman hissettiğim, babam Ali KÖSE, annem Hatice KÖSE ve kardeşim Büşra KÖSE'ye minnettarım.

Zerrin KÖSE

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA İLİŞKİN BEYAN	i
TEŞEKKÜR.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar DİZİNİ	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
ÖZET	x
ABSTRACT.....	xii
BÖLÜM I.....	1
1. Giriş	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.1.1. Problem Cümlesi.....	5
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Önemi.....	8
1.4. Sınırlılıklar	9
1.5. Sayıtlar	10
1.6. Tanımlar	10
BÖLÜM II	11
2. Kuramsal Temel ve İlgili Alan Yazın.....	11
2.1. Duygu Düzenleme ve Sosyal Yetkinlik	11
2.1.1. Çocuklarda duygu düzenleme ve sosyal yetkinliğin gelişimi.....	15
2.1.2. Duygu düzenleme ve sosyal yetkinliği etkileyen faktörler.....	18
2.2. Duygu Sosyalleştirme ve Ebeveyn Rolü	22
2.3. Duygu Düzenleme, Sosyal Yetkinlik ve Duygu Sosyalleştirme ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	26
2.4. Duygu Düzenleme, Sosyal Yetkinlik ve Duygu Sosyalleştirme ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	30
BÖLÜM III	37

3. Yöntem.....	37
3.1. Araştırmanın Modeli.....	37
3.2. Çalışma Grubu.....	38
3.3. Veri Toplama Araçları.....	40
3.3.1. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30.....	41
3.3.2. Duygu Düzenleme Ölçeği.....	42
3.3.3. Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği.....	43
3.3.4. Kişisel Bilgi Formu.....	44
3.4. Verilerin Toplanması.....	45
3.5. Verilerin Analizi.....	45
BÖLÜM IV.....	47
4. Bulgular.....	47
4.1. Duygu Düzenleme ve Sosyal Yetkinlik Becerilerinin Çocukların Kişisel ve Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	47
4.1.1. Yaşa ilişkin bulgular.....	47
4.1.2. Cinsiyete ilişkin bulgular.....	48
4.1.3. Okul öncesi eğitime devam etme süresine ilişkin bulgular.....	49
4.1.4. Kardeş sayısına ilişkin bulgular.....	51
4.1.5. Kendinden yaşça büyük kardeşin olup olmamasına ilişkin bulgular.....	53
4.1.6. Okul dışında başka çocuklarla görüşme sıklığına göre incelenmesine ilişkin bulgular.....	54
4.1.7. Bebeklik döneminde bakım veren kişilere ilişkin bulgular.....	55
4.2. Duygu Düzenleme ve Sosyal Yetkinlik Becerilerinin Ebeveynlerin Kişisel ve Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	56
4.2.1. Yaşa ilişkin bulgular.....	57
4.2.2. Eğitim düzeyine ilişkin bulgular.....	60
4.2.3. Algılanan aile gelir düzeyine ilişkin bulgular.....	61
4.2.4. Ebeveynin çocuk gelişimi ile ilgili yayınları ve eğitimleri takip etme sıklığına ilişkin bulgular.....	62
4.2.5. Ebeveynin çocuk ile zaman geçirme sıklığına ilişkin bulgular.....	63

4.2.6. Ebeveynin çocukla ilgili bebeklik dönemi değerlendirmesine ilişkin bulgular..	64
4.3. Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenleme ve Sosyal Yetkinlik Becerileri ile Ebeveynlerinin Duygu Sosyalleştirme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bulgular.....	65
BÖLÜM V	68
5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler	68
5.1. Tartışma.....	68
5.1.1. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin çocukların kişisel ve demografik özelliklerine göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması.....	68
5.1.2. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin ebeveynlerin kişisel ve demografik özelliklerine göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması.....	72
5.1.3. Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerileri ile okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması	76
5.2. Sonuç ve Öneriler	77
5.2.1. Uygulamalara yönelik öneriler	78
5.2.2. Yeni yapılacak araştırmalara yönelik öneriler.....	80
KAYNAKÇA.....	82
EKLER.....	95
EK-1. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30	96
EK-2. Duygu Düzenleme Ölçeği	97
EK-3. Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği	98
EK-4. Kişisel Bilgi Formu	99
EK-5. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurul Belgesi	100
ÖZGEÇMİŞ	102

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Araştırmaya katılan çocukların kişisel ve demografik özelliklere göre dağılımları	38
Tablo 3.2. Araştırmaya katılan çocukların ebeveynlerinin kişisel ve demografik özelliklere göre dağılımları	40
Tablo 3.3. Çocukların Duygu Düzenleme, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin çarpıklık ve basıklık kat sayıları için Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları.....	46
Tablo 4.1. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin yaşa göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=102).....	48
Tablo 4.2. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin cinsiyete göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=102).....	49
Tablo 4.3. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin okul öncesi eğitime devam etme süre göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis-H testi sonuçları (n=99)	50
Tablo 4.4. Okul öncesi çocukların kızgınlık/saldırganlık düzeylerinin okul öncesi eğitime devam etme süre göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=99).....	51
Tablo 4.5. Okul öncesi çocuklarının duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin kardeş sayısına göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis-H testi sonuçları (n=99).....	52
Tablo 4.6. Okul öncesi çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin kardeş sayısına göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	52
Tablo 4.7. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin kendinden yaşça büyük kardeşin olup olmamasına göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=102).....	53
Tablo 4.8. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin okul dışında başka çocuklarla görüşme sıklığına göre incelenmesine ilişkin Kruskal	

Wallis-H testi sonuçları (n=102).....	54
Tablo 4.9. Okul öncesi çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin okul dışında başka çocuklarla görüşme sıklığına göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	55
Tablo 4.10. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin bebeklik döneminde bakım veren kişilere göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=97).....	56
Tablo 4.11. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin annenin yaşına göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis-H testi sonuçları (n=95).....	57
Tablo 4.12. Okul öncesi çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin annenin yaşına göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	58
Tablo 4.13. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin babanın yaşına göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis-H testi sonuçları (n=92).....	58
Tablo 4.14. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik düzeylerinin babanın yaşına göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları	59
Tablo 4.15. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin annenin eğitim düzeyine göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=88).....	60
Tablo 4.16. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin babanın eğitim düzeyine göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=85).....	61
Tablo 4.17. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin ailenin algılanan gelir düzeyine göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=95)	62
Tablo 4.18. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin ebeveynin çocuk gelişimi ile ilgili yayınları ve eğitimleri takip etme sıklığına göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis-H testi sonuçları (n=102)	63
Tablo 4.19. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin	

ebeveynin çocuk ile zaman geçirme sıklığına göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=98).....	64
Tablo 4.20. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerilerinin ebeveynin çocukla ilgili bebeklik dönemi değerlendirmesine göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=102)	65
Tablo 4.21. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik düzeyleri ile ebeveynlerin duygu sosyalleştirme tepkileri arasındaki ilişkiye ait Spearman Korelasyon Analizi sonuçları (n=55)	66

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt : Aktaran

Ed : Editör

DDÖ : Duygu Düzenleme Ölçeği

SYDD-30 : Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30

SPSS : Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı

ÖZET

EBEVEYNLERİN DUYGU SOSYALLEŞTİRME BECERİLERİ İLE OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN DUYGU DÜZENLEME VE SOSYAL YETKİNLİK BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Köse, Zerrin

Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zeynep Deniz YÖNDEM

Aralık-2019 (xiii+ 103 sayfa)

Bu araştırmanın amaçlarından biri, okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin çocukların ve ebeveynlerinin bazı kişisel ve demografik özelliklerine göre incelenmesi, ikincisi ise ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerileri ile çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Araştırmanın katılımcıları, okul öncesi eğitime devam eden 5 ve 6 yaş grubundaki 102 çocuğun sınıf öğretmenleri ve bunlar arasından 52 çocuğun ebeveyninden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak; ‘Duygu Düzenleme Ölçeği’, ‘Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30’, ‘Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği’ ve ‘Kişisel Bilgi Formu’ kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde, çocukların ve ebeveynlerinin kişisel ve demografik özelliklerine göre gruplararası karşılaştırmalar için Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis-H testi, ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerileri ile çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla Spearman korelasyon testi kullanılmıştır. Araştırmada, sosyal yetkinlik yönünden; kız çocuklar, tek çocuk olanlar, okul dışında başka çocuklarla sıklıkla görüşen, bebeklik döneminde aile büyüklerinin bakım verdiği, anne ve babası 35 yaşından büyük, annesi üniversite mezunu olan ve ebeveyni ile sıklıkla zaman geçiren çocuklar lehine anlamlı farklılıklar olduğu

bulunmuştur. Sosyal yetkinliğin diğerk bir boyutu olan kızgınlık/saldırđanlık düzeyinin ise; erkek çocuklarda, okul öncesi eğitime 1 yıl ve 3 yıl devam eden, sorunlu/sıkıntılı bebeklik dönemi geçiren çocuklarda daha yüksek olduğu bulunmuştur. Diğerk yandan duygu düzenlemenin çocukların birtakım özelliklerine göre genel olarak farklılık göstermediği, sadece duygu düzenlemenin bir boyutu olan değişkenlik/olumsuzluk boyutunda erkek çocuklar, ebeveyni ile orta sıklıkta zaman geçiren ve sorunlu/sıkıntılı bebeklik geçiren çocuklar lehine anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Duygu düzenlemenin bir boyutu olan anksiyete/içer dönüklük düzeyinin, babası üniversite mezunu olan çocuklarda daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çocuklarda duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin; çocukların yaşı, kendinden yaşca büyük kardeşin olup olmaması, ebeveynin algıladığı gelir düzeyi ve ebeveynin çocuk gelişimi ile ilgili yayın ve eğitimleri takip etme sıklığına göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Ayrıca ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerilerinden problem odaklı tepkileri ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur. Araştırmanın sonuçları alan yazındaki başka bulgularla tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Duygu Düzenleme, Sosyal Yetkinlik, Duygu Sosyalleştirme, Okul Öncesi Çocuklar

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTS' EMOTION SOCIALIZATION SKILLS AND EMOTIONAL REGULATION AND SOCIAL COMPETENCE OF PRESCHOOL CHILDREN

Köse, Zerrin

Master Thesis

Department of Educational Sciences

Counseling and Guidance Psychology Program

Supervisor: Prof. Dr. Zeynep Deniz YÖNDEM

December-2019 (xiii+ 103 pages)

One of the aims of this study is to examine the emotion regulation and social competence skills of preschool children according to some personal and demographic characteristics of children and their parents, and secondly to determine the relationship between parents' emotion socialization skills and children's emotion regulation and social competence skills. The participants of the study consisted of class teachers of 102 children between the ages of 5 and 6 who were attending preschool education and parents of 52 children among them. As data collection tools; 'Emotion Regulation Scale', 'Social Competence and Behavior Evaluation Scale-30', 'Coping with Negative Emotions of Children Scale' and 'Personal Information Form' were used. In the analysis of the research data, Mann Whitney U and Kruskal Wallis H test was used for intergroup comparisons according to the personal and demographic characteristics of children and their parents, and Spearman correlation test was used to examine the relationship between parents' emotion socialization skills and children's emotion regulation and social competence skills. In the research, in terms of social competence; it was found that there are significant differences in favor of children who are girls, children without siblings, who frequently meet with other

children outside the school, care of family elders during infancy, whose parents are older than 35 years, whose mother is university graduate and who often spend time with their parents. Anger / aggression, which is another dimension of social competence; it was found to be higher in boys, children who had pre-school education for 1 year and 3 years and had problematic / troubled infancy. On the other hand, it was concluded that emotion regulation did not generally differ according to some characteristics of the children, and there were significant differences in favor of male children, parents who had medium time and problematic/troubled infancy in the dimension of variability/negativity which is a dimension of emotion regulation only. Anxiety/introversion, which is a dimension of emotion regulation, was found to be higher in children whose fathers were university graduates. Emotion regulation and social competence skills in children; It was found that there was no difference according to the age of the children, the presence of an older sibling, the income level perceived by the parent and the frequency of the parent to follow publications and trainings on child development. In addition, a low positive relationship was found between parents' problem-focused responses of emotional socialization skills and children's emotion regulation skills. The results of the research were discussed with the other findings in the literature. The findings were weighed together with the relevant studies in the literature.

Key Words: Emotional Regulation, Social Competence, Emotion Socialization, Preschool Children

I. BÖLÜM

1. Giriş

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, araştırma ile ilgili sınırlılıklar, sayıltılar ve kavramsal tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Okul öncesi dönem, tüm gelişim alanlarında olduğu gibi sosyal-duygusal gelişim yönünden kritik bir dönemdir. Okul öncesi döneme denk düşen erken çocukluk döneminde, sosyal-duygusal alandaki olumlu ya da olumsuz gelişmeler çocuğun tüm yaşamını etkilemektedir. Çocukluk döneminde; akranları tarafından reddedilme, sevilmemeye, dışlanma, kaygı, problem çözme becerisinde yetersizlik, dikkat eksikliği ve uyum problemleri olarak gözlenebilmektedir. İleriki dönemlerde ise benlik algısının gelişimini olumsuz yönde etkilemekte, yalnızlık, depresyon ve kaygı bozuklukları gibi sorunlara yol açabilmektedir (Avcıoğlu, 2007; Gülay, 2009).

Okul öncesi dönem aynı zamanda, ilkokula ve devamındaki eğitim yaşantısına hazırlık niteliğinde bir aşamadır. Yakın zamanlarda ülkemizde ilkokula zorunlu başlama yaşının düşmesi, çocukların özellikle sosyal-duygusal becerileri erken yaşlarda kazanmalarını daha önemli hale getirmiştir. Sosyal ve duygusal alandaki yeterlikler daha sonraki dönemlerde çocukların akademik başarılarını ve okul yeterliklerini de etkilemektedir. Bilişsel alandaki gelişimleri yeterli olsa da sosyal-duygusal yetkinlik düzeyleri düşük olan çocuklar, sınıf aktivitelerine daha az katılım göstermekte,

öğretmenleri ve akranları tarafından daha az kabul görmektedirler. Öğretmenler bu çocuklara daha az olumlu geri bildirim sağladıklarından öğrenmelerine yeterince yardımcı olamamaktadırlar. Ayrıca bu durumda çocuklar okuldan keyif almamakta, okula karşı isteksizlik göstermektedirler (Raver ve Knitzer, 2002).

Çocuğun, içinde bulunduğu çevreye uyum sağlayabilmesi için kendisinin ve karşısındakinin duygularını fark etme, ayırt etme, duygularını sözel ve davranışsal olarak uygun bir şekilde ifade etme gibi duygu düzenleme becerilerine ve hem yaşlılarıyla hem de kendinden büyüklerle sağlıklı etkileşimlerde bulunma, iş birliği yapma gibi sosyal yetkinlik becerilerine sahip olması gerekmektedir (Anthony ve diğerleri, 2005; Chen ve French, 2008).

Çocuklar, kendilerini ve çevrelerini tanımak amacıyla günlük yaşamlarında çevresindekiler ile etkileşime geçmektedirler. Yetişkin ya da akranlarla kurulan sosyal etkileşimler, bir yandan çocuğun duygu düzenleme becerilerinden etkilenirken, diğer yandan duygu düzenleme becerileri sosyal ilişkilerini de etkilemektedir. Örneğin; arkadaşı kendisiyle oynamadığı için hayal kırıklığı, üzüntü ya da kızgınlık yaşayan bir çocuğun kendi duygusunu nasıl düzenlediği, bu durum karşısında göstereceği davranışı belirlemektedir. Çocuk duygusunu etkili bir şekilde düzenleyebildiğinde, sözel olarak duygularını daha iyi ifade edebilmekte ve yaşadığı sorunla ilgili çözüm yolu aramaya çalışmaktadır. Yaşadığı bu olumsuz duygunun yoğunluğunu ya da süresini düzenleyemediğinde ise ağlama, bağırma gibi davranışsal tepkiler gösterebilmektedir (Blair-Perry ve diğerleri, 2014).

Duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerindeki yetersizlikler çocuklarda birtakım davranış sorunlarına neden olabilmektedir (Öneren-Şendil, 2010). Duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri gelişmeyen çocuklar; başkalarının duygularını anlama, kendi duygularını uygun bir şekilde ifade etme ve yaşlıları ile etkili iletişim kurmakta zorlanmaktadır. Bu nedenle bazı davranış sorunları yaşamakta ve bu sorunları çekingen ya da saldırgan davranışlarla dışa vurmaktadırlar. Çekingen davranışlar sergileyen

çocuklar, yaşlılarıyla iletişime geçmekten kaçınmakta, arkadaş gruplarında kendilerini ifade edememekte, oyun ve aktivitelerde geri planda durmaktadırlar. Saldırgan davranışlarda bulunan çocuklar ise istediklerini kabul ettirmek amacıyla yaşlılarına ya da yetişkinlere fiziksel olarak zarar verebilmekte ve bu nedenle çevresindekiler tarafından hoş karşılanmamaktadır (Ateş, 2011).

Çocukluk döneminde duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin gelişimine odaklanan kuramsal çalışmalar; doğuştan getirilen bir takım mizaç özelliklerinin (Chess ve Thomas, 1977; Kagan, 2010), bebeklik döneminde bakım veren kişi ya da kişilerle etkileşimlerin (Kail, 2004; Campos, 2009; Kagan, 2010; Thompson, 2010), ebeveynlerin gözlemlenerek model alınmasının (Bandura, 2001; Aydın, 2000; Senemoğlu, 2005) ve okul ya da okul dışı ortamlarda akran etkileşimlerinin (Aydın, 2004; Keçecioglu 2015) bu yeterliklerin gelişiminde önemini vurgulamaktadır. Yakın zamanlarda araştırma gündemine gelen duygu sosyalleştirme kavramı ise; çocukların korku, kızgınlık, üzüntü gibi olumsuz duygularına yönelik ebeveyn tepkilerini, ebeveynlerin çocukları ile kurdukları duygusal iletişimi ifade etmekte (Eisenberg ve diğerleri, 1998) ve ebeveynlerin duygu düzenlemede doğrudan ve dolaylı etkilerinin olduğu kabul edilmektedir (Saarni, 1990; Izard, 1990, Akt. Güven ve Erden, 2013).

Duygu sosyalleştirmenin bütüncül bir bakış açısıyla ele alındığı Eisenberg ve diğerleri (1998) tarafından geliştirilen *duygu sosyalleştirme modelinde*, ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları 6 tepki türü ile açıklanmaktadır. Buna göre ebeveynler günlük yaşamda çocuklarının yaşadığı duygulara olumlu (problem odaklı, duygu odaklı, duygu ifadesini kolaylaştırıcı) veya olumsuz (küçümseyici, cezalandırıcı, ebeveynde sıkıntı) tepkiler vermektedirler. Bunlardan olumlu tepkiler, çocuğun olumsuz duygusuna sebep olan problemini çözmesine, kendini iyi hissetmesine, duygusunu ifade etmesine katkıda bulunmaktadır. Oysa olumsuz tepkiler çocuğun gösterdiği olumsuz duygu ifadesini önemsizleştiren küçümseyici ve cezalandırıcı tepkilerdir. *Ebeveynde sıkıntı tepkileri* ise; çocuğun olumsuz duygusuna karşı ebeveynin üzüntüsünü göstermesini içermektedir. Bu çalışmada duygu sosyalleştirme ölçeğinde üçüncü bir alt boyut olarak geçen ebeveyn

sıkıntı boyutu psikometrik özellikleri yeterli düzeyde olmadığı için değerlendirmeye alınmamıştır.

Okul öncesi dönemde çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin gelişiminde ebeveynlerin önemli bir rolü olduğunu yansıtan araştırmalar bulunmaktadır. Günümüzde ebeveynleri ile yeterli ve kaliteli düzeyde vakit geçiremeyen çocuklar, çok küçük yaşlardan itibaren kontrolsüz bir şekilde teknolojik araçları kullanmaktadırlar. Televizyon, bilgisayar, tablet ve cep telefonu gibi teknolojik araçların her ne kadar bazı yönlerden gelişimi destekleyici bazı işlevleri olsa da duygusal ve sosyal gelişimi olumsuz yönde etkilediği gün geçtikçe daha fazla kabul görmektedir (Tüzün, 2002). Akçay ve Özcebe (2012) yakın zamanlarda yaptıkları araştırmada, 60- 72 aylık çocukların %73,1'inin bilgisayar oyunları oynadığını belirtmişlerdir. Oysa teknolojik araçlarla geçirilen süre arttıkça, çocukların akranları ile yüz yüze iletişimi ve grup oyunları azalmaktadır (Rosen ve arkadaşları, 2014). Bunun yanında dış mekanlarda oyun alanlarının giderek azalması, kaçırılma, istismar gibi olayların artması ve medya aracılığı ile bu olumsuz durumların daha sık gündeme gelmesi ile birlikte çocuklarının güvenliği konusunda kaygılanan ebeveynler, onların yaşlılarıyla etkileşim halinde olabileceği ve gerekli sosyal ve duygusal becerileri deneyebileceği, bu becerilerde yetkinlik kazanabileceği ortamları ve buna uygun koşulları sunamamaktadır.

Sonuç olarak ebeveynler, çocuklarıyla olan etkileşimleri ve onlara sundukları sosyal ortam ve koşulların niteliği ile çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin gelişimini olumlu ve olumsuz yönde etkilemektedir. Ebeveynleri ve yaşlıları ile yeterli düzeyde zaman geçiremeyen, teknolojik araçları kontrolsüz bir şekilde kullanan çocuklar; gerekli duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerini kazanamamaktadır. Bu nedenle hem okul yaşantılarında hem de yaşamlarının ilerleyen yıllarında uyum ve davranış sorunları yaşamaktadırlar.

Bu bilgiler ışığında araştırma kapsamında, birinci olarak okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin çocukların ve ebeveynlerinin bazı kişisel

ve demografik özellikleri yönünden incelenmesi, ikinci olarak ise çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri ile ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın bu amacına uygun olarak problem cümlesi ve alt problemler belirlenmiştir:

1.1.1. Problem Cümlesi

‘Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri çocukların ve ebeveynlerinin bazı kişisel ve demografik özelliklerine göre farklılık göstermekte midir?’ ve ‘Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerileri ile ilişkili midir?’ soruları bu araştırma kapsamında cevap aranan araştırma problemleridir. Probleme yönelik alt problemler aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

1.1.1.1. Alt problemler

1. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri çocukların bazı kişisel ve demografik özelliklerine göre farklılık göstermekte midir?

- a. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri yaşa göre farklılık göstermekte midir?
- b. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
- c. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri çocuğun okul öncesi eğitime devam etme süresine göre farklılık göstermekte midir?
- d. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri kardeş sayısına göre farklılık göstermekte midir?

- e. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri kendinden yaşça büyük kardeşinin olup olmamasına göre farklılık göstermekte midir?
- f. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri okul dışında başka çocuklarla görüşme sıklığına göre farklılık göstermekte midir?
- g. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri okul öncesi eğitime başlamadan önce (bebeklik döneminde) evde bakım veren kişilere göre farklılık göstermekte midir?

2. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri çocukların ebeveynlerinin bazı kişisel ve demografik özelliklerine göre farklılık göstermekte midir?

- a. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri ebeveynin yaşına göre farklılık göstermekte midir?
- b. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri ebeveynin eğitim düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
- c. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri algılanan aile gelir düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
- d. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri ebeveynlerin çocuk gelişimi konusundaki yayınları ve eğitimleri takip etme sıklığına göre farklılık göstermekte midir?

- e. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri ebeveyn ile geçirilen zamana göre farklılık göstermekte midir?
- f. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri ebeveynin çocuk ile ilgili bebeklik dönemi değerlendirmesine göre farklılık göstermekte midir?

3. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri ile ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerileri arasında ilişki var mıdır?

- a. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri ile ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdikleri olumsuz (küçümseyici, cezalandırıcı) ve olumlu (probleme odaklı, duyguya odaklı ve duygu ifadesini kolaylaştırıcı) tepkiler arasında ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin; çocuğun (yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitime devam etme süresi, kardeş sayısı, kendinden yaşça büyük kardeşin olup olmama durumu, çocuğun okul dışında başka çocuklarla vakit geçirme sıklığı ve okul öncesi eğitime başlamadan önce çocuğa bakım veren kişi ya da kişiler) ve ebeveynin (yaş, eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi çocuk gelişimi ile ilgili yayınları ve eğitimleri takip etme sıklığı, bebeklik dönemi değerlendirmesi, çocukla vakit geçirme sıklığı) kişisel ve demografik özellikleri açısından incelenmesidir. Bunun yanında ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerileri ile okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Okul öncesi dönemde duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin öneminin fark edilmesiyle ülkemizde bu konuyla ilgili çalışmalar artmıştır. Konu ile ilgili araştırmalarda genellikle yaş, cinsiyet, ebeveynin eğitim durumu, kardeş sayısı, gelir düzeyi gibi değişkenlerin duygu düzenleme ve sosyal yetkinlikte rolü ele alınmış ve bu niteliklere göre birtakım farklılıklar olduğu belirtilmiştir (Altay ve Güre, 2012; Gülay-Ogelman ve Çiftci-Topaloğlu, 2014; Özyurt ve diğerleri, 2016). Duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin çocuğun ve ebeveyninin bazı kişisel ve demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen bu araştırmanın bulgularının, benzer konulardaki araştırma bulgularına ek olarak, sosyal ve duygusal yetkinlik açısından avantajlı ya da dezavantajlı olan çocukların belirlenmesine ve bu çocuklara yönelik destekleyici eğitimlerin düzenlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırmada başka araştırmalarda test edilmemiş olan ve duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri ile ilişkili olabileceği düşünülen çocuğun; okul dışı ortamlarda başka çocuklarla görüşme sıklığı, okul öncesi eğitime devam etme süresi, ebeveyni ile geçirdiği zaman ve ebeveynin çocuğuyla ilgili bebeklik dönemi değerlendirmesi gibi bir takım niteliklere göre duygusal ve sosyal yeterliklerin test edilmesi daha sonraki araştırmalara kapsamlı bir bakış açısı sunma yönünden katkı sağlayacaktır. Bu bakımdan araştırmada ele alınan çocukla ve ebeveynle ilgili kapsamlı niteliklerle ilgili sonuçların alan yazına ve kuramsal bilgilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Alan yazında olumlu ebeveyn tutumlarının ve etkili ebeveynliğin çocukların sosyal ve duygusal becerileri üzerinde koruyucu bir etken olduğu belirtilmektedir (Jeon ve Neppel, 2019; Labella ve diğerleri, 2019). Bu bakımdan duygusal ve sosyal gelişim ile ilgili özelliklerin ebeveyn tepkileri ile ilişkisinin belirlenmesi önemlidir. Durmuşoğlu-Saltalı (2010) yaptığı deneysel çalışma ile çocuklara verilecek duygu eğitimlerine anne babaların da dahil edilebileceğini belirtmiştir. Ural ve diğerleri (2015) ise erken müdahale programları ile çocuk ve aileyi hedef alan eğitimlerin planlanmasının ve uygulanmasının önemini vurgulamışlardır. Çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik düzeyleri ile

ebeveynlerin olumlu ya da olumsuz duygu sosyalleştirme becerileri ile ilişkisinin incelendiği bu araştırma bulgularının, ebeveyn eğitimi programlarına, okul öncesi eğitim kurumlarında ebeveyn katılımlı etkinliklerin planlanmasına ve duygu sosyalleştirme konusuna dikkat çekmeye katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

1. Araştırma okul öncesi eğitime devam eden ve normal gelişim gösteren, 5 ve 6 yaş grubu çocuklarla sınırlıdır.
2. Araştırma verilerin toplandığı; Duygu Düzenleme Ölçeği, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30 ve Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği'nin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.
3. Araştırmada okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerini ölçmek amacıyla sınıf öğretmenleri tarafından doldurulan 'Duygu Düzenleme Ölçeği' ve 'Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30' kullanılmıştır. Bunun dışında çocuklar ile ilgili herhangi bir gözlem yapılmamıştır. Bu bakımdan çocukların ölçülen duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri, öğretmenlerin kişisel gözlemi ve bildirimleri ile sınırlıdır.
4. Araştırmada çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik düzeylerinin karşılaştırıldığı değişkenlerden birisi olarak ele alınan ebeveyn gelir düzeyinin belirlenmesi amacıyla, araştırma kapsamında hazırlanan Kişisel Bilgi Formu'nda 'Size göre ailenizin gelir düzeyi verilen ifadelerden hangisine uygundur?' sorusu yöneltilmiş ve katılımcıların 'düşük-orta-yüksek' olarak sunulan seçeneklerden birini işaretlemeleri istenmiştir. Bu nedenle gelir düzeyi sınıflandırması ebeveynlerin bildirimine dayalı algılanan gelir düzeyini yansıtmaktadır.

1.5. Sayıtlar

1. Araştırma katılımı gönüllülük esasına dayandığından, araştırma katılımcısı çocukların öğretmenlerinin ve ebeveynlerinin ölçek maddelerini içtenlikle yanıtladıkları varsayılmaktadır.
2. Öğretmen değerlendirmesine dayalı Duygu Düzenleme Ölçeği ve ‘Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30’nin çocukların bu özelliklerini ölçtüğü varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Duygu düzenleme: Bireyin amaçları doğrultusunda duygusal tepkilerini gözlemleme, değerlendirme ve değiştirmesini içeren içsel ve dışsal süreçler olarak tanımlanmaktadır (Thompson, 1994).

Sosyal yetkinlik: Çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevre içinde kabul edilebilir davranışlar geliştirerek kişilerarası kalıcı ve olumlu ilişkiler kurmasını sağlayan duygu, davranış ve becerilerin tümü olarak ifade edilmektedir (Taborsky ve Oliveira, 2012).

Duygu sosyalleştirme: Ebeveynlerin çocuklarının korku, kızgınlık, üzüntü gibi olumsuz duygularına yönelik verdikleri tepkiler ve çocukları ile kurdukları iletişim olarak tanımlanmaktadır (Eisenberg ve diğerleri, 1998).

II. BÖLÜM

2. Kuramsal Temel ve İlgili Alan Yazın

Bu bölümde duygu düzenleme, sosyal yetkinlik ve duygu sosyalleştirme kavramlarının kuramsal temelleri açıklanmaktadır. Ayrıca duygu düzenleme, sosyal yetkinlik ve duygu sosyalleştirme ile ilgili yurtdışı ve yurtiçi araştırmaları yer almaktadır:

2.1. Duygu Düzenleme ve Sosyal Yetkinlik

Duyguların insan yaşamında önemli bir yeri ve her duygunun bir işlevi bulunmaktadır. Duygular, bireyin yaşadığı deneyimi anlamlandırmasını ve bu deneyim karşısında tepki vermesini sağlamaktadır (Cole, Martin ve Dennis, 2004). Ancak duygular uygun zamanda, durumda ve yoğunlukta ifade edilmediğinde günlük yaşamı zorlayan bir unsur haline gelebilmektedir. Birey duygularını yönetemediğinde, sosyal ilişkilerinde ve içinde bulunduğu çevreye uyum sağlamada birtakım sorunlar yaşamaktadır (Gross ve Thompson, 2007; Werner ve Gross, 2010).

Thompson (1994) duygu düzenlemeyi, amaçlara ulaşmada duygusal tepkileri gözlemlenme, değerlendirme ve değiştirmeyi içeren içsel ve dışsal süreçler olarak tanımlamaktadır. Gross (1998) ise duygu düzenleme sürecinin otomatik ya da kontrollü olabildiğini belirtmiştir. Örneğin; kişi korktuğunda kalp atışı ve nefes alıp veriş hızlanırken, otomatik olarak titremekte ya da irkilmektedir. Ancak korku anında yalan söyleme, inkar gibi bilinçli tepkiler de verebilmektedir. Garnefski ve diğerleri (2001) duygu düzenlemenin olumlu ve olumsuz duyguları içerdiğini vurgularken, Gross, Richards ve

John (2006) bireylerin daha çok olumsuz duygularını düzenlendiklerini belirtmişlerdir.

Duygu düzenleme kavramının gelişimine temel olan bazı kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır. Psikanalitik yaklaşımın öncüsü Freud'un yapısal modeline göre ego, idin istekleri ile süper egonun direttiği toplumsal ve ahlaki normlar arasında denge kurmaya çalışmaktadır. Duygu düzenleme olarak da ele alınabilecek ego-savunma mekanizmaları, bireyin kaygıyla baş etmesine yardımcı olarak egonun aşırı baskılanmasını önlemektedir. Yaygın olarak kullanılan ego-savunma mekanizmalarına bakıldığında; *bastırma*, tehdit edici ya da acı veren düşünce ve duyguların bilinç dışına itilmesi şeklinde ifade edilen savunma mekanizmasıdır. Diğer bir savunma mekanizması olan *karşıt tepki geliştirme*, bireyin çevresindekiler tarafından hoş karşılanmayacağını düşündüğü olumsuz bir duygusunu açıkça göstermek yerine zıt bir tepki göstermesidir. Örneğin; birey nefret ettiği birine karşı, olumsuz tepkilerden kaçınmak için aşırı sevecenlik gösterebilmektedir. *Gerileme* mekanizması ise, bireyin olumsuz duygular oluşturan durumlarla baş edemediğinde kendini güvende hissettiği daha önceki bir gelişimin dönemine dönmeye çalışması ve bu dönemin davranışlarını sergilemesidir. Örneğin; okuldan korkan bir çocuk parmak emme, ağlama, altına kaçırma gibi gerileme davranışları gösterebilmektedir (Burger, 2004). Psikanalitik yaklaşımda açıklanan ve bireyin kaygısını düzenlemek için kullandığı savunma mekanizmaları, duygu düzenleme süreçlerinin açıklanmasına katkı sağlamıştır.

Duygu düzenleme konusunda öncü yaklaşımlardan bir başkası, Folkman ve Lazarus (1998)'un stres ve baş etme yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre baş etme, dışsal ve içsel tepkileri ya da bunlar arasındaki çatışmaları denetlemeye yönelik bilişsel, duygusal ve davranışsal bütün çabaları içermektedir. Baş etme çabaları stres karşısında bilgi edinme ve planlı eylemlerde bulunma gibi *problem odaklı* ve stresin yarattığı duygusal gerginliği azaltmaya yönelik duyguları düzenleme, düşüncelerde ve davranışlarda değişimler yapma çabalarını ise *duygu odaklı* baş etme olarak adlandırılmıştır. Örneğin; duygularını bastırma, strese sebep olan sorunlar hakkında düşünmekten kaçınma gibi baş etme çabaları duygu odaklı yaklaşımlardır. Yine stresli bir durumda, alkol ya da ilaç alarak rahatlama çabası

duygu odaklı, duyguyu değiştirmeye yönelik bir kaçınma stratejisi olarak değerlendirilmektedir (Yöndem, 2015).

Gross (1998) duygu düzenlemeyi bir süreç olarak ele almakta ve duygu düzenleme modelinde; ortam seçimi, durum değişimi, dikkat yayılması, bilişsel değişim ve tepki düzenleme olmak üzere beş duygu stratejisi üzerinde durmaktadır. Buna göre birey; duygularını ne zaman, nasıl yaşadığına ve ne şekilde ifade etmesi gerektiğine göre kontrol ederek duruma uygun duygu düzenleme stratejisini kullanabilmektedir. Bu stratejilerden *ortam seçimi*, bireyin olumlu ya da olumsuz bir duyguyu ortaya çıkaracak olası bir duruma girmeyi ya da bu durumdan kaçmayı tercih ederek, duygu oluşma olasılığını artırma ya da azaltmasını ya da olası duyguya göre ortama girmek ya da ortamdaki uzaklaşmayı ifade etmektedir (Werner ve Gross, 2010). Diğer bir duygu düzenleme stratejisi olan *durum değişimi*, durum bir kez seçildiğinde, duygusal etkiyi artırmak ya da azaltmak için duruma ilişkin değişikliğin durumun kendisi gibi işlev görmesi şeklinde açıklanmaktadır (Erdoğan, 2014). *Dikkat yayılması* stratejisi, devam eden duygusal bir durumu değiştirmeden, bu durumun farklı yönlerine bilinçli olarak odaklanmayı ifade etmekte ve bu stratejiyi okul öncesi çocuklar da sıklıkla kullanmaktadır (Southam-Gerow, 2014). *Bilişsel değişim* stratejisi ise; duygu oluşmadan önce bireyin duygu ortaya çıkarma potansiyeli olan bir durumu, duygusal etkiyi azaltmak amacıyla yeniden değerlendirmesi olarak ifade edilmektedir. Birey, stres yaratabilecek bir durum karşısında otomatik olarak duygusal tepkiler verebileceği gibi herhangi bir duygusal tepki vermeden önce durumu bilişsel olarak zihninde yeniden değerlendirebilmektedir. Son olarak *teпки düzenleme stratejisi*, devam eden duygunun ifadesinin artırılması ya da azaltılması yani bir bakıma duygunun dışavurumunu engellemek ya da bastırmak şeklinde ifade edilmektedir (Gross, 2001). Ayrıca duygu düzenleme stratejilerinin, bireyin davranışlarını da etkilediğini belirtmiştir. Duygu düzenlemenin davranışlarla olan ilişkisi; duygu düzenleme becerilerinin bireyin sosyalleşme sürecinde de etkili olduğunu düşündürmektedir.

Bireyin sosyalleşme süreci doğumla birlikte başlamaktadır. Çocuk, içine doğduğu ailede sosyalleşmeye devam etmekte ve genişleyen sosyal ağları ile birlikte hem kendini

hem başkalarını gözlemleyerek kabul edilen ve edilmeyen davranışları, farklı durumlarda nasıl davranması gerektiğini öğrenmektedir. Bu öğrenmeler sayesinde yaşadığı toplumun normlarına uyum sağlamak ve sosyal açıdan yetkinlik kazanmaktadır (Hops, 1983; Sukerman, 2000).

Sosyal yetkinlik, bireyin içinde bulunduğu sosyal çevrede kabul edilebilir davranışlar geliştirerek kişilerarası kalıcı ve olumlu ilişkiler kurmasını sağlayan becerilerin ve duyguların tümü olarak kabul edilmektedir (Taborsky ve Oliveira, 2012). Bu beceriler çocuğun içinde bulunduğu çevrenin kurallarına ve değerlerine uygun olarak duygu, düşünce ve davranışlarını düzenlemesini sağlamaktadır (Güçlü, 1999).

Sosyal yetkinlik, çocuğun sahip olduğu sosyal becerileri kullanarak toplumsal görevlerini yeterli şekilde yapıp yapamadığını gösteren sonuç ya da yargılamaya dayanan bir değerlendirmeyi içermektedir. Bu değerlendirme genel olarak arkadaş, aile, öğretmen gibi başkalarının düşüncelerine ya da benzer nitelikteki bir norm grubu ile yapılan karşılaştırmaya dayanmaktadır (Gresham, 1987; Gresham ve Reschly, 1981; Staub ve Hunt, 1993). Okul öncesi dönemde bir çocuğun sosyal olarak yetkin şeklinde değerlendirilebilmesi için; yaşlıları ve kendinden büyük yetişkinler ile olumlu ilişkiler kurması, akranları tarafından oyunlara dahil edilmesi, iş birliği, paylaşma, yardımlaşma, problem çözme gibi sosyal becerilere sahip olması gerekmektedir (Eckerman ve Stein, 1982; Tuğrul, 2002; Whitman, 1990). Yüksel (2004) ise sosyal yetkinlik için gerekli olan becerileri; kişiler arası ilişkilerde sosyal bilgiyi alma, çözümlenme ve uygun tepkilerde bulunma gibi öğrenilebilir davranışlar şeklinde açıklamıştır. Bu beceriler; gözleme, örnek alma, canlandırma ve geribildirim yoluyla kazanılmakta ve sosyal çevreden gelen olumlu tepkilerin artmasını sağlayarak var olan becerileri pekiştirmekte, içinde bulunulan ortam ya da durumdan etkilenmektedir (Akman, Yükselen ve Uyanık, 2000).

Sosyal yetkinlik kavramını açıklayan bazı kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır. Cavell (1990) sosyal yetkinliği; sosyal beceriler, performans ve sosyal uyum olmak üzere üç aşamadan oluşan sosyal yetkinlik modeli ile açıklamaktadır. Bu modele göre çocuk,

toplumun ve çevresindeki kişilerin beklentilerine uygun olarak bazı sosyal becerileri öğrenmekte, öğrendiği becerileri sergilemekte ve böylelikle içinde bulunduğu çevreye uyum sağlamaktadır. Çocuk bu üç aşamayı tamamladığında sosyal yetkinliğe ulaşmaktadır (Cavell, Meehan ve Fiala, 2003).

Rose-Krasnor (1997) ise sosyal yetkinlik ile ilgili olarak prizma modelini geliştirmiştir. Bu modelde prizmanın ilk düzeyinde, çocuğun kişisel ve kişilerarası becerilerde başarılı olduğunu temsil eden bazı göstergelere yer verilmektedir. Bunlar; çocuğun grup içerisindeki konumu, akran ve yetişkinlerle ilişkileri ve öz düzenleme becerileridir. İkinci düzeyde ise çocuğun sosyal ilişkilerinde başarılı olabilmesi ve sosyal olarak yetkin olduğunun söylenebilmesi için; dinleme, sıra bekleme, yardım isteme, durumları analiz etme, hedef belirleme, problem çözme, duyguları tanıma, perspektif alma, başkalarının duygularını önemseme gibi sosyal ve duygusal becerileri, ayrıca öz düzenlemeye ilişkin olarak duygu, düşünce ve davranışları yönetme becerilerini kazanması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca anne baba, öğretmen ve arkadaşlar ile olan ilişkilerin, sosyal yetkinliği ve belirtilen becerileri etkilediği belirtilmektedir.

Bu kısımda duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik kavramları bazı kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde açıklanmıştır. Bir sonraki başlıkta çocuklarda duygu düzenleme ve sosyal yetkinliğin gelişimi ve etkili faktörler ayrıntılı şekilde ele alınmaktadır:

2.1.1. Çocuklarda duygu düzenleme ve sosyal yetkinliğin gelişimi

Bebeklerin temel duygularını iletmesiyle, bebeğin bakımını üstlenen ebeveyni arasında duygusal bir bağ oluşmaya başlamaktadır. Duygu düzenlemenin ve sosyal yetkinliğin örüntüleri ilk olarak, bu bağ sayesinde gelişen bebek-ebeveyn etkileşimiyle ortaya çıkmaktadır. Ağlama ve gülme tepkileri, bebeklerin ebeveyniyle etkileşimde buldukları zaman sergiledikleri ilk duygusal ifadelerdir (Thompson, 2010). Bebeklik döneminde gösterilen en erken duygulardan biri de korkudur. İlk olarak altıncı ve yedinci aylarda görülen korku duygusu, bebeklerin bakım verenlerinden ayrıldıkları ya da bir

yabancıyla karşılaştıkları zamanlarda gözlemlenmektedir. Korku yaşayan bebek, yüzünü başka yöne çevirerek ya da anne babasına daha çok yaklaşarak duygusunu düzenlemektedir (Campos, 2005; Kagan, 2010; Kail, 2004).

Bebeklik döneminin bitmesi ile birlikte çocuklar, artan sosyal etkileşimler ve bilişsel alandaki gelişimler sayesinde duyguları daha iyi anlamlandırabilmektedirler. Ayrıca dil gelişimindeki ilerleme ile duygularını sözel olarak ifade etmeye başlamaktadırlar. Duygular hakkında konuşmada ve diğerlerinin duygusal sinyallerine uygun şekilde karşılık vermede daha yeterli hale gelmektedirler. Duygu düzenlemede, özellikle de yoğun olumsuz duygularla baş etme noktasında kendilerini geliştirmektedirler. Böylece diğer insanlara daha az bağımlı olmaktadır. Bu nedenle herhangi bir şeyden korktuklarında annelerine koşmak yerine bu korkuyla baş edebilmek için yeni bir yöntem tasarlamaktadırlar (Berk, 2013; Kail, 2004). Yaklaşık iki yaşlarında kendi benliğinin farkına varan, yürüme, konuşma gibi yetileri kazanmaya başlayan çocuk; taklit, utanma, karşı koyma, otoriteyi kabul etme gibi sosyal tepkiler göstermektedir. Bu dönemde çişini ve kakasını da tutabilmeye başlayan çocuğun kendi başına yapabildiği işler artmaktadır. Kaslarını kontrol edebildiğini, kendi bedeni üzerindeki hakimiyetini fark etmesiyle; özerkleşmeye başlamakta ve seçim yapma, karar verme gibi sosyal becerileri kazanmaktadır. Tuvalet eğitimi süresince çevresindekiler tarafından takdir gören ya da ayıplanan çocuk; toplumun iyi, kötü, doğru, yanlış, ayıp gibi değer yargılarıyla karşılaşmaktadır. Altına kaçırdığında ya da kendinden beklenen şekilde tuvalet ihtiyacını karşılığında çevreden aldığı olumlu ve olumsuz tepkiler ile birlikte, çevresindekiler tarafından kabul edilen ve edilmeyen davranışları öğrenmektedir. (Unutkan, 1998; Yavuzer, 1998). Çocuk, bu yaşlarda ailesiyle vakit geçirmekten hoşlanmaktadır. Fakat seçim yapabilme gücünü anlamasıyla, yeme, giyinme gibi günlük aktivitelerde kendi istediğini yapmaya çalışmakta ve ebeveyninin sözlerini dinlememektedir. Kısıtlandığında sinirlenmekte ve inatçılık tepkileri göstermektedir. Benmerkezci düşünce yapısı ve özerkleşme isteği nedeniyle ebeveynlerinden yardım istememekte, her şeyi kendisi yapmaya çalışmaktadır. Bu durum çocuğun ebeveyniyle çatışmaya girmesine neden olmaktadır (Aydın, 2000).

Bebeklik dönemi itibariyle, temelde aile ile birlikte olan ve belirli kişilerle zaman geçiren çocuk, üç yaşlarında kendi yaşlılarıyla daha çok bir arada olmaktadır. İki yaşlarında benmerkezci düşünce yapısı nedeniyle kendi isteklerini anında gerçekleştirmek isteyen çocuk, benmerkezci düşüncenin azalması ve yaşlılarıyla girdiği etkileşimin artması ile bu yaşlarda artık evdeki bazı kurallara uymayı, sabırlı olmayı ve paylaşmayı yavaş yavaş öğrenmektedir. Dört yaşına geldiğinde ise; grup oyunlarını daha çok tercih etmekte ancak oyun sırasında arkadaşının isteklerine uyma, kaybetme, sıra bekleme gibi becerilerde hala zorlanmaktadır (Oktay, 1998).

Bu araştırma kapsamında okul öncesi olarak ele alınan dönem, beş ve altı yaşlarını ifade etmekte ve bu yaş grubundaki çocuklar araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Bu dönemde çocuk, okul öncesi eğitime başlamasıyla da giderek genişleyen ve karmaşık hale gelen bir sosyal ilişki ağı oluşturmaktadır. Okula başlamadan önce içinde bulunduğu küçük çevrenin kurallarını öğrenen çocuk; öğretmen ve akranları ile etkileşime geçerek farklı kuralları öğrenmekte ve bu kurallara uyum sağlamaya çalışmaktadır (Ekinçi-Vural, 2006; Gülay, 2009). Beş yaşlarında çocuk, çeşitli duyguları içeren duygusal deneyimleri fark etmekte, kendisi ve diğerlerinin duygusal durumlarını ayırt edebilmekte, başkalarının duygularına karşı empati kurabilmekte ve duygusal iletişimin sosyal ilişkilerin ayrılmaz bir parçası olduğunu anlamaktadır (Denham, 2007). Bu sayede üzülen, ağlayan bir arkadaşını teselli etme, kendinden küçük kardeşini koruma, oyuna kabul edilmeyen bir çocuğa yardımcı olma gibi davranışlarda bulunmaktadır. Bu yaşlarda çocuk, olgunlaşmanın da etkisiyle daha dengeli ve uyumludur. Arkadaşlarıyla iş birliği yapmaktadır. Kurallı grup oyunlarını oynayabilmekte, genel olarak inatçılık göstermemektedir. Çocuğun bu davranışları, sosyal ve duygusal bakımdan yetkinliğinin giderek artmaya başladığını göstermektedir (Yavuzer, 1998). Altı yaşına geldiğinde, bebeklikten çocukluğa geçişte (iki yaşlarında) gösterdiği birtakım inatçılık tepkilerini sergilemeye başlamakta ve kurallara uyma konusunda isteksiz davranmaktadır. Bu davranışsal değişiklikler sebebiyle aile ya da okulda bazı yaptırımlardan kaçınmak için doğru ve yanlış davranışları öğrenmektedir. Ancak altı yaşın sonlarına doğru; ceza ve yaptırımlardan bağımsız olarak kuralları içselleştirmekte ve bunlara daha kolay uyum

göstermektedir (Kılıçcı, 1989; Yavuzer, 2005).

Sonuç olarak; bebeklik döneminde çocuğun bakım verenle kurduğu bağ örüntüsü, ebeveynlerinden ve içinde bulunduğu sosyal çevreden edindiği ipuçlarıyla birleşerek, çocuğun kendi duygu düzenleme şeklini ve sosyal yetkinliğini oluşturmaktadır (Cole ve diğerleri, 2009). Aşağıda duygu düzenleme ve sosyal yetkinliği etkileyen faktörler ayrıntılı olarak ele alınmaktadır:

2.1.2. Duygu düzenleme ve sosyal yetkinliği etkileyen faktörler

Çocuklarda duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin gelişiminde bazı genetik ve çevresel faktörlerin etkili olduğu bilinmektedir. Çocukta büyüme ve olgunlaşma ile birlikte tüm gelişim alanlarında birtakım ilerlemeler görülmektedir. Farklı gelişim alanlarındaki ilerlemeler birbirini etkilemekte, özellikle çocuğun bilişsel ve dil becerilerindeki gelişimler onun duygularını düzenlemesine ve sosyal yetkinliğinin gelişimine olumlu katkılar sağlamaktadır (Sala, Pons ve Molina, 2014). Alan yazında duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik üzerinde etkili olan genetik faktörlere ilişkin olarak çoğunlukla mizacın etkisi üzerinde durulmaktadır (Altan, 2006; Eisenberg ve diğerleri, 1998). Mizacın yanı sıra çocuğun ebeveynleri ile olan ilişkisi, çocuğun ebeveynlerini model alarak duygularını düzenleyebilmesini ve öğrendiklerini sosyal ilişkilerinde kullanabilmesini sağlamaktadır. Ailenin aylık geliri, ebeveynlerin eğitim düzeyi gibi özellikler ise çocukların içinde bulunduğu aile iklimini etkilemesi, ebeveynlerin tutum ve davranışlarını belirlemesi nedeniyle önemlidir (Crockenberg, Leerkes ve Lekka, 2007; Eisenberg ve Zhou, 2000; Rubin, Bukowski ve Parker, 2006; Thompson, 1994). Ayrıca çocuğun ebeveynlerinden sonra en çok zaman geçirdiği akranları ile olan ilişkilerinin de çocuğun kendisinin ve başkalarının duygularına ilişkin farkındalığını artırmakta, duygu ve davranışlarını uygun şekilde göstermesine ve içinde bulunduğu topluma uyum sağlamasında etkilidir (Baş ve Siyez, 2011). Çocukların toplumun beklentilerine ve normlarına uyan tutum ve davranışları kazanmalarını sağlama, duygularını uygun bir şekilde ifade edebilmelerinde, kendi kendini düzenleyen, olumlu sosyal ilişkiler kurabilen

birer birey olmalarında okul öncesi eğitimin ve okul öncesi eğitim kurumlarının da önemli bir yeri bulunmaktadır (Kandır, 2003).

2.1.2.1. Mizaç

Çocuklar, belirli bir mizaç tarzı kazanmalarını etkileyen bir genetik yapı ve fizyolojiyle doğmaktadırlar. Örneğin; bazı bebeklerin genel olarak neşeli olmaları, bazılarının ise; daha sık ağlamaları onların farklı mizaçlara sahip olduklarını ifade etmektedir (Kagan, 2010). Chess ve Thomas (1977) tarafından kolay, zor ve yavaş harekete geçen olmak üzere çocuklarda görülen üç temel mizaç türünden bahsedilmektedir. *Kolay çocuklar*, yeniliklere karşı açık oldukları için herhangi bir değişiklik durumunda daha yumuşak tepkiler vermekte ve değişimlere kolay uyum göstermektedirler. *Zor çocuklar* ise; yeni bir durumla karşılaştıklarında geri çekilmekte ve yoğun tepki göstermektedirler. Bu çocuklar, kurallara yavaş uyum sağlamakta, kolayca hayal kırıklığı yaşamakta ve bunun sonucunda genellikle öfke krizleri geçirmekte, bağırma ve ağlama tepkileri göstermektedirler. Son olarak, *yavaş harekete geçen çocukların* ise tepkileri ve aktivite seviyeleri düşüktür. Ebeveynleri tarafından genellikle utangaç olarak tanımlanan bu çocuklar; yeni yerler, insanlar ve durumlar ile karşılaştıklarında annelerine yapışmaktadırlar (Chess ve Thomas, 1977). Farklı mizaç yapılarıyla dünyaya gelen çocukların içinde buldukları çevre ile girdikleri etkileşim, değişiklikler ve yenilikler karşısında sergiledikleri davranış ve tutumlar, akranları ve yetişkinler ile kurdukları ilişkiler, verdikleri duygusal tepkiler ve tüm bu becerileri kapsadığı için duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik düzeyleri birbirinden farklıdır (Cüceloğlu, 2000).

Doğuştan getirilen ve çocukların sosyal-duygusal yetkinliğinde belirleyici etkisi olan mizaç özellikleri biyolojik temelli olmakla birlikte, çevre ve deneyimler etkisiyle değişebilmektedir. Zor mizaç yapısına sahip çocuklar, iyi bakım gördüklerinde daha az problem göstermekte ve bu mizaç yapısının ortaya çıkarabileceği davranış sorunları, destekleyici ebeveyn tutumları ile önlenebilmektedir (Erdoğan, Yoleri ve Tetik, 2017; Pluess ve Belsky, 2009). Bu bulgular; ebeveyn tutumlarını ve anne-baba-çocuk ilişkilerini

kapsayan aile ilişkilerinin, duygu düzenleme ve sosyal yetkinliğin gelişimindeki önemini yansıtmaktadır.

2.1.2.2. Aile ilişkileri

Çocuğun diğerleri ile olan sosyal ilişkilerinin nasıl olacağı hayatının ilk yıllarında, aile içindeki öğrenmelerine bağlıdır. Çocuk, sosyal yetkinlik için gerekli birtakım sosyal, duygusal ve davranışsal becerileri ilk olarak ebeveynlerini gözlemleyerek kazanmaktadır (Özdemir, Vatandaş ve Torlak, 2009). Erken çocukluk döneminde, aile içinde ebeveynlerinden görüp deneyimlediği şekilde sosyal ilişkiler kuran çocuk, anne-baba ilişkilerinde nasıl tutumlarla karşılaşırsa çevresindekilere de aynı şekilde davranmaktadır (Kulaksızoğlu, 2001). Olumlu ebeveyn etkileşimi ile oluşan yetkinlik duygusu, çocuğun yaşlıları ile olan ilişkilerine de olumlu şekilde yansıtmaktadır (İmamoğlu, 2009). Ebeveynleri ile sıcak duygusal etkileşime giremeyen, kaliteli vakit geçirmeyen, duyguları dikkate alınmayan çocuklar ise arkadaş edinmede, iletişim kurmada ve içinde bulunduğu sosyal çevreye uyum sağlamakta zorlanmaktadırlar (Yavuz, 1991). Sağlıksız ve yetersiz aile ilişkileri, çocukta saldırganlık gibi olumsuz davranışlar görülmesine ya da çocuğun içe dönük, çekingen, güvensiz, bencil bir kişilik yapısı geliştirmesine neden olabilmektedir. Çok katı bir disiplin uygulayarak çocuklarını aşırı baskı içinde, esnek ve anlayışa dayalı bir etkileşimden uzak şekilde yetiştiren anne babaların çocukları pasif, kendi duygu ve düşüncelerini ifade edemeyen, etki altında kalan bir kişilik yapısı ya da saldırgan davranışlar gösterebilmektedirler (Çağdaş ve Seçer, 2002; Olcay, 2008).

2.1.2.3. Akran ilişkileri

Akran ilişkileri; çocuğun yakın çevresinde bulunan aynı yaşta ya da olgunluk düzeyindeki güven ya da ilgi duyduğu çocuklarla etkileşime girmesiyle başlamaktadır. Çocuk, yaşlılarıyla etkileşime girdikçe sosyalleşmektedir. Bu etkileşimler sırasında yaşanan problemlerde olumsuz duygularını düzenlemeyi ve duygularını uygun bir şekilde ifade etmeyi öğrenmektedir. Bu nedenle, çocuğun bir arkadaş grubuna girmesi, yaşlılarıyla oyun

oynaması önemlidir. Çocuğun arkadaşları ile birlikte oynadığı oyunlar; paylaşmayı, iş birliği kurmayı, sorumluluk almayı, kendi haklarını korumayı, başkalarının haklarına saygı göstermeyi, lider ya da üye olmayı, kazanıp kaybetmeyi, görgü kurallarını, yarışmayı ve dayanışmayı öğrenmesi açısından değerlidir (Aral, Kandır ve Can-Yaşar, 2000). Akran grupları; çocukların güven duygularını geliştirip sosyal uyumlarını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle akran gruplarına kabul edilen çocukların, kabul edilmeyenlere göre sosyal açıdan daha yetkin olduğu görülmektedir. Okul öncesi dönemde çocuğun, ilk kez eğitim ortamlarında belli bir zaman dilimini birlikte geçirecek ve akranlarıyla daha zengin deneyimlerde bulunacak olması akranlar ile kurulan ilişkilerin önemini arttırmaktadır. Çocuklar, akranları tarafından kabul edildikçe; okulu sevmekte, okuldaki grup etkinliklerine daha aktif şekilde katılım göstermektedirler. (Sevinç, 2003; Gülay ve Erten, 2011).

2.1.2.4. Okul öncesi eğitim

Çocuklar, okul öncesi eğitim kurumuna gelinceye kadar duygu düzenleme ve sosyal yetkinliğe ilişkin birçok beceriyi ebeveynlerinden öğrenmektedirler. Paylaşma, sıra bekleme, oyunu başlatma gibi bazı becerileri ise; yaşlıları olmadan deneyimleyemediklerinden ancak okula başladıklarında öğrenmekte; evde kabul gören bazı sosyal davranışların okulda kabul görmediğini ya da okulda farklı biçimlerde davranılması gerektiğini keşfetmektedirler. Okul ortamında sadece sosyal yönden kabul gören davranışları değil, aynı zamanda okul dışındaki yaşlıları ve yetişkinler ile etkili sosyal etkileşim kurmanın yollarını da öğrenmektedirler (Senemoğlu, 1994).

Okul öncesi eğitimin başlamasıyla birlikte çocuk, akranlarıyla daha çok vakit geçirmektedir. Yeni girdiği sosyal çevrede kendini ifade etme, başkalarının duygularını anlama, olumsuz duygularla baş etme, problem çözme, iş birliği içinde oynama, sıra bekleme, kabul edilme, reddedilme, kurallara uyma, bir işi başlatma ve sürdürme gibi sosyal becerileri akranlarıyla etkileşim halindeyken kazanmaktadır (Keçecioğlu, 2015; Aydın, 2004). Olumlu akran modelleri, çocuğun olumlu sosyal davranışları öğrenmesine

katkı sağlamaktadır (Akman, 2001). Araştırmalar, okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim gören çocukların bu eğitimi görmeyen çocuklar ile kıyaslandığında ilkokulda daha uyumlu ve girişken olduklarını, sosyal etkinliklerde daha başarılı olduklarını ortaya koymaktadır (Atılğan, 2001; Bulut, 1995; Bölükbaşı, 2002; Çimen, 2000; Temiz, 2002).

Sonuç olarak çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri; yaşla birlikte tüm gelişim alanlarında görülen ilerlemeler, çocuğun mizacı, ebeveynleri ile ilişkileri ve bu ilişkileri etkilediği düşünülen ebeveyn özellikleri (ebeveynin eğitim düzeyi, aile gelir düzeyi), akranları ile olan ilişkileri ve okul öncesi eğitime devam etmesi gibi faktörlerden etkilenmektedir. Çocuğun duygu düzenleme ve sosyal yetkinliğinin gelişimini etkileyen, ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdikleri olumlu ve olumsuz tepkiler açısından inceleyen duygu sosyalleştirme kavramı aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmaktadır:

2.2. Duygu Sosyalleştirme ve Ebeveyn Rolü

Çocukların duygular hakkında bilgi edinmesi, edindikleri bilgileri duyguları anlamada kullanabilmesi için, yaşadıkları sosyal çevrede duygularla ilgili deneyimlerinin olması gerekmektedir. Çocuklar bu deneyimleri ilk kez ailelerinde, ebeveynleri ile birlikte kazanmaktadırlar. Kazandıkları deneyimler ile duygularını nasıl düzenleyeceklerini öğrenmekte ve bu öğrenmelerini sosyal ilişkilerinde kullanmaktadırlar. Bu sebeple ebeveynleri ile olan duygusal deneyimlerinin çocuğun duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri üzerinde önemli bir rolü bulunmaktadır (Artan, 2007; Berk, 2013).

Duygu sosyalleştirme; korku, kızgınlık, üzüntü gibi olumsuz duygular yaşadıkları anlarda ebeveynlerinin çocuklarının duygularına yönelik verdikleri tepkiler ve çocukları ile kurdukları iletişim olarak tanımlanmaktadır (Eisenberg ve diğerleri, 1998). Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere; ebeveynler, çocuklarının duygularını sosyalleştirmelerine doğrudan ya da dolaylı olarak katkıda bulunmaktadırlar. Günlük yaşamda ebeveynin kendi duygularını ifade etmesi ve duygular hakkında çocuğu ile konuşması dolaylı duygu sosyalleştirme süreci olarak ifade edilmektedir. Duyguları isimlendiren ve duygular hakkında açıklamalar

yapan annelerin çocuklarının daha fazla duygu kelimesi kullandığı ve duyguları anlama becerilerinin daha gelişmiş olduğu görülmektedir (Berk, 2013). Çocukların olumsuz duygularına karşı ebeveynlerinin verdikleri tepkiler ise doğrudan duygu sosyalleştirme süreci olarak adlandırılmaktadır. Doğrudan duygu sosyalleştirme sürecinde ebeveynler, çocuklarının olumsuz duygularına yönelik tepkileri ile duygu düzenlemesi konusunda çocuklarına rehberlik etmektedirler (Berk, 2013; Çorapçı, 2012; Zahn- Waxler, 2010).

Duygu sosyalleştirme kavramı ile ilgili olarak; Saarni (1990), çocukların duygusal yetkinliğini artırmaya yönelik ebeveyn tepkilerinin önemini vurgulamıştır. Izard (1977) ise ebeveynlerin her duygunun farklı bir işlevi olduğunu kabul ederek çocuklarının olumsuz duygularına karşı daha kabullenici, olumlu ve destekleyici tepkiler göstermeleri gerektiğini belirtmiştir. Örneğin; çocuğu korktuğunda ona küçümseyici şekilde yaklaşan ebeveyn, korku duygusunun korunmaya yönelik davranışları gerçekleştirme işlevi olduğunu kabul ederek çocuğunun bu duygusuna karşı daha anlayışlı davranabilecektir (Akt. Güven ve Erden, 2013).

Duygu sosyalleştirme kavramının ve duygu sosyalleştirme ile ilgili kuramsal modellerin ortaya çıkışına temel olan bazı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan Bandura (1963) tarafından geliştirilen *sosyal öğrenme* yaklaşımında başkalarının davranışları ve bu davranışların gözlenmesine dayalı dolaylı bir öğrenme yani model almanın öneminden söz edilmektedir. Sosyal öğrenme yaklaşımına göre öğrenmenin, model alma yoluyla gerçekleştiği belirtilmektedir (Bandura, 2001). Çocuklar; çevresindeki yetişkinlerin hareketlerine, etrafında olup biten olaylara bakarak sürekli yeni bilgiler öğrenmekte ve bu bilgileri günlük yaşamlarında kullanmaktadırlar. Burada çocuğun gözlemlediği davranışı olduğu gibi taklit etmesinden farklı olarak olayların zihinsel olarak kaydedilerek işlenmesi ve bilgi edinme süreci söz konusudur. (Yavuzer, Demir ve Koç, 2006). Bu bakımdan okul öncesi dönemde ebeveynler, çocuğun duygusal ifadelerini ve sosyal becerilerini güçlü biçimde etkileyen en önemli modelleri oluşturmaktadırlar. Okul öncesi çocuklar, gösterdikleri duygusal ve sosyal tepkiler karşısında ebeveynlerinin olumlu ve olumsuz tepkilerini gözlemlemekte ve ebeveynlerini model almaktadırlar. Örneğin;

babasının başka birine öfkeyle bağırdığını ya da kötü davrandığını gözlemleyen çocuk, babasının davranışlarına benzer şekilde yaşıtlarına karşı saldırgan davranışlarda bulunmaktadır (Aydın, 2000; Senemoğlu, 2005).

Duygu sosyalleştirme araştırmalarına katkı sağlayan yaklaşımlardan bir başkası *ekolojik* yaklaşımdır. Bu yaklaşım, bir çocuğun büyüme ve gelişiminde etkili olan iç ve dış faktörleri incelemekte ve çocuğun, canlı ve cansız çevreyle olan tüm etkileşimlerinin gelişimsel olarak önemini vurgulamaktadır. Bu çevre; çocuğun içinde doğduğu ailenin de bulunduğu, kendi sosyal normları, kültürü, tarihi, değerleri ve kuralları olan toplumdandır. Çocuk, ailesi ve geniş düzeyde toplumsal çevresi ile olan etkileşiminde bir denge içerisindedir ve var olan dengenin bozulması durumunda sosyal normlara uyum sağlayamamaktadır. Apter (1982) bu durumla ilgili olarak çocuktaki sosyal ve duygusal problemlerin kaynaklarını belirleyebilmek için bütün yaşam alanının incelenmesi gerektiğini ve sorunun çocuk ile çocuğun içinde bulunduğu çevre arasındaki etkileşiminde yattığını ifade etmektedir (Bronfenbrenner, 1976; Davaslıgil, 1997; Thurman, 1977).

Ebeveynlerin çocukların duygusal ve sosyal süreçlerini düzenlemelerindeki etkisini vurgulayan, duygu sosyalleştirme kavramına temel olan başka yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bunlardan Belsky'nin karşılıklı etkileşimi içeren *Aile Sistemi Modeli*'ne göre, ekolojik yaklaşımın öğretilerine benzer olarak ailede etkileşim içinde olan bireyler bir sistem olarak ele alınmaktadır. Aile sisteminde; çocuğun davranışları, ebeveynler arasındaki ilişkiler, ebeveynlerin tutum ve tepkileri karşılıklı olarak birbirinden etkilenmektedir. Ebeveynleri arasında sevgi ve hoşgörüden uzak, sağlıksız bir ilişki olan çocuk; olumsuz davranışsal tepkiler göstermektedir. Çocuğun bu tepkileri ile uygun bir şekilde baş edemeyen ebeveynlerin tutumları ise bu tepkileri pekiştirmektedir. Vygotsky ise çocuğun gelişimini sosyal ve kültürel etkinlikler içinde tanımlamaktadır. Çocuk, kendinden daha becerikli akranları ve yetişkinler ile girdiği etkileşimler sayesinde kendi kültürlerine uyum sağlamayı ve bu kültürde başarılı olmalarını sağlayacak araçları öğrenmektedirler (Gauvain ve Parke, 2010).

Duygu sosyalleştirme bütüncül bir bakış açısıyla açıklandığı Eisenberg ve diğerleri (1998) tarafından geliştirilen *duygu sosyalleştirme modelinde* ise; ebeveynlerin duygu sosyalleştirme davranışları 6 tepki türünde açıklanmaktadır. Ebeveynler günlük yaşamda çocuklarının yaşadığı duygulara yönelik olarak olumlu (probleme odaklı, duyguya odaklı, duygu ifadesini kolaylaştırıcı) ve olumsuz (küçümseyici, cezalandırıcı, ebeveynde sıkıntı) tepkiler vermektedirler. Olumlu tepkiler kapsamında; *probleme odaklı tepkiler*, çocuğun olumsuz duygusuna sebep olan problemi çözmesine yardımcı olmaya; *duyguya odaklı tepkiler*, çocuğun kendini iyi hissetmesine yardımcı olmaya ve *duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkiler* ise çocuğun duygusunu ifade etmesi için desteklemeye yöneliktir. Olumsuz tepkilerden *küçümseyici tepkiler*, çocuğun gösterdiği olumsuz duygu ifadesini önemsizleştiren tepkilerdir. *Cezalandırıcı tepkiler*, çocuğun gösterdiği olumsuz duygu ifadesini sözel ya da fiziksel olarak cezalandıran tepkilerdir. *Ebeveynde sıkıntı tepkileri* ise; çocuğun olumsuz duygusuna karşı ebeveynin üzüntüsünü göstermesini içermektedir.

Çocuklarının olumsuz duygular deneyimlediği durumlarda olumlu ve destekleyici tepkiler veren ebeveynler, çocuklarının duygularını anlamakta ve onlara duygularını anlamlandırmada yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte duygularıyla nasıl etkili bir şekilde başa çıkabilecekleri konusunda yol göstermektedir. Çocuklarının olumsuz duygularına olumsuz ve destekleyici olmayan tepkiler veren ebeveynler ise onların duygularını görmezden gelmekte ve küçümsemektedirler. Ayrıca fiziksel ya da sözel ceza vermektedirler (Yalçın, 2010). Alan yazına bakıldığında olumlu duygu sosyalleştirme yaklaşımlarının çocuğun duygusal ve sosyal gelişimine yararlarına vurgu yapılırken, olumsuz duygu sosyalleştirme yaklaşımlarının zarar verici etkilerinden söz edilmektedir. Çocuklarının duygularını ifade etmelerine karşı cezalandırıcı bir tutum sergileyen ebeveyne sahip çocukların duygu düzenleme becerilerinin zayıf olduğu belirtilmiştir (Thompson ve Meyer, 2007; Şahin ve Arı, 2015; Yüksel, 2014;). Ayrıca ebeveynlerin olumsuz duygu sosyalleştirme davranışları çocuğun saldırganlık davranışını kontrol etmesini zorlaştırmakta ve bu tür davranışların sıklığını artırmaktadır (Güven ve Erden, 2017). Sameroff, Seifer, Zax ve Barocas (1987) okul öncesi dönemde çocuğun duygusal gelişimini etkileyebilecek risk faktörlerinin ilk sıralarında çocuk ile ebeveynler arasındaki duygusal etkileşim

eksikliği olduğunu belirtmişlerdir. Thompson ve Meyer (2007) ise; ebeveynlerin çocuklarının duygu durumları üzerinde kontrole sahip olduklarını vurgulamıştır. Çocuk; korku, üzüntü gibi olumsuz duygular yaşadığında bu duygulardan ebeveyni yardımıyla kurtulabilmektedir Ebeveynlerin çocuğun duygularını nasıl anlamlandırdıkları, duygularına karşı duyarlı ya da ihmal edici şekilde davranmaları ve verdikleri tepkiler çocuğun duygu düzenleme becerileri ve duygusal yetkinliği için belirleyici olmaktadır (Güven ve Erden, 2013)

Özetle, duygu sosyalleştirme kavramı sosyal öğrenme yaklaşımı, ekolojik yaklaşım, aile sistemi modeli gibi bazı yaklaşımlarla kuramsal olarak açıklanabilmektedir. Bu kuramsal temellere ek olarak Eisenberg ve diğerlerinin (1998) ileri sürdüğü *duygu sosyalleştirme modeline* göre; ebeveynlerin çocuklarının hem olumlu hem de olumsuz duygularını kabul edici bir yaklaşımla ele almaları ve özellikle yoğun, rahatsız edici ya da karmaşık duygular hakkında açıkça konuşmaya istekli olmaları, çocukların duygusal farkındalıklarını geliştirmelerine, duygularını düzenlemede esnek ve becerikli olmalarına, öfkeye kapılmadan duygu yoğunluklarını azaltmalarına katkı sağlamaktadır. Ayrıca kendi duygularının farkında olan çocuklar, başkalarının duygularını anlamada daha başarılı olmaktadır. Ebeveynleri tarafından duyguları kabul edilen, olumsuz duygularına karşı uygun duygu sosyalleştirme tepkileri verilen çocuklar, başkalarının duygularına karşı daha duyarlı olmakta ve çevresindekiler ile olumlu ilişkiler kurabilmektedir.

2.3. Duygu Düzenleme, Sosyal Yetkinlik ve Duygu Sosyalleştirme ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Bu kısımda çocuklarda duygu düzenleme, sosyal yetkinlik ve duygu sosyalleştirme ile ilgili yurtdışında yapılan bazı araştırmalar özetlenmiştir. İlgili araştırmaların özetlenmesinde öncelikle duygu düzenleme, ardından sosyal yetkinlik ve son olarak duygu sosyalleştirme ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir:

Duygu düzenlemede bağlanma stillerinin etkisini inceleyen bir araştırmada Cooke ve diğerleri (2019), ebeveynlerine güvenli bağlanan çocukların daha az olumsuz duygusal deneyim sergilediklerini ve duygularını daha iyi düzenlediklerini, ancak kaygılı bağlanan çocukların ise; olumlu duygusal deneyimleri daha az sergilediklerini, duygu düzenlemede zorluk yaşadıklarını ve etkili baş etme stratejilerini kullanamadıklarını bildirmişlerdir.

Duygu düzenlemenin, çocukların sosyal becerileri üzerinde ve davranış sorunlarının önlenmesinde etkili olduğunu gösteren bir araştırmada ise Miller ve diğerleri (2006), okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların; duyguları tanıma, duyguları anlama, duyguları düzenleme ve duyguları olumsuz ifade etme becerileri ile sınıf davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya okul öncesi dönemdeki 60 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda; duyguları olumsuz ifade etme davranışının sınıfta saldırgan davranışlarla, duyguları düzenleme becerisinin de sınıf içi olumlu sosyal becerilerle ilişkili olduğu, duyguları düzenleme ve saldırgan davranışlar arasında ise ters yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Risk grubundaki çocukların duygu düzenleme becerilerinin incelendiği bir araştırmada Langevin, Cossette ve Hebert (2015) cinsel istismara uğrayan 62 ve bu tür bir deneyimi olmayan 65 çocuğu karşılaştırmışlardır. Araştırma sonucunda, istismara uğrayan okul öncesi çocukların diğerlerine göre duygu düzenleme becerilerinin daha düşük olduğu bildirilmiştir. Nuske ve diğerleri (2017) tarafından otizmlili okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerilerindeki gelişimsel gecikmeyi inceleyen araştırmada ise, 44'ü otizmlili, 29'u normal gelişim gösteren toplam 74 çocuk ile çalışılmıştır. Araştırma kapsamında çocuklara, düşük seviyeli stresi yönetmelerini gerektiren günlük yaşam deneyimlerini taklit etmek için hazırlanan görevler verilmiş ve çocukların kullandığı duygu düzenleme stratejileri kaydedilmiştir. Araştırmada, otizmlili çocukların duygu düzenleme stratejilerinin normal gelişim gösteren çocuklara göre farklılık göstermediği ancak gelişimsel gecikme olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mathis ve Bierman (2015) tarafından düşük gelirli ailelerde yetişen okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve dikkat kontrolü ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırma, 210 okul öncesi çocuk ile yürütülmüştür.

Araştırmada ev ortamı ziyaretleri ve görüşmeleri yapılarak videoya kayıtları alınarak, ebeveyn-çocuk etkileşimleri, ebeveyn tutumları; sıcak-duyarlı, yönlendirici-kritik ve stresli olarak sınıflandırılmıştır. Araştırma sonucunda yönlendirici-kritik ve stresli ebeveyn tutumlarının, düşük duyu düzenleme becerileri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak; risk grubundaki çocuklar ile yapılan yurtdışı araştırmalarında duyu düzenlemenin cinsel istismar yaşantısı olmayan, normal gelişim gösteren ve ebeveynleri sıcak-duyarlı tutuma sahip olan çocukların lehine farklılaştığı sonuçları dikkat çekmektedir.

Sosyal yetkinlik ile ilgili yurtdışı araştırmaları incelendiğinde; çocuğun cinsiyeti (Fernandes ve diğerleri, 2019), akran ilişkileri (Lindsey, 2002) ve ebeveyn tutumları (Gutermuth-Anthony ve diğerleri, 2005), çocuk-öğretmen ilişkisi (Jeon ve Neppel, 2019) gibi konuların ele alındığı gözlenmektedir. Bu araştırmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir:

Cinsiyete ilişkin olarak yapılan yurtdışı araştırmalarında, sosyal yetkinliğin kızlar lehine farklılaştığı görülmektedir. Fernandes ve diğerleri (2019) tarafından yapılan araştırma kapsamında, okul öncesi eğitime devam eden 34 erkek 48 kız olmak üzere toplam 82 çocuğun sosyal yetkinlik düzeyi incelenmiştir. Araştırma sonucunda, erkeklerin daha saldırgan davranışlar sergiledikleri ve kız çocuklarının sosyal olarak daha yetkin oldukları bildirilmiştir. Benzer şekilde Jeon ve Neppel (2019) tarafından 4 ve 5 yaşlarında 115 çocuk ile yürütülen araştırmada; çocukların cinsiyetlerine göre sosyal yetkinliklerinin değiştiği, kız çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu araştırmanın sonucunda ayrıca popüler çocukların, akranları tarafından reddedilen ve ihmal edilen çocuklara göre sosyal olarak daha yetkin oldukları ve öğretmen-çocuk ilişkisi ile sosyal yetkinlik arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma bulguları, erkek çocukların sosyal yetkinlik becerileri yönünden dezavantajlı olduklarını ve sosyal yetkinliğin gelişiminde akran ve öğretmen ilişkilerinin önemini vurgulamaktadır.

Yurtdışında risk gruplarındaki çocukların sosyal yetkinliklerini inceleyen bazı araştırmalar da bulunmaktadır. Huber, Plötner ve Schmitz (2019) yaptıkları araştırmada

başkalarıyla temas ve etkileşim kurma, kendi gereksinimlerini ifade etme gibi sosyal girişimlerin, psikolojik problemler gösteren çocuklarda bozulduğunu bildirmişlerdir. Raby ve diğerleri (2019) tarafından yapılan güncel bir araştırmada ise; yaşamın ilk beş yılındaki ihmal ve istismar deneyimlerinin, gelecek üç yıl boyunca kişilerarası sorunları artırdığı ve sosyal yetkinliği etkilediği bulunmuştur.

Duygu sosyalleştirme ile ilgili yurtdışında yapılan araştırmalar incelendiğinde; ortak olarak duygu sosyalleştirme tepkilerinin çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerini etkilediği vurgulanmaktadır. Bu araştırmaların bazıları aşağıda özetlenmektedir:

Meyer ve diğerleri (2014) tarafından yapılan araştırmada ebeveynlerin kendi bildirdiği duygu ifadelerinin ve tepkilerinin çocuklarının duygu düzenleme becerileriyle ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 4-5 yaş grubundaki 73 çocuğun etnik açıdan birbirinden farklı ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda ebeveynlerin duygularını kabul etme ve kendi duygularını düzenlemenin önemine ilişkin inançlarının ve duygu sosyalleştirme becerilerinin, çocukların duygu düzenleme becerileri ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Baker, Fenning ve Crnic (2010) tarafından yapılan araştırmada anne babaların duygu sosyalleştirme uygulamaları ve çocuklarının sosyal yetkinlikleri incelenmiştir. Çalışmaya katılan 88 anne ve 76 baba olmak üzere toplam 164 ebeveynin duygu sosyalleştirme uygulamaları, duygusal tepkileri ve çocuklarının sosyal gelişimleri ile ilgili anketleri doldurmaları istenmiştir. Ayrıca çocukların duygularını söyleme ve sosyal problem çözme gibi görev uygulamaları gözlemlenmiştir. Araştırma sonucunda, babaların tartışma esnasında gösterdikleri duygu koçluğu tutumlarının çocukların sosyal yetkinliğini etkilediği bulunmuştur.

Sanders, Zeman, Poon ve Miller (2013) tarafından yapılan araştırmada çocukların olumsuz duygularının ve depresif belirtilerinin düzenlenmesinde ebeveynlerin duygu

sosyalleştirme uygulamalarının rolü araştırılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların duygusal ifadelerine ebeveynlerin gösterdiği olumsuz tutumların; yüksek düzeyde duygu düzenleme problemi ile ilişkili olduğu ve olumsuz ebeveyn tutumları ile karşılaşan çocukların depresif belirtilerle daha düşük düzeyde başa çıkabildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Duygu düzenleme, sosyal yetkinlik ve duygu sosyalleştirme ile ilgili yurtdışında yapılan araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde; duygu düzenlemenin örüntülerinin ebeveyn-çocuk arasındaki bağlanma ilişkisine dayandığı ve duygu düzenleme becerilerinin çocuğun sosyal uyum, sosyal problem çözme becerilerini ve sosyal yetkinliğini etkilediği görülmektedir. Ayrıca çocuğun akranları ve öğretmeni ile kurduğu ilişkilerin sosyal yetkinliğinde belirleyici olduğu bildirilmektedir. Araştırma sonuçları ortak olarak, duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik yönünden risk grubundaki çocuklarla çalışılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerilerinin; çocuğun duygu düzenleme ve sosyal yetkinliği üzerinde koruyucu bir faktör olduğu görülmektedir.

2.4. Duygu Düzenleme, Sosyal Yetkinlik ve Duygu Sosyalleştirme ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Bu başlıkta duygu düzenleme, sosyal yetkinlik ve duygu sosyalleştirme ile ilgili yurtiçinde yapılan bazı araştırmalar yer almaktadır. Duygu düzenleme ile ilgili yurtiçinde yapılan araştırmalar incelendiğinde; birçok deneysel çalışmaya rastlanmaktadır. Durmuşoğlu-Saltalı (2010) tarafından yapılan çalışmada, duygu eğitimi programının okul öncesi çocuklarının duygusal becerilerini etkileyip etkilemediği araştırılmıştır. Uygulama sonrasında; çocukların duyguları tanıma, duyguları anlama, duyguları ifade etme ve duygusal beceri puan ortalamalarının arttığı bulunmuştur. Araştırma sonucunda, duygu eğitimi programına katılan çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma, kişilerin duyguları ifade etmeye ilişkin ipuçlarını tanıma düzeylerinin ve kişilerin hangi olaylar karşısında hangi duyguları yaşayacağını anlama becerilerinin arttığı, ayrıca eğitimin etkisinin sekiz hafta sonunda da korunduğu bildirilmiştir. Benzer şekilde Ergin (2003) tarafından;

duyguları tanıma, göz kontağı kurma, dinleme ve duyguları ifade etme üzere dört beceriyi içeren eğitim programının okul öncesi çocukları üzerinde etkili olup olmadığı incelendiğı araştırmanın çalışma grubunu 5 ve 6 yaş grubundaki 32 çocuk oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda eğitim alan çocukların; duyguları tanıma, göz kontağı kurma, dinleme ve duyguları ifade etme becerilerinin, eğitim almayan çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Yine Özdemir-Beceren (2012) tarafından yapılan araştırmada ise; hazırlanan sosyal-duygusal öğrenme programının okul öncesi eğitime devam eden 5 yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerine etkisinin belirlenmesi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda deney ve kontrol grubundaki çocukların sosyal beceri, duygusal beceri ve problem davranış puan ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğu belirlenmiştir.

Deneysel araştırmaların yanı sıra, duygu düzenleme ile sosyal yetkinlik becerilerinin sıklıkla birlikte incelendiğı araştırmalar da bulunmaktadır. Duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik ilişkisini de ortaya koyan bu araştırmalardan bazıları şu şekilde özetlenmiştir: Bozkurt (2016) tarafından yapılan okul öncesi çocukların duyguları anlama becerileri ile sosyal yetkinlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiğı araştırmanın çalışma grubunu 308 çocuk oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda duyguları anlama düzeyi orta ve yüksek olan çocukların sosyal yetkinliklerinin, duyguları anlama düzeyleri düşük olan çocuklara göre daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Yine Kuyucu (2012) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık 359 çocuk ile yaptığı araştırma sonucunda; duyguları anlama becerisi yüksek çocukların, iletişime geçme düzeylerinin de yüksek olduğunu belirtmiştir. Aktürk-Kayhan (2015) tarafından yapılan ve okul öncesi çocuklarda duygu düzenleme becerileri ile sosyal yetkinliğin belirleyicilerinden biri olan akran ilişkileri arasındaki ilişkinin incelendiğı araştırmada duygu düzenlemede yetersiz olan çocukların akranlarına karşı saldırgan ya da çekingen davranış gösterdiği bulunmuştur. Karayılmaz (2008) ise yaptığı araştırmada çocukların duygusal zeka ve sosyal uyum becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi eğitime devam eden 266 çocuk oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, çocukların duygusal zeka düzeyi ile sosyal uyum becerileri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde

Yılmaz (2012), 60-72 aylık 350 çocuk ile yürüttüğü araştırma sonucunda çocukların sosyal problem çözme becerilerinin; duyguları anlamı düzeyi yüksek olan çocukların lehine değiştiğini bildirmiştir.

Sosyal yetkinlik ile ilgili yapılan yurtiçi araştırmaları incelendiğinde ; araştırmacıların cinsiyet (Altay ve Güre, 2012; Gür ve diğerleri, 2015), mizaç (Öneren-Şendil, 2010), akran ilişkileri (Çorbacı-Oruç, 2008), bağlanma (Ural ve diğerleri,2015), aile ilişkileri ve ebeveyn tutumları (Andı, 2014; Öztürk, 2011; Durmuşoğlu-Saltalı ve Arslan, 2012; Hasçudat, 2015; Kandır ve Alpan, 2008; Uygun, 2018), ebeveyn eğitim düzeyi ve aile gelir düzeyi (Keçecioğlu, 2015) boyutlarını ele aldıkları görülmektedir. Bu araştırmaların bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Sosyal yetkinliğin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen yurtiçi araştırmalarında ortak olarak; kız çocukların sosyal yetkinlik yönünden daha avantajlı oldukları bildirilmiştir. Ayrıca erkek çocukların, kız çocuklara göre daha fazla kırgın ve saldırgan davranışlar gösterdiği vurgulanmaktadır. Altay ve Güre (2012), okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların sosyal yeterlilikleri ve olumlu sosyal davranışları incelemişlerdir. Araştırmanın çalışma grubunu devlet ve özel okullarda öğrenim gören 344 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, erkek çocukların arkadaşlarıyla negatif ilişkilerinin, kız çocuklarına göre daha fazla olduğu ve kız çocukların erkek çocuklara göre daha fazla olumlu sosyal davranış sergilediği belirlenmiştir. Benzer şekilde Gür ve diğerleri (2015) okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenim gören 847 çocuk ile yaptıkları çalışmada, çocukların sosyal yetkinlik ve davranış durumları incelemişlerdir. Sosyal yetkinlik boyutunda kız çocuklarının, kırgınlık-saldırganlık boyutunda ise erkek çocukların ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak anksiyete/ içe dönüklük boyutunda ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Keçecioğlu (2015) ise okul öncesi eğitim gören 5 yaş çocuklarının sosyal becerilerini incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 303 çocuk ve çocukların sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, kız çocukların sosyal becerilerinin, erkek çocuklarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, çocukların anne eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyi

artıkça sosyal becerilerinin arttığı belirlenmiştir.

Doğuştan getirilen mizaç özelliklerinin ve akran ile kurulan ilişkilerin, sosyal yetkinliğin oluşmasındaki etkisini bildiren, Öneren-Şendil (2010) tarafından özel bir okul öncesi eğitim kurumundaki 5 ve 6 yaşlarındaki 42 çocuk ile yürütülen araştırma sonucunda, daha sebatkar ve sıcakkanlı olan, ayrıca akranları tarafından kabul edilen çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur.

Sosyal yetkinliğin gelişiminde ebeveynler ile ilişkilerin etkisini vurgulayan araştırmalara bakıldığında ise; Ural ve diğerleri (2015) tarafından 244 çocuk ile yapılan araştırmada; okul öncesi eğitime devam eden çocukların bağlanma stilleri ve sosyal yetkinlik davranışları incelenmiştir. Araştırma sonucunda, annelerine güvensiz bağlanan çocukların anksiyete-içedönüklük düzeylerinin, güvenli bağlanan çocuklara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yine Uygun'un (2018) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların oyun davranışları, sosyal yetkinlik davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkileri incelediği araştırmada, sosyal yetkinlik ile ebeveyn tutumlarının ilişkili olduğu bulunmuştur.

Betimsel çalışmaların yanı sıra ülkemizde sosyal yetkinlik ile ilgili deneysel ve yarı deneysel araştırmaların da yapıldığı görülmektedir. Bunlardan Sezici (2013) tarafından yapılan araştırmada; oyun terapisinin çocukların sosyal, duygusal, davranış becerileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Okul öncesi eğitime devam eden 79 çocukla yapılan araştırma sonucunda; deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların oyun hamuru çalışma programı öncesi ve sonrasında sosyal yetkinlik ve kızgınlık/saldırganlık puan ortalamalarında anlamlı fark bulunurken, anksiyete/içedönüklük puan ortalamalarında anlamlı fark bulunamamıştır. Çalışma sonrasında deney grubundaki çocuklarda davranış problemleri ve kaygı, öfke gibi duyguların azalmasıyla çocukların sosyal uyumlarının, davranış yönetimleri ve duygusal becerilerinin kontrol grubundaki çocuklara göre daha fazla arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Duygu sosyalleştirme ile ilgili yurtiçi araştırmaları incelendiğinde; ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerileri ile çocukların sosyal ve duygusal becerileri arasındaki ilişkilerin araştırıldığı görölmektedir. Seçer ve Karabulut (2016) tarafından yapılan araştırmada anne-babaların duygu sosyalleştirme davranışları ile okul öncesi çocukların sosyal becerileri ilişkisi incelenmiştir. Araştırmaya 363 çocuk ve ebeveynleri katılmıştır. Araştırma sonucunda, anne ve babaların duygu sosyalleştirme davranışlarının, okul öncesi çocukların sosyal becerilerini etkilediği bulunmuştur. Işık-Uslu (2016) tarafından yapılan araştırmanın örneklemini okul öncesi eğitime devam eden 50 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, Annenin duygu içerikli konuşmaları ile çocuğun duygu içerikli konuşmaları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Güven ve Erden (2017) tarafından yapılan araştırmada duygu sosyalleştirmenin çocuklarda gözlenen davranış sorunlarına katkısı incelenmiştir.. Araştırma sonucunda; davranış sorunları ile annelerin olumsuz duygu sosyalleştirme puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Bu araştırma bulgularından farklı olarak Özkan (2015) tarafından okul öncesi eğitime devam eden 109 çocuk ile yapılan araştırmada, annelerin destekleyici ve destekleyici olmayan duygu sosyalleştirme davranışları ile çocukların sosyal problem çözme becerileri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Ülkemizde ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerilerinin ilişkili olduğu değişkenler ve kullandıkları tepkilerin sıklığı ile ilgili olarak da birtakım araştırmalar yapılmıştır. Aydın (2010) tarafından yapılan araştırmada; annelerin duygu sosyalleştirme davranışlarının belirleyicileri olarak; kendi duygularıyla baş etme düzeyi, sosyo-ekonomik düzey ve sosyal bağlamın rolü incelenmiştir. Üç ve altı yaş arasında çocuğu olan 73 anne ile yapılan araştırma sonucunda; annelerin eğitim düzeyleri ve kendi duygularıyla baş etme becerilerinin, çocuklarına yönelik kullandıkları duygu sosyalleştirme becerilerinde etkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca kendi duygularıyla baş etme becerileri iyi olmayan annelerin, çocuklarının duygularına karşı daha sık olumsuz tepkiler verdikleri, eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarını daha az cezalandırma eğiliminde oldukları ve çocuklarını duygularını ifade etme konusunda daha fazla cesaretlendirdikleri bildirilmiştir. Araştırmanın önemli bulgularından bir diğerisi ise sosyal bağlamın bazı duygu sosyalleştirme

tepkilerinin kullanımını etkilediği; sosyal bağlamda problem odaklı ve duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkilerin, özel bağlamda ise cezalandırıcı tepkilerin daha sık kullanıldığı bulgusudur. Cindioğlu (2015) tarafından yapılan araştırmada ise; 3-6 yaş arası çocuğu olan depresyonlu ve depresyonu olmayan annelerin ebeveynlik öz yeterliği, çocuk mizaç algısı ve duygu sosyalleştirme tepkileri karşılaştırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu sağlık kurumlarına depresyon şikayetiyle başvuran 40 anne ve depresyonu olmayan 40 anne oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna göre; depresyonu olan ve olmayan annelerin duygu sosyalleştirme tepkileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Depresyonu olmayan annelerin; probleme odaklı, duygu odaklı ve duygu ifadesini kolaylaştıran tepki puanları, depresyonu olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur. Kaya (2016) tarafından babaların duygu sosyalleştirme uygulamaları ve bu uygulamaların okul öncesi çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerdeki rolünün incelendiği araştırma sonucunda; olumlu duygu sosyalleştirme tepkilerini annelerin babalara göre daha fazla kullandığı, olumsuz duygu sosyalleştirme tepkilerinin kullanımının ise; anne ve babaya göre farklılık göstermediği bildirilmiştir. Ayrıca ebeveynlerin duygu sosyalleştirme tepkilerinin çocuğun cinsiyetine göre değiştiği bulunmuştur. Kaya-Bican ve Sarıtaş (2017) tarafından yapılan, ana babaların duygu sosyalleştirme uygulamaları ve erken çocukluk döneminde sosyal ve duygusal gelişim konulu derleme çalışmasında duygu sosyalleştirme ile ilgili yapılan araştırmalar incelenmiştir. Araştırma bulguları duygu sosyalleştirme uygulamalarının, çocukların mizacına göre biçimlendirildiğini ve bu nedenle benzer uygulamaların farklı mizaç özelliklerine sahip çocuklar üzerinde farklı etkileri olabileceğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak duygu düzenleme, sosyal yetkinlik ve duygu sosyalleştirme ile ilgili yurtiçinde yapılan araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde; duygu düzenleme ile ilgili deneysel araştırmalar sonucunda, okul öncesi çocuklara yönelik duygu eğitimi ve uygulamalarının çocukların duygu düzenleme becerileri üzerinde etkili olduğu bildirilmiştir. Ayrıca yurtiçi araştırmalarda duygu düzenleme ile ilişkili özelliklerin ve becerilerin, sosyal uyumu ve sosyal yetkinlik düzeyini artırdığı bulguları bulunmaktadır. Araştırmalarda ortak olarak; sosyal yetkinlik yönünden kızların avantajlı oldukları ve erkeklerin kızlara göre daha fazla kızgın/saldırgan tepkiler gösterdiği, ayrıca ebeveynlerin

eğitim ve gelir düzeyleri, çocuğun mizacı, akran ilişkileri, bağlanma ve ebeveyn tutumlarının sosyal yetkinlik üzerinde etkili olduğu bildirilmektedir. Yine duygu düzenleme araştırmalarına benzer olarak, çocuklarda sosyal yetkinliğin gelişimini destekleyen uygulamaların yararlı olduğuna yönelik araştırma bulguları bulunmaktadır. Duygu sosyalleştirme araştırmalarında ise ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerilerinin, çocukların sosyal ve duygusal becerileri ile ilişkili olduğunu yansıtan bazı araştırma bulguları bulunmaktadır. Ayrıca ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerilerinin; ebeveynin (cinsiyet, eğitim düzeyi, psikolojik durumu, eğitim düzeyi, kendi duygularıyla baş etme düzeyi gibi) ve çocuğun bazı özelliklerine göre (cinsiyet, mizaç gibi) göre farklılaştığını yansıtan araştırma bulguları bulunmaktadır.

III. BÖLÜM

3. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır:

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin; çocuğun (yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitime devam etme süresi, kardeş sayısı, kendinden yaşça büyük kardeşin olup olmama durumu, çocuğun okul dışında başka çocuklarla vakit geçirme sıklığı ve okul öncesi eğitime başlamadan önce çocuğa bakım veren kişi ya da kişiler) ve ebeveynin (yaş, eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi çocuk gelişimi ile ilgili yayınları ve eğitimleri takip etme sıklığı, bebeklik dönemi değerlendirmesi, çocukla vakit geçirme sıklığı) kişisel ve demografik özellikleri açısından incelenmesinde betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerileri ile okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesinde ise ilişkiisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkiisel tarama modelinde, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiye bakılmaktadır. Bu modelde değişkenlere herhangi bir müdahalede bulunulmamaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2013).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde, araştırmacı için kolay ulaşılabilirlik ölçütü dikkate alınarak, uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, İstanbul ili Çekmeköy ilçesinde bulunan ve İstanbul Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı 3 özel ve 1 devlet olmak üzere toplam dört anaokulunda öğrenim gören 5 ve 6 yaş grubundaki 102 çocuğun okul öncesi öğretmeni ve bu çocuklardan araştırmaya gönüllü katılımı kabul eden 52 çocuğun ebeveyninden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında başlangıçta toplam 69 ebeveynen veri toplanmıştır. Ancak ölçek maddelerinin %5'inden fazlasını boş bırakan 17 ebeveyn araştırmaya dahil edilmemiş ve 52 ebeveynen toplanan verilerle analizler yapılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan çocuklara ilişkin bilgiler Tablo 3.1.'de verilmiştir:

Tablo 3.1. Araştırmaya katılan çocukların kişisel ve demografik özelliklere göre dağılımları

		N	%
Yaş	5 yaş	70	68,6
	6 yaş	32	31,4
Cinsiyet	Kız	55	53,9
	Erkek	47	46,1
Okul öncesi eğitime devam etme süresi	1 yıldan az	23	22,5
	1 yıl	30	29,4
	2 yıl	31	30,4
	3 yıl	15	14,7
	3 yıldan fazla	3	3,0
Kardeş sayısı	Tek çocuk	38	37,2
	Bir kardeş	49	48,0
	İki ve daha fazla	12	11,8
Yaşça büyük kardeşinin olup olmadığı	Var	43	42,1
	Yok	59	57,9
Okul dışında başka çocuklarla görüşme sıklığı	Az	16	15,6
	Orta	59	58,0
	Çok	27	26,4
Bebeklik döneminde bakım veren kişiler	Yalnızca anne-baba	73	71,6
	Aile büyükleri	24	23,5
	Diğer	5	4,9

Araştırmaya katılan çocukların %53,9'unu kız çocukları, %46,1'ini erkek çocuklar oluşturmaktadır. Çocukların yaş dağılımına bakıldığında, %68,6'sının 5 yaşında ve %31,4'ünün 6 yaşında olduğu görülmektedir. Bu çocukların %22,5'i bir yıldan az, %29,4'ü bir yıl, %30,4'ü iki yıl, %14,7'si üç yıl ve %3'ü üç yıldan fazla süredir okul öncesi eğitime devam etmektedir. Yine %37,2'si tek çocuk, %48'inin bir kardeşi, %11,8'inin iki ve daha fazla kardeşi bulunmakta ve çocukların %42,1'inin kendinden yaşça büyük kardeşi bulunmaktadır. Ebeveyn bildirimlerine göre çocukların %15,6'sı az, %58'i orta ve %26,4'ü çok sıklıkta okul dışında başka çocuklarla görüşmektedir. Ayrıca çocukların %71,6'sına yalnızca anne ve babanın, %23,5'ine aile büyüklerinin ve %4,9'una ise diğer kişilerin bebeklik döneminde bakım verdiği belirtilmiştir. Okul öncesi eğitime 3 yıldan daha fazla devam eden ve bakımını diğer kişilerin üstlendiği belirtilen çocukların puanları, veri sayısının 10'dan az olması nedeniyle analizlere dahil edilmemiştir.

Tablo 3.2'de ebeveynlerin kişisel ve demografik özelliklerine bakıldığında, araştırmaya katılan annelerin %93,1'i 25-40 yaş aralığında ve babaların %90,2'si 30 yaşından büyüktür. Annelerin yalnızca %9,8'i, babaların ise %8,8'i ilkökul ve ortaokul mezunudur. Anne ve babaların %80'den fazlası lise ve üniversite mezunudur. Ayrıca lisansüstü eğitim düzeyine sahip olanlar, annelerin %3,9'unu ve babaların %7,8'ini oluşturmaktadır. Ailelerin %6,9'u düşük, %70,4'ü orta ve %13,7'si yüksek olarak gelir düzeyini işaretlemişlerdir. Yine ebeveynlerin %15,7'si az, %55,9'u orta, %28,4'ü çok sıklıkta çocuk gelişimi ile ilgili yayın ve eğitimleri takip ettiğini ve %50'si çok, %46,1'i orta, yalnızca %3,9'u ise az sıklıkta çocuğu ile zaman geçirdiğini bildirmiştir. Ayrıca ebeveynlerin %86,3'ü çocuğunun rahat/normal bir bebeklik geçirdiğini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin demografik özelliklerine göre çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik karşılaştırmalarında; annesi 40 yaş üstü olan, babası 25-30 yaş aralığında olan, ebeveynleri ilkökul, ortaokul ve lisansüstü eğitim düzeyindeki, düşük gelire sahip ve ebeveyni ile az sıklıkta zaman geçiren çocukların puanları veri sayısının 10'dan az olması nedeniyle analizlere dahil edilmemiştir.

Tablo 3.2. Araştırmaya katılan çocukların ebeveynlerinin kişisel ve demografik özelliklere göre dağılımları

		N		%	
		Anne	Baba	Anne	Baba
Yaş	25-30	33	10	32,4	9,8
	31-35	38	27	37,2	26,5
	36-40	24	48	23,5	47,0
	40 üstü	7	17	6,9	16,7
Eğitim düzeyi	İlkokul	3	3	2,9	2,9
	Ortaokul	7	6	6,9	5,9
	Lise	44	41	43,1	40,3
	Üniversite	44	44	43,1	43,1
	Lisansüstü eğitim	4	8	3,9	7,8
Algılanan gelir düzeyi	Düşük	7		6,9	
	Orta	81		79,4	
	Yüksek	14		13,7	
Çocuk gelişimi ile ilgili yayın ve eğitimleri takip etme sıklığı	Az	16		15,7	
	Orta	57		55,9	
	Çok	29		28,4	
Çocuğu ile zaman geçirme sıklığı	Az	4		3,9	
	Orta	47		46,1	
	Çok	51		50,0	
Çocuğu ile ilgili bebeklik dönemi değerlendirme	Rahat/normal	88		86,3	
	Sorunlu/sıkıntılı	14		13,7	

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırma kapsamında çocukların sosyal yetkinlik düzeyini belirlemek amacıyla ‘Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği- 30’ ve duygu düzenleme becerilerini ölçmek amacıyla ‘Duygu Düzenleme Ölçeği’ kullanılmıştır. Bu iki ölçek, okul öncesi öğretmenleri tarafından çocukların gözlemlenmesi ile doldurulmuştur. Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerilerini ölçmek amacıyla kullanılan ‘Çocukların Olumsuz Duygularla Baş Etme Ölçeği’ ise; çocukların ebeveynleri tarafından cevaplandırılmıştır. Ayrıca çocukların ve ebeveynlerinin kişisel ve demografik özellikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırma kapsamında hazırlanan ve ebeveynler tarafından doldurulan ‘Kişisel Bilgi Formu’ kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerle ilgili bilgiler ayrı başlıklar halinde açıklanmıştır:

3.3.1. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30

Ölçeğin orijinali LaFreniere ve Dumas (1996) tarafından geliştirilmiştir. Çorapçı ve diğerleri (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30 (Ek.1), okul öncesi çocukların akranlarıyla bir arada iken göstermeleri beklenen sosyal becerileri ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. Ölçekte yer alan davranışların çocukta ne sıklıkta gözlemlendiği, öğretmen tarafından 1 ile 6 arasında (1= Hiçbir zaman, 2 veya 3= Bazen, 4 veya 5= sık sık, 6= Her zaman) derecelendirilmektedir. Ölçek toplam 30 maddeden ve her bir alt boyutta 10 madde bulunan; sosyal yetkinlik, kızgınlık/saldırganlık, anksiyete/içedönüklük olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlardan sosyal yetkinlik alt ölçeği, çocukların akranlarıyla bir aradayken gösterdikleri iş birliği ve anlaşmazlıklara çözüm yolları aramak gibi olumlu özellikleri ölçmektedir. Kızgınlık/saldırganlık alt ölçeği, yetişkinlere karşı gelme ve akran ilişkilerinde uyumsuz ve saldırgan davranma gibi dışsallaştırma sorun belirtilerini, anksiyete/içe dönüklük alt ölçeği ise çocukların üzgün, depresif duygu durumlarını ve grup içinde çekingenlik gösterme gibi içselleştirme sorun belirtilerini değerlendirmektedir. Ölçeğin puanlama bilgilerine bakıldığında, ölçekte ters puanlanan maddelerin yer almadığı görülmektedir. Ölçeğin her bir alt boyutundaki maddeler ayrı ayrı puanlanmakta ve alt ölçeklerden alınabilecek puanlar 10 ile 60 arasında değişmektedir. Sosyal yetkinlik alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar sosyal yetkinlik düzeyinin yüksek olduğuna, kızgınlık/saldırganlık ve anksiyete/içe dönüklük alt ölçeklerinden alınan yüksek puanlar ise bu problemlerin yaşanma düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Ölçeğin uyarlanması sırasında, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Çorapçı ve diğerleri (2010) tarafından yapılmıştır. Faktör yüklerinin sosyal yetkinlik alt ölçeği için .57 ve .72, kızgınlık/saldırganlık alt ölçeği için .61 ve .71, anksiyete/içe dönüklük alt ölçeği için ise .50 ve .72 arasında değiştiği belirtilmiştir. Sosyal yetkinlik, kızgınlık/saldırganlık ve anksiyete/içedönüklük alt ölçekleri için Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları sırasıyla .87, .88 ve .84 olarak raporlaştırılmıştır. Bu değerler ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu yansıtmaktadır. Bu araştırmanın katılımcılarından elde edilen

veriler kapsamında gerçekleştirilen analizlerde Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları sosyal yetkinlik, kızgınlık/saldırganlık ve anksiyete/içe dönüklük alt ölçekleri için sırasıyla .79, .84, .83 olarak hesaplanmıştır.

3.3.2. Duygu Düzenleme Ölçeği

Orijinali Shields ve Cicchetti (1999) tarafından geliştirilen, Batum ve Yağmurlu (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Duygu Düzenleme Ölçeği (Ek.2), çocukların farklı durumlarda gösterdikleri duygusal tepkileri ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. Ölçekte yer alan davranışların çocukta ne sıklıkta gözlemlendiği, öğretmen tarafından 1 ile 4 arasında (1=Hiçbir zaman, 2= Bazen, 3=Sık sık, 4= Nerdeyse her zaman) derecelendirilmektedir. Ölçek toplam 24 maddeden ve 2 alt ölçekten oluşmaktadır. Alt ölçeklerden değişkenlik/olumsuzluk alt ölçeği, çocuktaki duygu durum değişkenliği ile olumsuz duygulanım gösterme eğilimini, duygu düzenleme alt ölçeği ise; çocuğun duygularını ortama uygun olarak ifade etme becerisini ölçmektedir. Ölçeğin puanlama bilgilerine bakıldığında; 4.,5., 9., 11., 16. ve 18. maddelerin ters puanlandığı ve duygu düzenleme alt ölçeği için alınabilecek puanların 16 ile 64, değişkenlik/olumsuzluk alt boyutu için alınabilecek puanların ise; 8 ile 32 arasında değiştiği görülmektedir. Duygu düzenleme alt boyutundan alınan yüksek puanlar çocuğun duygu düzenleme düzeyinin yüksek olduğuna, değişkenlik/olumsuzluk alt boyutundan alınan yüksek puanlar ise; yüksek düzeyde düzenleme problemleri olduğuna işaret etmektedir.

Ölçeğin uyarlaması sırasında, geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları Batum ve Yağmurlu (2007) tarafından yapılmıştır. Duygu düzenleme ve değişkenlik/olumsuzluk alt ölçekleri için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .73 ve .75 olarak raporlaştırılmıştır. Bir başka çalışmada Orta, Çorapçı, Yağmurlu ve Aksan (2013) tarafından yapılan güvenirlik çalışmasında Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları .72 ve .71 olarak bildirilmiştir. Bu değerler ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu yansıtmaktadır. Bu araştırmanın katılımcılarından elde edilen veriler kapsamında gerçekleştirilen analizler sonucunda Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları ise

duygu düzenleme ve değişkenlik/olumsuzluk alt ölçekleri için sırasıyla .75 ve .86 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Çocukların Olumsuz Duyguları ile Baş Etme Ölçeği

Ölçeğin orijinali Fabes ve arkadaşları (1990) tarafından geliştirilmiş ve Yağmurlu ve Altan (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek toplam 72 maddeden ve 6 alt ölçekten oluşmaktadır (Ek.3). Ölçekte ebeveynlerin günlük yaşamda karşılaşılabilecekleri durumları içeren çocuklarının; korku, kaygı, utanma, üzüntü ve kızgınlık duyguları ile ilgili toplam 12 senaryo bulunmaktadır. Her bir senaryonun altında ise çocuklarına karşı verebilecekleri olumlu (probleme odaklı, duyguya odaklı, duygu ifadesini kolaylaştırıcı) ve olumsuz (küçümseyici, cezalandırıcı, ebeveynde sıkıntı) olmak üzere 6 tepki ifadesi bulunmaktadır. Bunlardan olumlu olarak sınıflandırılan tepkilerden probleme odaklı tepkiler, çocuğun olumsuz duygusuna sebep olan problemi çözmesine yardımcı olmaya; duyguya odaklı tepkiler, çocuğun kendini iyi hissetmesine yardımcı olmaya ve duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkiler ise çocuğun duygusunu ifade etmesi için desteklemeye yöneliktir. Olumsuz olarak sınıflandırılan tepkilerden küçümseyici tepkiler, çocuğun gösterdiği olumsuz duygu ifadesini önemsizleştiren tepkilerdir. Cezalandırıcı tepkiler, çocuğun gösterdiği olumsuz duygu ifadesini sözel ya da fiziksel olarak cezalandıran tepkilerdir. Ebeveynde sıkıntı tepkileri ise; çocuğun olumsuz duygusuna karşı ebeveynin üzüntüsünü göstermesini içermektedir. Ölçeğin yanıtlanmasında, ebeveyn çocuğunun farklı duygularına karşı gösterdiği tepki türünü 1 ile 5 arasında (1= Hiç böyle yapmam, 2= Nadiren böyle yaparım, 3= Belki böyle yaparım, 4= Büyük olasılıkla böyle yaparım, 5= Kesinlikle böyle yaparım) derecelendirmektedir. Ölçeğin puanlanmasında ise, ebeveynin işaretlediği her bir madde puanının toplanıp işaretlenen toplam madde sayısına bölünerek ölçeğin toplam puanı ve alt ölçeklere ilişkin puanlar elde edilmektedir.

Ölçeğin uyarlanması sırasında, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Yağmurlu ve Altan (2010) tarafından yapılmıştır. Faktör yüklerinin duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkiler için .61 ve .73, duygu odaklı tepkiler için .41 ve .67, problem odaklı tepkiler için .30 ve .73,

cezalandırıcı tepkiler için .43 ve .74, küçümseyici tepkiler için .58 ve .72 arasında değiştiği belirtilmiştir. Ebeveynde sıkıntı tepkilerine ait yedi maddenin ise faktör yüklerinin .02 ve .29 arasında değiştiği bildirilmiştir. Bu araştırmada söz konusu alt boyutta yer alan maddelerin faktör yükleri düşük olduğundan analizlere dahil edilmemiştir. Duygu ifadesini kolaylaştırıcı, duygu odaklı, problem odaklı, cezalandırıcı ve küçümseyici tepkiler için Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenilirlik kat sayıları sırasıyla .87, .79, .72, .83 ve .86 olarak raporlaştırılmıştır. Bu değerler ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu yansıtmaktadır. Bu araştırmanın katılımcılarından toplanan veriler kapsamında gerçekteştirilen analizlerde duygu ifadesini kolaylaştırıcı, duygu odaklı, problem odaklı, cezalandırıcı ve küçümseyici tepkiler için Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları .88, .78, .74, .83 ve .82 olarak hesaplanmıştır.

3.3.4. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu (Ek.4) araştırma kapsamında geliştirilmiştir. Bu form, araştırma katılımcısı okul öncesi çocukların (yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitime devam etme süresi, kardeş sayısı, kendinden yaşça büyük kardeşinin olup olmaması, çocuğun okul dışında başka çocuklarla vakit geçirme sıklığı ve okul öncesi eğitime başlamadan önce çocuğa bakım veren kişi ya da kişiler) ve ebeveynlerin (yaş, eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi çocuk gelişimi ile ilgili yayınları ve eğitimleri takip etme sıklığı, bebeklik dönemi değerlendirmesi, çocukla vakit geçirme sıklığı) kişisel ve demografik özelliklerini belirleyen yapılandırılmış sorulardan oluşmaktadır. Form, her soru için verilen seçeneklerden uygun olan seçeneğin ebeveynin işaretlemesi yani ebeveynin kişisel bildirimine dayanmaktadır. Örneğin; ‘Çocuğunuzun bebeklik dönemini genel olarak nasıl değerlendirirsiniz?’ sorusuna ilişkin rahat/normal ve sorunlu/sıkıntılı olmak üzere iki seçenekten birinin işaretlenmesi beklenmektedir. Benzer şekilde çocuğun okul dışında başka çocuklarla görüşme sıklığı, ebeveynin çocuk gelişimi ile ilgili yayın ve eğitimleri takip etme sıklığı gibi bilgiler araştırmacı tarafından yapılandırılmış az, orta ve çok seçeneklerinin işaretlenmesi ile toplanmıştır. Ayrıca gelir düzeyi bilgisi ebeveynin kişisel bildirimine dayalı düşük, orta, yüksek seçeneklerinin birini işaretlediği algılanan gelir

düzeyini yansıtmaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasından önceki süreçte ilgili üniversitenin İnsan Araştırmaları Etik Kurulu onayı alınmıştır. Daha sonra verilerin toplanacağı İstanbul Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne izin başvurusu yapılarak gerekli yasal izinler alınmıştır. Belirlenen özel anaokullarına öncelikle e-posta yoluyla bilgilendirme yapılmış, e-postaya olumlu geri bildirim veren kurumlara telefon yoluyla yeniden ulaşılmış ve uygulamalar ile ilgili planlama yapılmıştır. Devlet anaokullarına ise araştırmacı bizzat giderek ilk görüşmeyi yapmış ve okul müdürlerine kendini tanıtmıştır. Araştırmanın amacı ve ölçeklerin nasıl uygulanacağı ile ilgili bilgiler okul öncesini öğretmenlerine verilmiştir. Uygulama için belirlenen tarihlerde araştırmacı da okulda bulunmuş ve öğretmenlerin ölçeklerin doldurulması ile ilgili sorularını cevaplandırmıştır. Katılım konusunda gönüllüğün esas olduğu, kimlik bilgilerinin ve bireysel değerlendirme sonuçlarının gizli tutulacağı, sonuçların toplu değerlendirileceği gibi açıklamalar yazılı ve sözlü olarak yapılmış, öğretmen ve ebeveynler için ayrı ayrı bilgilendirilmiş onam formu kullanılmıştır. Ebeveynlere ise gerekli ölçekler kapalı zarf içerisinde teslim edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS 20.0 paket programında analiz edilmiştir. Verilerin analizinde öncelikle okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik düzeylerinin çocukların ve ebeveynlerin birtakım kişisel ya da demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği, daha sonra ise duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri ile ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla seçilecek istatistiksel yöntemin belirlenmesi için normallik testleri yapılmıştır. Verilerin normal dağılımı veri sayısı 50'den büyük olduğu için Kolmogorov-Smirnov testi ile kontrol edilmiş ve sonuçlar Tablo 3.3'te verilmiştir:

Tablo 3.3. Çocukların Duygu Düzenleme, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin çarpıklık ve basıklık kat sayıları için Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları

Ölçek	Alt Ölçekler	Çarpıklık (Ç)	Basıklık (B)	Kolmogorov-Smirnov
DDÖ	Duygu Düzenleme	-,200	-.901	,200*
	Değişkenlik/Olumsuzluk	,665	,318	,200*
SYDD-30	Sosyal Yetkinlik	-,798	,657	,043
	Kızgınlık/Saldırganlık	1,743	5,003	,005
	Anksiyete/İçer Dönüklük	1,142	1,237	,002

*p>.05

Tablo 3.3 incelendiğinde, Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına göre yalnızca duygu düzenleme ($p=.20$) ve değişkenlik/olumsuzluk ($p=.20$) puanlarının normal dağıldığı görülmektedir ($p>.05$). Sosyal yetkinlik ($p=.04$), kızgınlık/saldırganlık ($p=.00$) ve anksiyete/içer dönüklük ($p=.00$) puanları ise normal dağılım göstermemektedir. Bu nedenle verilerin analizinde parametrik olmayan testlerden yararlanılmıştır. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin çocuğun yaşı, yaşça büyük kardeşin varlığı, bakım veren kişiler, ebeveynin eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi, çocukla geçirilen zaman ve bebeklik dönemi değerlendirmesi değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin test edilmesinde gruplar arası ikili karşılaştırmalar için Mann-Whitney U, çoklu karşılaştırmalar için Kruskal Wallis- H testi (okul öncesi eğitime devam etme süresi, kardeş sayısı, başka çocuklarla görüşme sıklığı, annenin ve babanın yaşı) kullanılmıştır. Anlamlı bulunan gruplarda ikili karşılaştırmalar için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Araştırmada anlamlılık değeri için düzeyi $p<.05$ değeri dikkate alınmış ve diğer önem düzeyleri ayrıca raporlaştırılmıştır. Çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik düzeyi ile ebeveynlerin duygu odaklı, duygu ifadesini teşvik edici, problem odaklı, küçümseyici ve cezalandırıcı duygu sosyalleştirme tepkileri ile arasındaki ilişki Spearman korelasyon analizi yöntemi ile test edilmiştir.

IV. BÖLÜM

4. Bulgular

Bu bölümde öncelikle duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik düzeylerinin çocukların ve ebeveynlerin özelliklerine göre incelenmesine daha sonra ebeveynlerinin duygu sosyalleştirme becerileri ile çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bulgular yer almaktadır:

4.1. Duygu Düzenleme ve Sosyal Yetkinlik Becerilerinin Çocukların Kişisel ve Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bu alt başlıkta okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin sırasıyla çocuğun yaşı, cinsiyeti, okul öncesi eğitime devam etme süresi, kardeş sayısı, kendinden yaşça büyük kardeşinin olup olmaması, okul dışında başka çocuklarla görüşme sıklığı ve bebeklik döneminde bakım veren kişilere göre incelenmesine ilişkin bulgular yer almaktadır:

4.1.1. Yaşa ilişkin bulgular

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin yaşlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Tablo 4.2’de çocukların duygu düzenleme ($U=1069,0$; $p=.71$) ve sosyal yetkinlik ($U=1015,5$; $p=.45$) becerilerinin yaşa göre farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>.05$). Yine beş ve altı yaş çocukların duygu düzenlemenin değişkenlik/olumsuzluk

($U=1096,0$; $p=.86$), sosyal yetkinliğin kızgınlık/saldırıcılık ($U=908,0$; $p=.12$) ve anksiyete/içe dönüklük ($U=1079,0$; $p=.76$) boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur ($p>.05$).

Tablo 4.1. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin yaşa göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları ($n=102$)

Ölçek	Alt Ölçekler	Yaş	n	SO	ST	U	Z	p
DDÖ	Duygu	5	70	52,2	3656,0	1069,0	-,369	,712
	Düzenleme	6	32	49,9	1597,0			
	Değişkenlik/	5	70	51,8	3629,0	1096,0	-,173	,862
	Olumsuzluk	6	32	50,7	1624,0			
SYDD-30	Sosyal	5	70	52,9	3709,5	1015,5	-,755	,451
	Yetkinlik	6	32	48,2	1543,5			
	Kızgınlık/	5	70	54,5	3817,0	908,0	-1,533	,121
	Saldırıcılık	6	32	44,8	1436,0			
	Anksiyete/içe	5	70	50,9	3564,0	1079,0	-,296	,767
	Dönüklük	6	32	52,7	1689,0			

4.1.2. Cinsiyete ilişkin bulgular

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Tablo 4.2'deki puanlara göre, kız ve erkek çocukların duygu düzenleme ($U=1022,5$; $p=.06$) ve anksiyete/içe dönüklük ($U=1082,5$; $p=.15$) düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Ancak kız çocukların sosyal yetkinlik ($U=759,0$; $p=.00$), erkek çocukların ise değişkenlik/olumsuzluk ($U=991,5$; $p=.04$) ve kızgınlık/saldırıcılık ($U=936,5$; $p=0.1$) düzeylerinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 4.2. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin cinsiyete göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=102)

Ölçek	Alt Ölçekler	Cinsiyet	n	SO	ST	U	Z	p
DDÖ	Duygu Düzenleme	Kız	55	56,4	3102,5	1022,5	-1,820	,069
		Erkek	47	45,7	2150,5			
DDÖ	Değişkenlik/Olumsuzluk	Kız	55	46,0	2531,5	991,5	-2,023	,043*
		Erkek	47	57,9	2721,5			
SYDD-30	Sosyal Yetkinlik	Kız	55	61,2	3366,0	759,0	-3,586	,003**
		Erkek	47	40,1	1887,0			
SYDD-30	Kızgınlık/Saldırganlık	Kız	55	45,0	2476,5	936,5	-2,396	,017*
		Erkek	47	59,0	2776,5			
SYDD-30	Anksiyete/İçedönüklük	Kız	55	47,6	2622,5	1082,5	-1,412	,158
		Erkek	47	55,9	2630,5			

*p<.05; **p<.01

4.1.3. Okul öncesi eğitime devam etme süresine ilişkin bulgular

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin okul öncesi eğitime devam etme süresine (bir yıldan az, bir yıl, iki yıl, üç yıl) göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kruskal Wallis-H testi kullanmıştır. Sonuçlar Tablo 4.3'te verilmiştir:

Tablo 4.3. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin okul öncesi eğitime devam etme süre göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis-H testi sonuçları (n=99)

Ölçek	Alt Ölçekler	Okul öncesi eğitime devam etme süresi	n	SO	χ^2	p
DDÖ	Duygu Düzenleme	1 yıldan az	23	49,6	2,597	,458
		1 yıl	30	51,8		
		2 yıl	31	44,4		
		3 yıl	15	58,4		
	Değişkenlik/Olumsuzluk	1 yıldan az	23	50,5	,486	,922
		1 yıl	30	47,4		
		2 yıl	31	50,3		
		3 yıl	15	53,6		
SYDD-30	Sosyal Yetkinlik	1 yıldan az	23	43,8	1,962	,580
		1 yıl	30	50,5		
		2 yıl	31	50,6		
		3 yıl	15	56,9		
	Kızgınlık/Saldırganlık	1 yıldan az	23	51,6	7,950	,047*
		1 yıl	30	54,4		
		2 yıl	31	38,8		
		3 yıl	15	61,5		
	Anksiyete/İçe Dönüklük	1 yıldan az	23	52,0	1,401	,705
		1 yıl	30	51,6		
		2 yıl	31	45,9		
		3 yıl	15	53,8		

*p<.05

Duygu düzenleme ($\chi^2=2,597$; p=,45), değişkenlik/olumsuzluk ($\chi^2=,486$; p=,92), sosyal yetkinlik ($\chi^2=1,962$; p=,92) ve anksiyete/içe dönüklük ($\chi^2=1,401$; p=,70) düzeylerinin okul öncesi eğitime devam etme süresine göre farklılık göstermediği (p>.05) ancak kızgınlık/saldırganlık ($\chi^2=7,950$; p=,04) düzeyinin okul öncesi eğitime devam etme süresine göre farklılaştığı bulunmuştur (p<.05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek üzere Mann-Whitney U testi kullanılmış ve sonuçlar Tablo 4.4.'te verilmiştir:

Tablo 4.4. Okul öncesi çocukların kızgınlık/saldırıcılık düzeylerinin okul öncesi eğitime devam etme süre göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=99)

	Okul öncesi eğitime devam etme süresi	n	S0	ST	U	Z	p
Kızgınlık/ Saldırıcılık	1 yıldan az	23	26,3	606,0	330,0	-,270	,787
	1 yıl	30	27,5	825,00			
	1 yıldan az	23	31,6	728,0	261,0	-1,679	,093
	2 yıl	31	24,4	757,0			
	1 yıldan az	23	17,6	405,5	129,5	-1,287	,198
	3 yıl	15	22,3	335,5			
	1 yıl	30	36,5	1096,0	299,0	-2,405	,016*
	2 yıl	31	25,6	795,0			
	1 yıl	30	21,4	643,5	178,5	-1,123	,261
	3 yıl	15	26,1	391,5			
	2 yıl	31	20,7	644,5	148,5	-1,979	,048*
	3 yıl	15	29,1	436,5			

*p<.05

Tablo 4.4. incelendiğinde kızgınlık/saldırıcılık düzeyinin, okul öncesi eğitime bir ve iki yıldır devam eden çocuklar arasında ve bir ve üç yıldır devam eden çocuklar arasında farklılaştığı bulunmuştur (U=299,0; p=.01; p<.05). Okul öncesi eğitime bir ve üç yıldır devam eden çocukların kızgınlık/saldırıcılık düzeyleri, iki yıldır okul öncesi eğitime devam eden çocuklara göre daha yüksektir.

4.1.4. Kardeş sayısına ilişkin bulgular

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin kardeş sayısına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır. Tablo 4.5'te duygu düzenleme ($\chi^2=1,768$; p=.41), değişkenlik/olumsuzluk ($\chi^2=4,230$; p=.12), kızgınlık/saldırıcılık ($\chi^2=.985$; p=.61) ve anksiyete/içe dönüklük ($\chi^2=1,244$; p=.53) düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği (p>.05), yalnızca sosyal yetkinlik ($\chi^2=8,257$; p=.01) düzeyinin kardeş sayısına göre farklılaştığı bulunmuştur (p<.05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann-Whitney U Testi yapılmıştır.

Tablo 4.5. Okul öncesi çocuklarının duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin kardeş sayısına göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis-H testi sonuçları (n=99)

Ölçek	Alt Ölçekler	Kardeş Sayısı	n	SO	χ^2	p
DDÖ	Duygu Düzenleme	Tek çocuk	38	45,1	1,768	,413
		Bir kardeş	49	52,9		
		İki ve daha fazla	12	53,1		
	Değişkenlik/Olumsuzluk	Tek çocuk	38	52,9	4,230	,121
		Bir kardeş	49	51,6		
		İki ve daha fazla	12	34,1		
SYDD-30	Sosyal Yetkinlik	Tek çocuk	38	57,8	8,257	,016*
		Bir kardeş	49	41,6		
		İki ve daha fazla	12	59,2		
	Kızgınlık/Saldırganlık	Tek çocuk	38	48,2	,985	,611
		Bir kardeş	49	52,6		
		İki ve daha fazla	12	44,5		
Anksiyete/İçe Dönüklük	Tek çocuk	38	52,7	1,244	,537	
	Bir kardeş	49	49,8			
	İki ve daha fazla	12	42,1			

*p<.05

Tablo 4.6. Okul öncesi çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin kardeş sayısına göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

	Kardeş Sayısı	n	SO	ST	U	Z	p
Sosyal Yetkinlik	Tek çocuk	38	52,0	1976,5	626,5	-2,609	,009**
	Bir kardeş	49	37,7	1851,5			
	Tek çocuk	38	25,3	962,5	221,5	-,148	,882
	İki ve daha fazla	12	26,0	312,5			
	Bir kardeş	49	28,8	1414,0	189,0	-1,907	,056
	İki ve daha fazla	12	39,7	477,0			

**p<.01

Tablo 4.6’da Mann-Whitney U Testi sonuçlarına göre, sosyal yetkinlik düzeyinin tek çocuklar ile bir kardeşi olan çocuklar arasında değiştiği bulunmuştur (U=626,5; p=.00; p<.01). Tek çocuk olanların sosyal yetkinlik düzeyleri, bir kardeşi olanlara göre anlamlı düzeyde yüksektir.

4.1.5. Kendinden yaşça büyük kardeşin olup olmamasına ilişkin bulgular

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin kendinden yaşça büyük kardeşi olup olmamasına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır ve sonuçlar Tablo 4.7’de verilmiştir:

Tablo 4.7. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin kendinden yaşça büyük kardeşin olup olmamasına göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=102)

Ölçek	Alt Ölçekler	Büyük kardeş	N	SO	ST	Z	U	p
DDÖ	Duygu	Var	43	56,2	2418,0	-1,385	1065,0	,166
	Düzenleme	Yok	59	48,0	2835,0			
	Değişkenlik/ Olumsuzluk	Var	43	47,1	2025,5	-1,282	1079,5	,200
		Yok	59	54,7	3227,5			
SYDD-30	Sosyal	Var	43	48,0	2067,0	-1,001	1121,0	,317
	Yetkinlik	Yok	59	54,0	3186,0			
	Kızgınlık/ Saldırganlık	Var	43	51,4	2212,0	-,017	1266,0	,986
		Yok	59	51,5	3041,0			
	Anksiyete/ İçe Dönüklük	Var	43	51,6	2220,5	-,041	1262,5	,968
		Yok	59	51,4	3032,5			

Tablo 4.7. incelendiğinde çocukların duygu düzenleme (U=1065,0; p=.16) ve sosyal yetkinlik (U=1121,0; p=.31) becerileri kendinden yaşça büyük kardeşin olup olmamasına göre farklılaşmamaktadır (p>.05). Yine duygu düzenlemenin değişkenlik/olumsuzluk boyutunda (U=1079,5; p=.20), sosyal yetkinliğin ise kızgınlık/saldırganlık (U=1266,0; p=.98) ve anksiyete/içe dönüklük (U=1262,5; p=.96) boyutunda kendinden yaşça büyük kardeşin olup olmamasına göre anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur.

4.1.6. Okul dışında başka çocuklarla görüşme sıklığına göre incelenmesine ilişkin bulgular

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin okul dışında başka çocuklarla görüşme sıklığına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır ve sonuçlar Tablo 4.8’de verilmiştir:

Tablo 4.8. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin okul dışında başka çocuklarla görüşme sıklığına göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis-H testi sonuçları (n=102)

Ölçek	Alt Ölçekler	Görüşme sıklığı	n	SO	χ^2	p
DDÖ	Duygu Düzenleme	Az	16	37,3	4,386	,112
		Orta	59	54,2		
		Çok	27	53,8		
	Değişkenlik/Olumsuzluk	Az	16	60,3	2,272	,321
		Orta	59	51,5		
		Çok	27	46,2		
SYDD-30	Sosyal Yetkinlik	Az	16	35,	8,226	,016*
		Orta	59	57,9		
		Çok	27	47,13		
	Kızgınlık/Saldırganlık	Az	16	54,8	3,503	,174
		Orta	59	46,9		
		Çok	27	59,3		
	Anksiyete/İçe Dönüklük	Az	16	57,4	1,393	,498
		Orta	59	52,1		
		Çok	27	46,6		

*p<.05

Tablo 4.8. incelendiğinde, duygu düzenleme becerilerinin ($\chi^2=4,386$; p=.11) ve duygu düzenlemenin değişkenlik/olumsuzluk ($\chi^2=2,272$; p=.32) boyutunun okul dışından başka çocuklarla görüşme sıklığına göre farklılık göstermediği bulunmuştur (p>.05). Yalnızca sosyal yetkinlik becerilerinin ($\chi^2=8,226$; p=.01) çocukların okul dışından başka çocuklarla görüşme sıklığına göre farklılaştığı görülmektedir (p<.05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.9’da verilmiştir:

Tablo 4.9. Okul öncesi çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin okul dışında başka çocuklarla görüşme sıklığına göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

	Görüşme sıklığı	n	S0	ST	U	Z	p
Sosyal Yetkinlik	Az	16	25,34	405,50	269,500	-2,623	,009**
	Orta	59	41,43	2444,50			
	Az	16	18,38	294,00	158,000	-1,461	,144
	Çok	27	24,15	652,00			
	Orta	59	46,48	2742,50	620,500	-1,640	,101
	Çok	27	36,98	998,50			

**p<.01

Tablo 4.9 incelendiğinde sosyal yetkinlik düzeyinin okul dışında başka çocuklarla az sıklıkta ve orta sıklıkta görüşen çocuklar arasında değiştiği görülmektedir (U=269,5; p=.00; p<.01). Buna göre; okul dışında başka çocuklarla orta sıklıkta görüşen çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri, az sıklıkta görüşenlere göre yüksektir.

4.1.7. Bebeklik döneminde bakım veren kişilere ilişkin bulgular

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin bebeklik döneminde (okul öncesi eğitime başlamadan önce) bakım veren kişilere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır ve sonuçlar Tablo 4.10’ da verilmiştir:

Tablo 4.10. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin bebeklik döneminde bakım veren kişilere göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=97)

Ölçek	Alt Ölçekler	Bakım veren kişiler	n	SO	ST	Z	U	p
DDÖ	Duygu Düzenleme	Yalnızca anne-baba	73	48,6	3454,5	-,189	853,5	,850
		Aile büyükleri	24	49,9	1198,5			
	Değişkenlik/Olumsuzluk	Yalnızca anne-baba	73	50,6	3696,5	-1,000	756,5	,317
		Aile büyükleri	24	44,0	1056,5			
SYDD-30	Sosyal Yetkinlik	Yalnızca anne-baba	73	44,0	3215,0	-3,030	514,0	,002**
		Aile büyükleri	24	64,0	1538,0			
	Kızgınlık/Saldırganlık	Yalnızca anne-baba	73	49,7	3634,0	-,478	819,0	,633
		Aile büyükleri	24	46,6	1119,0			
Anksiyete/İçe Dönüklük	Yalnızca anne-baba	73	50,1	3661,0	-,703	792,0	,482	
	Aile büyükleri	24	45,5	1092,0				

**p<.01

Tablo 4.10 incelendiğinde çocukların duygu düzenleme (U=853,5; p=.85), değişkenlik/olumsuzluk (U=756,5; p=.31), kızgınlık/saldırganlık (U=819,0; p=.63) ve anksiyete/içedönüklük (U=792; p=.48) düzeyleri bebeklik döneminde bakım veren kişilere göre farklılık göstermemektedir (p>.05). Sosyal yetkinlik düzeylerinin ise bebeklik döneminde bakım veren kişilere göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur (U=514,0; p=.00; p<.01). Buna göre; bebeklik döneminde aile büyüklerinin bakım verdiği çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri, yalnızca annenin ve babanın bakım verdiği çocuklara göre yüksektir.

4.2. Duygu Düzenleme ve Sosyal Yetkinlik Becerilerinin Ebeveynlerin Kişisel ve Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bu alt başlıkta okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin sırasıyla ebeveynlerin yaşı, eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi, çocuk gelişimi ile ilgili yayınları ve eğitimleri takip etme sıklığı, çocuk ile zaman geçirme sıklığı ve ebeveyn bildirimine dayalı bebeklik dönemi değerlendirmesine göre incelenmesine ilişkin bulgulara yer verilmektedir.

4.2.1. Yaşa ilişkin bulgular

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin ebeveynlerinin yaşlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır ve sonuçlar Tablo 4.11’de verilmiştir:

Tablo 4.11. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin annenin yaşına göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis-H testi sonuçları (n=95)

Ölçek	Alt Ölçekler	Anne Yaşı	n	SO	χ^2	p
DDÖ	Duygu Düzenleme	25-30 Yaş	33	44,2	3,900	,142
		31-35 Yaş	38	45,2		
		36-40 Yaş	24	57,5		
	Değişkenlik/ Olumsuzluk	25-30 Yaş	33	55,0	5,301	,071
		31-35 Yaş	38	48,2		
		36-40 Yaş	24	38,0		
SYDD- 30	Sosyal Yetkinlik	25-30 Yaş	33	39,9	6,453	,040*
		31-35 Yaş	38	48,2		
		36-40 Yaş	24	58,7		
	Kızgınlık/ Saldırganlık	25-30 Yaş	33	54,1	3,412	,182
		31-35 Yaş	38	47,2		
		36-40 Yaş	24	40,6		
Anksiyete/ İçe Dönüklük	25-30 Yaş	33	47,3	1,783	,410	
	31-35 Yaş	38	52,0			
	36-40 Yaş	24	42,5			

*p<.05

Tablo 4.11 incelendiğinde; çocukların duygu düzenleme ($\chi^2=3,900$; p=.14), değişkenlik/olumsuzluk ($\chi^2=5,301$; p=.07), kızgınlık/saldırganlık ($\chi^2=3,412$; p=.18) ve anksiyete/içe dönüklük ($\chi^2=1,783$; p=.41) düzeyleri annenin yaşına göre anlamlı farklılık göstermemektedir (p>.05). Yalnızca sosyal yetkinlik düzeyinin annenin yaşına göre farklılaştığı bulunmuştur ($\chi^2=6,453$; p=.04; p<.05). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmış ve sonuçları Tablo 4.12.’de verilmiştir:

Tablo 4.12. Okul öncesi çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin annenin yaşına göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

	Anne Yaşı	n	SO	ST	Z	U	p
Sosyal Yetkinlik	25-30 arası	33	32,3	1068,5	-1,380	507,5	,168
	31-35 arası	38	39,1	1487,5			
	25-30 arası	33	24,5	811,5	-2,355	250,5	,019*
	36-40 arası	24	35,0	841,5			
	31-35 arası	38	28,5	1085,0	-1,621	344,0	,105
	36-40 arası	24	36,1	868,0			

*p<.05

Tablo 4.12 incelendiğinde; çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin annesi 25-30 yaş aralığında ve annesi 36-40 yaş aralığında olan çocuklar arasında farklılaştığı bulunmuştur (U=250,5; p=.01; p<.05). Buna göre; 36-40 yaş aralığındaki annelerin çocukları, 25-30 yaş aralığındaki annelerin çocuklarına göre sosyal olarak daha yetkindir. Okul öncesi çocukların duyu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin babanın yaşına göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Kruskal Wallis-H testi sonuçları Tablo 4.13'te verilmiştir:

Tablo 4.13. Okul öncesi çocukların duyu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin babanın yaşına göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis-H testi sonuçları (n=92)

Ölçek	Alt Ölçekler	Baba Yaşı	n	SO	χ^2	p
DDÖ	Duygu Düzenleme	31-35 Yaş	27	34,7	7,482	,024*
		36-40 Yaş	48	51,7		
		40 üstü	17	50,1		
	Değişkenlik/ Olumsuzluk	31-35 Yaş	27	54,0	3,452	,178
		36-40 Yaş	48	42,1		
		40 üstü	17	46,6		
SYDD-30	Sosyal Yetkinlik	31-35 Yaş	27	31,0	12,921	,002**
		36-40 Yaş	48	52,7		
		40 üstü	17	53,5		
	Kızgınlık/ Saldırganlık	31-35 Yaş	27	49,0	,827	,661
		36-40 Yaş	48	44,0		
		40 üstü	17	49,3		
Anksiyete/ İç Dönüklük	31-35 Yaş	27	51,8	2,606	,272	
	36-40 Yaş	48	46,2			
	40 üstü	17	38,5			

*p<.05; **p<.01

Tablo 4.13 incelendiğinde, duygu düzenleme ($\chi^2=7,482$; $p=.02$; $p<.05$) becerilerinin babanın yaşına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ancak duygu düzenlemenin değişkenlik/olumsuzluk boyutunda farklılık olmadığı bulunmuştur ($\chi^2=3,452$; $p=.17$; $p>.05$). Ayrıca sosyal yetkinlik becerilerinin babanın yaşına göre farklılık gösterdiği bulunmuştur ($\chi^2=12,921$; $p=.00$; $p<.01$) bulunmuştur. Sosyal yetkinliğin kızgınlık/saldırganlık ($\chi^2=.827$; $p=.66$) ve anksiyete/içe dönüklük ($\chi^2=2,606$; $p=.27$) boyutlarında ise farklılık olmadığı bulunmuştur ($p>.05$). Duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik düzeylerindeki farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmış ve sonuçları Tablo 4.14’te verilmiştir:

Tablo 4.14. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik düzeylerinin babanın yaşına göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları

	Baba Yaşı	n	SO	ST	Z	U	p
Duygu Düzenleme	31-35 arası	27	29,2	790,0	-2,620	412,0	,009**
	36-40 arası	48	42,9	2060,0			
	31-35 arası	27	19,5	527,	-1,948	149,0	,051
	40 üstü	17	27,2	463,00			
	36-40 arası	48	33,3	1602,0	-,270	390,0	,787
	40 üstü	17	31,9	543,0			
Sosyal Yetkinlik	31-35 arası	27	26,8	723,5	-3,343	345,0	,001**
	36-40 arası	48	44,3	2126,5			
	31-35 arası	27	18,2	491,5	-2,802	113,0	,005**
	40 üstü	17	29,3	498,5			
	36-40 arası	48	32,9	1580,0	-,060	404,0	,952
	40 üstü	17	33,2	565,0			

**p<.01

Tablo 4.14 incelendiğinde duygu düzenleme becerilerinin babası 31-35 yaş aralığında ve babası 36-40 yaş aralığında olan çocuklar arasında değiştiği bulunmuştur ($U=412,0$; $p=.00$; $p<.01$). Buna göre babası yaşça büyük olan çocukların duygu düzenleme düzeyi daha yüksektir. Sosyal yetkinlik becerilerinin ise babası 31-35 aralığında olan çocuklar ile 36-40 yaş aralığında olan çocuklar arasında ($U=345,0$; $p=.00$) ve babası 31-35 yaş aralığında olan çocuklar ile babası 40 yaşın üzerinde olan çocuklar ($U=113,0$; $p=.00$)

arasında farklılaştığı bulunmuştur ($p<.01$). Buna göre; babası 35 yaşından büyük olan çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri, babası 31-35 yaş aralığında olan çocuklara göre yüksektir.

4.2.2. Eğitim düzeyine ilişkin bulgular

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin annenin ve babanın eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin annenin eğitim düzeyine göre incelenmesine ilişkin sonuçlar Tablo 4.15'te verilmiştir:

Tablo 4.15. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin annenin eğitim düzeyine göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=88)

Ölçek	Alt Ölçekler	Anne Eğitim Düzeyi	n	SO	ST	Z	U	p
DDÖ	Duygu Düzenleme	Lise	44	42,73	1880,00	-,654	890,000	,513
		Üniversite	44	46,27	2036,00			
	Değişkenlik/Olumsuzluk	Lise	44	46,76	2057,50	-,832	868,500	,406
		Üniversite	44	42,24	1858,50			
SYDD-30	Sosyal Yetkinlik	Lise	44	37,76	1661,50	-2,478	671,500	,013*
		Üniversite	44	51,24	2254,50			
	Kızgınlık/Saldırganlık	Lise	44	45,40	1997,50	-,331	928,500	,741
		Üniversite	44	43,60	1918,50			
	Anksiyete/İçe Dönüklük	Lise	44	42,98	1891,00	-,560	901,000	,576
		Üniversite	44	46,02	2025,00			

* $p<.05$

Tablo 4.15. incelendiğinde yalnızca sosyal yetkinlik düzeyinin anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur ($U=671,5$; $p=.01$; $p<.05$). Buna göre; annesi üniversite mezunu olan çocuklar, annesi lise mezunu olanlara göre sosyal olarak daha yetkindir. Diğer alt boyutlarda ise anne eğitim düzeyine göre farklılık bulunmamıştır ($p>.05$). Duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin babanın eğitim düzeyine göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo.4.16' da verilmiştir:

Tablo 4.16. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin babanın eğitim düzeyine göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=85)

Ölçek	Alt Ölçekler	Baba Eğitim Düzeyi	n	SO	ST	Z	U	p
DDÖ	Duygu Düzenleme	Lise	41	46,0	1887,5	-1,100	777,5	,271
		Üniversite	44	40,1	1767,5			
	Değişkenlik/ Olumsuzluk	Lise	41	42,4	1739,5	-,207	878,5	,836
		Üniversite	44	43,5	1915,5			
SYDD-30	Sosyal Yetkinlik	Lise	41	41,0	1681,0	-,722	820,0	,470
		Üniversite	44	44,8	1974,0			
	Kızgınlık/ Saldırganlık	Lise	41	41,1	1688,5	-,657	827,5	,511
		Üniversite	44	44,6	1966,5			
Anksiyete/ İçer Dönüklük	Lise	41	35,8	1469,5	-2,586	608,5	,010*	
	Üniversite	44	49,6	2185,5				

*p<.05

Tablo 4.16 incelendiğinde yalnızca anksiyete/içer dönüklük düzeyinin babanın eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur (U=608,5; p=.01; p<.05). Buna göre; babası üniversite mezunu olan çocukların anksiyete/içer dönüklük düzeyleri, babası lise mezunu olanlara göre yüksektir. Diğer boyutlarda ise babanın eğitim düzeyine göre farklılık olmadığı bulunmuştur (p>.05).

4.2.3. Algılanan aile gelir düzeyine ilişkin bulgular

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin algılanan gelir düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır ve sonuçlar Tablo 4.17’de verilmiştir:

Tablo 4.17. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin ailenin algılanan gelir düzeyine göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=95)

Ölçek	Alt Ölçekler	Algılanan gelir düzeyi	n	SO	ST	Z	U	p
DDÖ	Duygu	Orta	81	47,0	3814,5	-,775	493,5	,438
	Düzenleme	Yüksek	14	53,2	745,5			
	Değişkenlik/	Orta	81	47,0	3814,0	-,778	493,0	,437
	Olumsuzluk	Yüksek	14	53,2	746,0			
SYDD-30	Sosyal	Orta	81	46,8	3794,5	-,983	473,5	,326
	Yetkinlik	Yüksek	14	54,6	765,5			
	Kızgınlık/	Orta	81	47,5	3854,0	-,358	533,0	,720
	Saldırganlık	Yüksek	14	50,0	706,0			
	Anksiyete/	Orta	81	49,4	4009,0	-1,272	446,0	,203
	İçe Dönüklük	Yüksek	14	39,3	551,0			

Tablo 4.17 incelendiğinde Duygu Düzenleme Ölçeği [duygu düzenleme (U=493,5; p=.43), değişkenlik/olumsuzluk (U=493,0; p=.43)] ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği'nin [sosyal yetkinlik (U=473,5; p=.32), kızgınlık/saldırganlık (U=533,0; p=.72), anksiyete/içe dönüklük (U=446,0; p=.20)] hiçbir alt boyutunun algılanan gelir düzeyine göre farklılık göstermediği bulunmuştur (p>.05).

4.2.4.Ebeveynin çocuk gelişimi ile ilgili yayınları ve eğitimleri takip etme sıklığına ilişkin bulgular

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin ebeveynlerinin çocuk gelişimi ile ilgili yayınları ve eğitimleri takip etme sıklığına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kruskal Wallis-H testi kullanılmıştır ve sonuçlar Tablo 4.18'de verilmiştir:

Tablo 4.18. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin ebeveynin çocuk gelişimi ile ilgili yayınları ve eğitimleri takip etme sıklığına göre incelenmesine ilişkin Kruskal Wallis-H testi sonuçları (n=102)

Ölçek	Alt Ölçekler	Takip etme sıklığı	n	SO	χ^2	p
DDÖ	Duygu Düzenleme	Az	16	48,8	,176	,916
		Orta	57	51,6		
		Çok	29	52,6		
	Değişkenlik/Olumsuzluk	Az	16	53,7	2,349	,309
		Orta	57	47,6		
		Çok	29	57,7		
SYDD-30	Sosyal Yetkinlik	Az	16	42,5	1,729	,421
		Orta	57	53,3		
		Çok	29	52,8		
	Kızgınlık/Saldırganlık	Az	16	63,4	5,445	,066
		Orta	57	45,8		
		Çok	29	56,1		
Anksiyete/İçe Dönüklük	Az	16	43,3	1,445	,486	
	Orta	57	53,2			
	Çok	29	52,2			

Tablo 4.18. incelendiğinde Duygu Düzenleme Ölçeği [duygu düzenleme ($\chi^2=.176$; $p=.91$), değişkenlik/olumsuzluk ($\chi^2=2,349$; $p=.30$)] ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği'nin [sosyal yetkinlik ($\chi^2=1,729$; $p=.42$), kızgınlık/saldırganlık ($\chi^2=5,445$; $p=.06$), anksiyete/içe dönüklük ($\chi^2=1,445$; $p=.48$)] hiçbir alt boyutunun algılanan gelir düzeyine göre farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>.05$).

4.2.5. Ebeveynin çocuk ile zaman geçirme sıklığına ilişkin bulgular

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin ebeveynin çocuk ile zaman geçirme sıklığına göre incelenmesinde Mann-Whitney U testi kullanılmıştır ve sonuçlar Tablo 4.19'da verilmiştir:

Tablo 4.19. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin ebeveynin çocuk ile zaman geçirme sıklığına göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=98)

Ölçek	Alt Ölçekler	Çocukla geçirilen zaman	n	SO	ST	Z	U	p
DDÖ	Duygu Düzenleme	Orta	47	46,8	2203,0	-,882	1075,0	,378
		Çok	51	51,9	2648,0			
	Değişkenlik/Olumsuzluk	Orta	47	56,6	2660,5	-2,378	864,5	,017*
		Çok	51	42,9	2190,5			
SYDD-30	Sosyal Yetkinlik	Orta	47	43,2	2032,5	-2,093	904,5	,036*
		Çok	51	55,2	2818,5			
	Kızgınlık/Saldırganlık	Orta	47	49,6	2332,0	-,039	1193,0	,969
		Çok	51	49,3	2519,0			
Anksiyete/İçe Dönüklük	Orta	47	48,	2277,0	-,352	1149,0	,724	
	Çok	51	50,47	2574,0				

*p<.05

Tablo 4.19. incelendiğinde yalnızca değişkenlik/olumsuzluk (U=864,5; p=.01) ve sosyal yetkinlik (U=904,5; p=.03) düzeyinin ebeveynin çocukla zaman geçirme sıklığına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur (p<.05). Buna göre; ebeveyni ile çok sıklıkta zaman geçiren çocukların sosyal yetkinlik düzeyi, orta sıklıkta geçiren çocuklara göre yüksektir. Ayrıca ebeveyni ile orta sıklıkta zaman geçiren çocukların değişkenlik/olumsuzluk düzeyleri, çok sıklıkta zaman geçiren çocuklara göre yüksektir.

4.2.6. Ebeveynin çocukla ilgili bebeklik dönemi değerlendirmesine ilişkin bulgular

Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin ebeveyn tarafından yapılan bebeklik dönemi değerlendirmesine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır ve sonuçlar Tablo 4.20’de verilmiştir:

Tablo 4.20. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerilerinin ebeveynin çocukla ilgili bebeklik dönemi değerlendirmesine göre incelenmesine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları (n=102)

Ölçek	Alt Ölçekler	Bebeklik Dönemi Değerlendirmesi	n	SO	ST	Z	U	p
DDÖ	Duygu Düzenleme	Rahat/Normal	88	51,3	4519,0	-,127	603,0	,899
		Sorunlu/Sıkıntılı	14	52,4	734,0			
	Değişkenlik/Olumsuzluk	Rahat/Normal	88	47,2	4157,0	-3,651	241,0	,000***
		Sorunlu/Sıkıntılı	14	78,2	1096,0			
SYDD-30	Sosyal Yetkinlik	Rahat/Normal	88	53,6	4722,5	-1,855	425,5	,064
		Sorunlu/Sıkıntılı	14	37,8	530,5			
	Kızgınlık/Saldırganlık	Rahat/Normal	88	46,2	4068,5	-4,519	152,5	,000***
		Sorunlu/Sıkıntılı	14	84,6	1184,5			
Anksiyete/İçe Dönüklük	Rahat/Normal	88	51,5	4537,0	-,049	611,0	,961	
	Sorunlu/Sıkıntılı	14	51,1	716,0				

***p<.001

Tablo 4.20 incelendiğinde yalnızca değişkenlik/olumsuzluk (U=241,0; p=.00) ve kızgınlık/saldırganlık (U=152,5; p=.00) düzeylerinin ebeveyn bildirimine dayalı bebeklik dönemi değerlendirmesine göre farklılık gösterdiği bulunmuştur (p<.001). Buna göre; ebeveyni tarafından rahat/normal bebeklik geçirdiği belirtilen çocukların değişkenlik/olumsuzluk ve kızgınlık/saldırganlık düzeyleri, sorunlu/sıkıntılı bebeklik geçirdiği belirtilen çocuklara göre daha düşüktür.

4.3. Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenleme ve Sosyal Yetkinlik Becerileri ile Ebeveynlerinin Duygu Sosyalleştirme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bulgular

Çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik düzeyleri ile ebeveynlerin duygu sosyalleştirme tepkileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla parametrik olmayan testlerden Spearman korelasyon analizi tekniği kullanılmış ve sonuçlar Tablo 4.21’de verilmiştir:

Tablo 4.21. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik düzeyleri ile ebeveynlerin duygu sosyalleştirme tepkileri arasındaki ilişkiye ait Spearman Korelasyon Analizi sonuçları (n=55)

Ölçek	Alt Ölçekler	Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Tepkileri				
		Cezalandırıcı tepki	Küçümseyici tepki	Duygu odaklı tepki	Problem odaklı tepki	Duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepki
		r (p)	r (p)	r(p)	r(p)	r(p)
DDÖ	Duygu düzenleme	-.13 (.33)	.02 (.86)	.08 (.53)	.27 (.04)*	.22 (.10)
	Değişkenlik/Olumsuzluk	.04 (.72)	.11 (.38)	.14 (.29)	-.08 (.53)	.11 (.41)
SYDD-30	Sosyal Yetkinlik	-.10 (.45)	-.20 (.13)	.01 (.93)	.17 (.21)	.18 (.17)
	Kızgınlık/Saldırganlık	.07 (.58)	.05 (.69)	-.00 (.94)	-.12 (.35)	-.04 (.77)
	Anksiyete/İçe dönüklük	.00 (.95)	-.03 (.81)	.10 (.45)	.03 (.79)	-.03 (.79)

*p<.05

Tablo 4.21 incelendiğinde okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri ile ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdiği duygu sosyalleştirme tepkilerinden cezalandırıcı ($r=-.13;p=.33$), küçümseyici ($r=.02;p=.86$), duygu odaklı ($r=.08;p=.53$) ve duygu ifadesini kolaylaştırıcı ($r=.22;p=.10$) tepkiler arasında anlamlı ilişkilerin olmadığı bulunmuştur. Yalnızca duygu düzenleme becerileri ile ebeveynlerin problem odaklı tepkileri arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur ($r=.27;p=.04;p<.05$). Duygu düzenlemenin değişkenlik/olumsuzluk boyutu ile ebeveynlerin duygu sosyalleştirme tepkileri [cezalandırıcı ($r=.04;p=.72$), küçümseyici ($r=.11;p=.38$), duygu odaklı ($r=.14;p=.29$), problem odaklı ($r=-.08;p=.53$) ve duygu ifadesini kolaylaştırıcı ($r=.11;p=.41$)] arasında ise anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ile ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerileri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise; sosyal yetkinlik ile ebeveynlerin cezalandırıcı ($r=-.10;p=.45$), küçümseyici ($r=-.20;p=.13$), duygu odaklı ($r=.01;p=.93$), problem odaklı ($r=.17;p=.21$) ve duygu ifadesini kolaylaştırıcı ($r=.18;p=.17$) tepkileri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur ($p>.05$). Sosyal yetkinliğin diğer boyutu kızgınlık/saldırganlık düzeyi ile ebeveynlerin cezalandırıcı ($r=.07;p=.58$), küçümseyici

($r=.05;p=.69$), duygu odaklı ($r=-.00;p=.94$), problem odaklı ($r=-.12;p=.35$) ve duygu ifadesini kolaylaştırıcı ($r=-.04;p=.77$) tepkileri arasında da anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yine araştırmada, sosyal yetkinliğin anksiyete/içe dönüklük boyutu ile ebeveynlerin cezalandırıcı ($r=.00;p=.95$), küçümseyici ($r=-.03;p=.81$), duygu odaklı ($r=.10;p=.45$), problem odaklı ($r=.03;p=.79$) ve duygu ifadesini kolaylaştırıcı ($r=-.03;p=.79$) tepkileri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur.

V. BÖLÜM

5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

5.1. Tartışma

5.1.1. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin çocukların kişisel ve demografik özelliklerine göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması

Bu araştırmada sosyal yetkinlik yönünden; kız çocuklar, tek çocuk olanlar, okul dışında başka çocuklarla sıklıkla görüşen çocuklar ve bebeklik döneminde aile büyüklerinin bakım verdiği çocuklar lehine anlamlı farklılıklar olduğu, ancak 5 ve 6 yaş grubu çocukların sosyal yetkinlik yönünden yaşa ve kendinden yaşça büyük kardeşinin olup olmamasına göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal yetkinliğin diğer boyutu olan kızgınlık/saldırganlık yönünden ise erkek çocuklar ve okul öncesi eğitime 1 yıl ve 3 yıl devam eden çocuklar lehine anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan duygu düzenlemenin çocukların birtakım özelliklerine göre genel olarak farklılık göstermediği, sadece değişkenlik/olumsuzluk boyutunda erkek çocuklar lehine anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu bulguları alan yazındaki başka bulgularla tartışılmıştır.

Araştırma sonucuna göre çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin çocukların yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Alan yazında yaş değişkeni ile ilgili farklı sonuçlara rastlanmaktadır. Bu araştırmanın sonuçları

ile benzer şekilde aynı yaş grubundan çocuklarla yapılan çalışmalarda duygu düzenleme (Carlson ve Wang, 2007; İlgar ve Akbaba, 2017) ve sosyal yetkinlik becerilerinin çocukların yaşlarına göre farklılık göstermediğini bildiren (Andı, 2014; Uygun, 2018) araştırma sonuçları bulunmaktadır. Bu bulgulardan farklı olarak 6 yaşındaki çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin, 5 yaşındakilere göre daha yüksek olduğunu bildiren araştırma sonuçları da bulunmaktadır (Akgül, 2018; Rydell ve diğerleri, 2005). Araştırmanın 5 ve 6 yaş çocukların, sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme yönünden farklılık göstermediği bulgusu bir bakıma birbirine çok yakın yaşlar olması ve her iki yaşın aynı gelişimsel özellikler taşıması ile açıklanabilir. Ayrıca bilişsel ve psikososyal gelişim kuramlarında sıklıkla vurgulandığı gibi yaş değişimleri ile gelişimsel özelliklerde ani değişimler beklenmesi pek fazla olası değildir. Yine psikososyal bir gelişim boyutu olarak değerlendirilebilecek sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerilerinin 5 ve 6 yaş grubunda benzer olması, her iki yaş grubunun okul öncesi ortamlarda aynı eğitimi almaları ve aynı sosyal ortamı paylaşmalarından kaynaklanmış olabileceğini düşündürmektedir.

Bu çalışmada sosyal yetkinlikte kız çocuklar, kızgınlık/saldırganlık düzeyinde ise erkek çocuklar lehine farklılık olduğu, ancak duygu düzenleme becerilerinde kız ve erkek çocuklar arasında farklılık olmadığı, duygu düzenlemenin değişkenlik/olumsuzluk boyutunda erkek çocuklar lehine farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farklı kültürlerde yapılan birçok araştırma, kız çocukların erkeklere göre sosyal olarak daha yetkin olduğunu göstermektedir (Abdi, 2010; Akgül, 2018; Andı, 2014; Fernandes ve diğerleri, 2019; Gülay-Ogelman ve Çiftçi-Topaloğlu, 2014; Gür ve diğerleri, 2015; Keçecioglu, 2015; LaFreniere ve Dumas, 1996; Posada ve diğerleri, 2019; Seven, 2006; Uygun, 2018;). Araştırmanın, duygu düzenlemenin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulgusunu destekleyen başka araştırma bulguları bulunmaktadır (Arı ve Seçer, 2004; Bozkurt-Yükçü ve Demircioğlu, 2017). Ayrıca bu araştırmanın cinsiyete ilişkin bulguları, erkek çocukların kızgınlık/saldırganlık ve değişkenlik/olumsuzluk düzeylerinin kız çocuklarına göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bozkurt (2016) yaptığı çalışmada, erkek çocuklarının kızgınlık/saldırganlık ortalamalarının kız çocuklarına göre daha yüksek olduğunu

bulmuştur. Benzer şekilde Gülay (2008), Kargı ve Arkan (2004), erkek çocukların kızlara göre daha saldırgan olduklarını bildirmişlerdir. Altay ve Güre (2012) ise erkek çocukların arkadaşlarıyla negatif ilişkilerinin, kız çocuklarına göre daha fazla olduğunu bildirmişlerdir. Çocukların sosyal yetkinlik, kızgınlık/saldırganlık ve değişkenlik/olumsuzluk boyutlarındaki cinsiyet farklılığı, toplumsal cinsiyet yansımalarının çocukluk döneminde de etkili olabileceğini, bir bakıma erkek çocukların saldırganlık, öfke gibi tepkilerini daha fazla yansıttıklarını düşündürmektedir.

Bu araştırmada çocukların duygu düzenleme, değişkenlik/olumsuzluk, sosyal yetkinlik ve anksiyete/içe dönüklük düzeylerinin okul öncesi eğitime devam etme süresine göre farklılaşmadığı ancak kızgınlık/saldırganlık boyutunda farklılık olduğu bulunmuştur. Buna göre, bir ve üç yıldır okul öncesi eğitime devam eden çocukların kızgınlık/saldırganlık düzeyleri, iki yıldır devam edenlere göre yüksektir. Alan yazında okul öncesi eğitimin önemini vurgulayan araştırmalar bulunmaktadır. Türkyılmaz (2018), okul öncesi eğitim almayan çocukların saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve daha fazla olumsuz sosyal davranışlar sergilediklerini belirtmiştir. Acun-Kapıkıran, Bora-İvrendi ve Adak (2006) ise okul öncesi kurumunda ikinci yılında olan çocukların ilk yılında olanlara göre daha çok sosyal becerilere sahip olduklarını bildirmişlerdir. Bu sonuç, çocukların iki yıl süreyle okul öncesi eğitime devam etmelerinin daha az ve daha fazla devam etmeye göre kızgınlık/saldırganlık tepkilerinde daha etkili olduğunu, dolayısıyla okul öncesi eğitim için iki yılın maksimum süre olarak değerlendirilebileceğini düşündürmektedir. Ancak ideal okul öncesi eğitim süresinin belirlenmesi için daha kapsamlı araştırmalara gereksinim olduğu söylenebilir.

Araştırma sonucunda, tek çocukların bir kardeşi olanlara göre sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu ancak duygu düzenleme, değişkenlik/olumsuzluk, kızgınlık/saldırganlık ve anksiyete/içe dönüklük düzeylerinin kardeş sayısına göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu bulguyu destekler nitelikte, İlgar ve Akbaba (2017) tek

çocuk ve bir kardeşi olanların duygu düzenleme ve değişkenlik/olumsuzluk düzeyleri yönünden farklılık göstermediğini raporlaştırmıştır. Ayrıca İkiz ve Öztürk-Samur (2016) saldırganlığın kardeş sayısına göre farklılık göstermediğini ve tek çocukların kardeşi olanlara göre sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Uygun (2018) benzer şekilde, kardeş sayısı arttıkça sosyal yetkinlik becerilerin azaldığını bildirmiştir. Kardeşi olan çocukların sosyal yetkinlik yönünden pek fazla avantajlı olmadığını yansıtan bu araştırma sonucu, bir bakıma kardeş ilişkilerinin ebeveynler tarafından iyi bir şekilde yönetilemediğini veya ailedeki çocuk sayısı arttıkça çocuğa sağlanan sosyal olanakların azalmasından kaynaklanabileceğini düşündürmektedir. Kendinden yaşça büyük kardeşin varlığına ilişkin olarak ise, bu çalışmada duygu düzenleme ve sosyal yetkinliğin hiçbir alt boyutunda farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Oysa araştırma başlangıcında kendinden yaşça büyük kardeşi olan çocukların, sosyal becerileri daha çok gözleme ve deneyimleme fırsatı bulmaları nedeniyle, duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri açısından daha avantajlı olabilecekleri varsayımı ile bu özellik test edilmiş ancak doğrulanmamıştır. Bu araştırmanın çalışma grubundaki çocukların tümü okul öncesi eğitim kurumlarına devam ettiğinden, kurumda başka çocuklarla benzer akran etkileşimleri kurmalarının bu sonuçlara yansımış olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada, okul dışında başka çocuklarla daha sık görüşen çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca dayanarak ev ya da ev dışı ortamlarda başka çocuklarla etkileşim olanağı olan çocukların, sosyal becerileri gözleme ve deneyimleme olanağı buldukları ve bu nedenle sosyal açıdan daha yetkin oldukları düşünülmektedir. Araştırmada ayrıca, bebeklik döneminde aile büyüklerinin bakım verdiği çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin, yalnızca anne-babanın bakım verdiği çocuklara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yusuf (2014) büyükanne ve büyükbabaların torunlarının gelişimlerinde aktif rol oynadıklarını belirtmiştir. Bu bulgular aile büyükleri tarafından bakım verilen çocukların, daha fazla sosyal etkileşime girdiklerini, aile büyüklerini gözlemleyerek ya da onların rehberliği ile sosyal davranışlarını geliştirdiklerini yansıtmaktadır. Bu araştırmanın bulgusundan farklı olarak Kibar (2008)

büyükanne desteği ile yetişen çocukların, yalnızca anne baba ile yetişenlere göre daha fazla endişeli/ağlamaklı tepkiler gösterdiklerini ve aşırı hareketli/dikkatsiz davrandıklarını ancak yalnızca anne baba ile yetişen ve büyükanne desteği ile yetişen çocuklar arasında sosyal-duygusal uyum düzeyi yönünden farklılık olmadığını bildirmiştir.

5.1.2. Okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin ebeveynlerin kişisel ve demografik özelliklerine göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması

Bu araştırmada sosyal yetkinlik yönünden; anne ve babası 35 yaşından büyük olan , annesi üniversite mezunu olan ve ebeveyni ile sıklıkla zaman geçiren çocuklar lehine anlamlı farklılıklar olduğu ancak 5 ve 6 yaş grubu çocukların sosyal yetkinlik yönünden babanın eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi, ebeveynin çocuk gelişimi ile ilgili yayın ve eğitimleri takip etme sıklığı ve ebeveyn bildirimine dayalı olarak yapılan bebeklik dönemi değerlendirmesine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal yetkinliğin kızgınlık/saldırganlık boyutunda sorunlu/sıkıntılı bebeklik geçiren çocuklar lehine, anksiyete/içe dönüklük boyutunda ise babası üniversite mezunu olan çocuklar anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan duygu düzenlemenin çocukların birtakım özelliklerine göre genel olarak farklılık göstermediği, sadece değişkenlik/olumsuzluk boyutunda ebeveyniyle orta sıklıkta zaman geçiren ve sorunlu/sıkıntılı bebeklik geçiren çocuklar lehine anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu bulguları alan yazındaki başka bulgularla tartışılmıştır.

Araştırma sonucunda anne yaşı 36-40 yaş aralığında olan çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin ve baba yaşı ise 36 yaş ve üstü olan çocukların ise sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerilerinin daha genç yaştaki ebeveynlerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu bulgusu ebeveyn yaşlarının küçük olmasının duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik açısından dezavantaj olduğunu göstermektedir. Bu sonuç çocuk sahibi olan genç ebeveynlerin, ebeveynlik konusundaki

deneyim eksikliğinin çocukların duygusal ve sosyal gelişimine olumsuz yönde yansiyabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca daha genç yaştaki ebeveynlerin, evliliğe uyum sürecinin çocukların gelişimine yansiyabileceğini düşündürmektedir. Evlilikteki uyumsuzlukların ve çatışmaların, çocukların sosyal ve duygusal becerilerini olumsuz yönde etkilediği (Güven ve Erden, 2014; Turan, 2014) ve genç bireylerin evlilik uyumlarının daha düşük olduğuna (Yalçın, 2014) yönelik bu bulguyu destekleyici bazı araştırma sonuçları bulunmaktadır.

Ebeveyn eğitim düzeyine ilişkin olarak araştırmanın iki önemli sonucu bulunmaktadır. Bunlardan biri annesi üniversite mezunu olan çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgusudur. İkincisi ise babası üniversite mezunu olan çocukların, lise mezunu olanlara göre daha kaygılı ve içe dönük olduğu bulgusudur. Birçok araştırma sonucunda annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin arttığına yönelik bu araştırma bulgusunu destekleyici benzer bulgular bulunmaktadır (Gülay-Ogelman ve Çiftci-Topaloğlu, 2014; Günindi, 2008; Keçeciöğlu, 2015; Uygun ve Kozikoğlu, 2019). Bu sonuçlar, üniversite mezunu annelerin çocuk eğitimi konusunda daha fazla bilgi sahibi olduklarını ve daha avantajlı olduklarını düşündürmektedir. Ayrıca alan yazında eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin daha fazla demokratik tutum sergilediği (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016) ve demokratik tutumla yetişen çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin yüksek olduğunu bildiren araştırma sonuçları bulunmaktadır (Arslan ve Durmuşoğlu- Saltalı, 2010; Gülay, 2011; Yaman, 2018). Bu bulgulara dayanarak, demokratik tutumun sergilendiği ailelerde çocukların duygularını daha etkili bir şekilde ifade ettikleri, çevresindekiler ile daha iyi ilişkiler kurabildiği ve bu nedenle eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin çocuklarının sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmanın diğer sonucu, baba eğitim düzeyi yüksek olan çocukların daha kaygılı ve içedönük oldukları bulgusunu destekler nitelikte Ay-Solmaz (2017), babası lise ve üniversite mezunu olan çocukların, ilkokul ve ortaokul mezunu olanlara göre kaygı düzeyinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Ancak Güngör (2009), bu bulgulardan farklı olarak babası üniversite mezunu olan çocukların lise mezunu olanlara göre daha az kaygılı olduğunu bildirmiştir. Bu araştırmanın sonuçları, üniversite

düzeyinde eğitim alan babaların, akademik ve sosyal alanlarda çocukları ile ilgili daha yüksek beklentilere sahip olabileceği ve bu durumun araştırma sonucunu etkileyebileceğini düşündürmektedir. Ancak anne ve baba eğitiminin çocukların yaşına göre etkisinin farklı olabileceği de dikkate alınmalıdır.

Bu araştırma sonucunda, çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin gelir düzeyine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Alan yazında gelir düzeyi ile ilgili farklı araştırma bulguları yer almaktadır. Nalbant (2016) sosyal yetkinliğin gelir düzeyine göre farklılaşmadığını belirtmiştir. Keçecioğlu (2015) ailenin gelir düzeyi arttıkça, çocuğun sosyal becerilerinin de arttığını, benzer şekilde Uygun (2018) düşük gelir düzeyindeki aile çocuklarının duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri yönünden daha dezavantajlı olduklarını bildirmişlerdir. Akaydın (2019) ise yüksek gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarının sosyal yetkinliklerinin daha düşük olduğunu bulmuştur. Bu çalışmada çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin gelir düzeyine göre farklılık göstermemesinin olası nedeni, gelir düzeyinin düşük, orta ve yüksek şeklinde ebeveyn algısına dayalı olarak belirlenmesi nedeniyle algılanan gelir düzeyini yansıtması ve çalışma grubunun %79,4'ünün orta gelir düzeyindeki çocuklardan oluşması gösterilebilir.

Bu araştırma sonucunda duygu düzenleme ve sosyal yetkinliğin hiçbir alt boyutunda ebeveynin çocuk gelişimi ile ilgili yayın ve eğitimleri takip etme sıklığına göre anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur. Oysa ebeveynlerin çocuk gelişimi ile ilgili bilgi sahibi olmasının çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerini olumlu yönde etkileyeceği beklenmektedir. Ancak bu çalışmada yayın ve eğitimleri takip etme sıklığının ebeveynlerin az, orta ve çok şeklindeki bildirimlerine göre belirlenmesinin sonucu etkilemiş olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada ebeveynin çocuğu ile zaman geçirme sıklığına göre değerlendirildiğinde, ebeveyniyle çok sıklıkta zaman geçiren çocukların orta sıklıkta zaman geçiren çocuklara göre değişkenlik/olumsuzluk düzeylerinin düşük, sosyal yetkinlik

düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında bu bulguyu destekleyen araştırmalar yer almaktadır. Özyürek ve Gürleyik (2016), ebeveyn ile nitelikli zaman geçirmenin önemini vurgulamış, Ekici (2013) ise okul öncesi eğitim kurumlarında aile çalışmalarına katılan ailelerin çocuklarının genel sosyal becerilerinin, sosyal iş birliği, sosyal bağımsızlık-sosyal kabul ve sosyal etkileşim becerilerinin katılmayan ailelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Araştırmanın bu bulgusu ve destekleyici bulgular, ebeveyn ile geçirilen zamanın çocuğun sosyal yetkinliğinin gelişiminde ve olumsuz davranışlarının azalmasında faydalı olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmanın dikkat çeken bulgularından bir diğeri ise; ebeveyni tarafından sorunlu/sıkıntılı bir bebeklik geçirdiği belirtilen çocukların değişkenlik/olumsuzluk ve kızgınlık/saldırganlık düzeyinin rahat/normal bebeklik geçirenlere göre daha yüksek olduğu sonucudur. Alan yazında çocuklarda görülen davranış problemlerinin mizaç özellikleri açısından incelendiği araştırmalar bulunmaktadır. Chess ve Thomas (1977) yaptıkları boylamsal çalışma sonucunda, zor mizaç türüne giren çocukların olumsuz duygu-durumuna sahip olduklarını ve değişikliklere aşırı tepki gösterdiklerini, ayrıca bu çocukların kolayca hayal kırıklığı yaşadıklarını, daha fazla öfke krizleri geçirdiklerini ve bağırıp ağladıklarını belirtmişlerdir. Akbaş (2016) tarafından 60-72 aylık çocukların sosyal uyum becerileri ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmada ise mizaç boyutlarından; kızgınlık, ağlama, mızızlanma tepkilerini ifade eden tepkisellik ile sosyal uyumsuzluk arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu vurgulanmıştır. Öneren-Şendil (2010) ise tepkiselliği yüksek olan çocukların daha fazla kızgınlık ve saldırganlık tepkileri gösterdiklerini bulmuştur. Bu bulgular, çocukların gösterdiği saldırgan ve olumsuz tepkilerin, doğuştan getirilen ve bebeklik döneminden itibaren çocuğun davranışlarına yansıyan mizaç özellikleri ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

5.1.3. Ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerileri ile okul öncesi çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması

Araştırmada ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerilerinden problem odaklı tepkileri ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında düşük düzeyde pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak ebeveynlerin olumlu ya da olumsuz diğer sosyalleştirme tepkileri ile çocukların sosyal yetkinlik, kızgınlık/saldırganlık ve duygu düzenlemenin diğer alt boyutu olan değişkenlik/olumsuzluk arasındaki ilişkiler anlamlı bulunmamıştır. Alan yazında çocukların duygu düzenleme becerileri ile ebeveynlerin duygu sosyalleştirme becerileri arasındaki ilişkiye yönelik olarak bu araştırma bulgusunu destekleyen bazı araştırma sonuçları bulunmaktadır. Seçer (2017), annelerin problem odaklı duygu sosyalleştirme tepkileri arttıkça çocukların duygu düzenleme becerilerinin arttığını ve değişkenlik/olumsuzluk düzeylerinin azaldığını bildirmiştir. Özen-Uyar, Yılmaz-Genç ve Aktaş-Arnas (2018) ise annelerin problem odaklı tepkileri ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Sosyal yetkinlik ile ilgili alan yazında ise; birtakım araştırmalar ebeveynlerin olumlu duygu sosyalleştirme tepkileri ile çocukların sosyal yetkinlik becerileri arasında (Baker, Fenning ve Crnic, 2010; Garner ve diğerleri, 2008; McElwain ve diğerleri, 2007) ve ebeveynlerin olumsuz duygu sosyalleştirme tepkileri ile çocukların davranış problemleri arasında (Blair ve diğerleri, 2014; Fabes ve diğerleri, 2001; Güven ve Erden, 2017) pozitif bir ilişki olduğunu bildirmişlerdir. Farklı olarak Özkan ve Aksoy (2017), annelerin duygu sosyalleştirme tepkileri ile çocukların davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuştur. Seçer ve Karabulut (2016) ise çocukların sosyal becerileri ile annelerin duygu ifadesini kolaylaştırıcı tepkileri arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğunu, sosyal beceriler ile diğer duygu sosyalleştirme tepkileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuşlardır. Benzer şekilde Özkan (2015), çocukların sosyal problem çözme becerileri ile annelerin duygu sosyalleştirme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuştur. Sonuç olarak bu ve benzeri araştırma bulguları ebeveynlerin olumlu duygu sosyalleştirme tepkilerinin duyguların düzenlenmesinde önemli olduğunu

yansıtmaktadır.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde araştırma sonuçları özetlenmiştir. Ayrıca bu sonuçlar doğrultusunda yeni yapılacak araştırmalara ve okul öncesi çocuklar ile ilgili uygulamalara yönelik öneriler sunulmuştur:

1. Çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiği ve kız çocuklarının erkek çocuklara göre sosyal olarak daha yetkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erkek çocukların ise; kızgınlık/saldırganlık ve anksiyete/içe dönüklük düzeyleri kızlara göre daha yüksektir.
2. Çocukların kızgınlık/saldırganlık düzeylerinin okul öncesi eğitime devam süresine göre farklılaştığı, bir ve üç yıldır okul öncesi eğitime devam eden çocukların kızgınlık/saldırganlık düzeylerinin iki yıldır devam edenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
3. Çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin kardeş sayısına göre farklılık gösterdiği ve tek çocuk olanların, kardeşi olan çocuklara göre sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
4. Sosyal yetkinlik düzeyinin çocuğun okul dışında başka çocuklarla vakit geçirme sıklığına göre farklılık gösterdiği, orta sıklıkta görüşen çocukların, daha az görüşenlere göre sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
5. Sosyal yetkinlik becerilerinin bebeklik döneminde bakım veren kişilere göre farklılık gösterdiği ve bebeklik döneminde aile büyüklerinin bakım verdiği çocukların yalnızca anne-babanın bakım verdiği çocuklara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
6. Çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri yaşlarına, kendinden yaşça büyük kardeşinin olup olmasına, algılanan gelir düzeyine ve ebeveynin çocuk

gelişimi ile ilgili yayın ve eğitimleri takip etme sıklığına göre farklılık göstermemektedir.

7. Çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin anne ve babanın yaşına göre farklılık gösterdiği, annesi 36-40 yaş aralığında olan çocukların sosyal olarak daha yetkin oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca babası 36 yaş üstü olan çocukların sosyal yetkinlik düzeyleri ve duygu düzenleme becerileri daha yüksektir.
8. Annesi üniversite mezunu olan çocukların sosyal yetkinlik düzeylerinin, babası üniversite mezunu olanların ise anksiyete/içe dönüklük düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
9. Ebeveyni ile daha çok zaman geçiren çocukların, az zaman geçirenlere göre sosyal yetkinlik düzeylerinin daha yüksek; değişkenlik/olumsuzluk düzeylerinin ise düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
10. Ebeveynleri tarafından bebeklik dönemi rahat/normal olarak değerlendirilen çocukların kızgınlık/saldırganlık ve değişkenlik/olumsuzluk düzeylerinin, sorunlu/sıkıntılı olarak değerlendirilen çocuklara göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
11. Ebeveynlerinin problem odaklı tepkileri ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.2.1. Uygulamalara yönelik öneriler

1. Araştırma sonucunda duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin okul öncesi eğitime devam etme süresine göre farklılaştığı bulunmuş, okul öncesi eğitimin önemi alan yazındaki başka araştırmalar ile desteklenmiştir. Bu nedenle eğitimciler tarafından okul öncesi eğitimin önemini vurgulayan bilgilendirme çalışmaları yapılması ve ilköğretim gibi zorunlu, tüm çocukları kapsayıcı eğitim politikaları geliştirilmesi önerilmektedir.
2. Araştırma sonucunda çocukların okul dışında başka çocuklarla daha sık vakit geçirmesinin, sosyal yetkinliğin gelişmesi için önemli olduğunu gösteren bulgulara

ulaşmıştır. Bu nedenle çocukların yaşlıları ile birlikte sosyal becerileri deneyimleyebileceği ve geliştirebileceği; sanat, spor gibi faaliyetlerin yapıldığı okul dışı güvenli sosyal ortamların oluşturulması ve çocukların katılımının desteklenmesi önerilmektedir.

3. Araştırma sonucunda kardeş sahibi olmanın sosyal yetkinlik için dezavantaj olduğuna yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Bu durumun kardeş ilişkilerinin ebeveynler tarafından etkili bir şekilde yönetilememesi, kardeşlerin çatışma çözme becerilerini uygun bir şekilde kullanamaması gibi sebeplerle ilişki olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle ‘Kardeşimle Eğleniyorum’, ‘Kardeşimle Daha Eğlenceli’ gibi başlıklar altında hem kardeşleri hem de ebeveynleri kapsayıcı etkinliklerin ve projelerin yapılması önerilmektedir. Bu projelerde; çocuklara oyunu uygun şekilde başlatma ve bitirme, paylaşma, iş birliği, öfkeyle baş etme gibi sosyal ve duygusal becerilerini kazandırmaya yönelik çalışmalar yapılmasının kardeş ilişkilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacağı, ayrıca ebeveynlerin de kardeş ilişkilerini etkili bir şekilde yönetebilmeleri için bu süreç dahil edilmesinin etkili olacağı düşünülmektedir.
4. Araştırma genç yaşta ebeveynlerin çocuklarının sosyal yetkinlik açısından daha dezavantajlı olduklarını yansıtmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (2016) erkeklerin %56,8’inin, kadınların ise %85,3’ünün 25 yaşından önce evlendikleri verileri ile birlikte değerlendirilerek, erken yaşta çocuk sahibi olan ebeveynlere yönelik eğitici çalışmaların planlanması, anne-babaların çocukla kaliteli zaman geçirme, çocuğun duygusal ve sosyal becerilerini destekleme konulu eğitimler yapılması önerilmektedir.
5. Eğitim düzeyi yüksek olan babaların çocuklarının daha kaygılı ve içe dönük oldukları bulgusuna dayanarak, baba çocuk arasında sağlıklı ilişki kurma ve babaların çocuklarının gelişimini destekleyici beceriler kazanacakları destekleyici çalışmaların yapılması önerilmektedir.

6. Araştırmanın ebeveyn ile zaman geçirmenin sosyal yetkinlik açısından önemli olduğu, ebeveynleri ile daha az zaman geçiren çocukların değişken ve olumsuz tepkiler gösterdikleri sonucuna dayanarak, okul öncesi eğitim kurumlarında aile katılımlı faaliyetlerin artırılması, ebeveynlerin çocuk ile nitelikli zaman geçirme konusunda bilinçlendirilmesi önerilmektedir.

5.2.2. Yeni yapılacak araştırmalara yönelik öneriler

1. Bu araştırma okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden, 5-6 yaş grubundaki çocukların öğretmen ve ebeveynlerinden toplanan verilerle yürütülmüştür. Yapılacak yeni araştırmalarda daha fazla katılımcı ile, farklı yaş gruplarının, okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen çocukların karşılaştırılmasının yararlı olacağı önerilmektedir.
2. Bu araştırmada çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri okul öncesi öğretmenlerinin gözlem ve bildirimlerine dayanarak değerlendirilmiştir. Yapılacak yeni araştırmalarda, çocukların duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerilerinin öğretmen ve ebeveynin ayrı ayrı değerlendirdiği ve değerlendirme güvenilirliğinin test edildiği yöntemler kullanılmasının yararlı olacağı önerilmektedir.
3. Bu araştırmada ebeveynlerin çocuk gelişimi ile ilgili yayın ve eğitimleri takip etme sıklığı az, orta ve çok olarak yapılandırılan seçeneklerden birinin ebeveyn tarafından işaretlenmesi ile belirlenmiştir. Yeni yapılacak araştırmalarda ebeveynin çocuk gelişimi ile ilgili bilgisinin yapılandırılmış soruların bulunduğu bir form ile değerlendirilmesi önerilmektedir.
4. Araştırma sonucunda okul öncesi eğitime 1 ve 3 yıl devam eden çocukların 2 yıl devam edenlere kıyasla daha fazla kızgın ve saldırgan oldukları bulunmuştur. Bu bulgu okul öncesi eğitimin etkililiğine ilişkin alt ve üst sınırların olabileceğini düşündürmektedir. Bu nedenle okul öncesi eğitim almayan ve farklı süreyle okul öncesi eğitime devam eden çocuklar ile daha geniş kapsamlı araştırmaların yapılması önerilmektedir.

5. Araştırma sonucunda sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme boyutunda yaşça büyük kardeşin olup olmamasına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu nedenle duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik becerileri ile yaşça büyük kardeşin varlığı arasındaki ilişkide bazı aracı değişkenlerin etkisini belirlemek amacıyla çalışmaların yapılması önerilmektedir.
6. Bu araştırmada, çocuğun ebeveyni ile geçirdiği zamanın sıklığı az, orta ve çok şeklindeki ebeveyn değerlendirmesine göre belirlenmiş ve buna ilişkin olarak bazı önemli bulgulara ulaşılmıştır. Bu nedenle ebeveynlerin çocuk ile geçirdikleri zamanın gün ve hafta içerisindeki sıklığı, yapılan aktivitelerin içeriği gibi niteliksel özellikler açısından daha ayrıntılı şekilde incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçay, D. ve Özcebe, H. (2012). Okul öncesi eğitim alan çocukların ve ailelerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Çocuk Dergisi*, 12(2), 66–71.
- Akman, B., Yükselen, A. İ. ve Uyanık, G. (2000). *Okul Öncesinde Matematik Etkinlikleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Aktürk- Kayhan, Ş. (2015). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Duygu Düzenleme Becerileri ile Akran İlişkilerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altan, Ö. (2006). *The Effect of Maternal Socialization and Temperament on Childrens' Emotion Regulation*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altay, F. B. ve Güre, A. (2012). Okul öncesi kuruma devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4).
- Alabay, E. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 156-174.
- Andı, F. T. (2014). *Okul Öncesi Çocuklarda Öğretmen Tarafından Değerlendirilen Sosyal Davranış Denetimi, Sosyal Uyum ve Sosyal Yeterlilik Düzeylerinin Ebeveyn Çocuk Yetiştirme Tutumları ile İlişkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aral, N., Kandır, A. ve Can-Yaşar, M. (2000). *Okulöncesi Eğitimi*. İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Arı, R. ve Seçer, Z. (2004). Okul öncesi dönemdeki çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi*

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (11), 67- 84.

- Ateş, A. (2011). Eğitsel yazılım değerlendirme ölçeği:geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 2.
- Atılğan, G. (2001). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden ve Etmeyen İlköğretim 1. Kademe 1. Devre Öğrencilerinin Sosyal Beceri Özelliklerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Avcıoğlu, H. (2007). Sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması (4-6 yaş). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 93-103.
- Aydın, A. (2000). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. (İkinci Basım). İstanbul: Alfa Basın Yayım Dağıtım.
- Aydın, F. (2010). *Maternal Emotion Regulation, Socio-Economic Status and Social Context as a Predictors of Maternal Socialization Practices*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bandura, A. A. (2001). Cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52, 1-26.
- Baş, A. ve Siyez, D. M. (2011). Akranları tarafından kabul gören ve görmeyen ilköğretim okulu öğrencilerinin akran ilişkilerine yönelik algılarının incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* ,9(1), 43-70.
- Berk, L. E. (2013). *Literature Review on Motor Skill and Physical Activity in Preschool Children*. Child Development (9th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Blair, B. L., Perry, N. B., O'Brien, M., Calkins, S. D., Keane, S.P. and Shanahan, L. (2014). The indirect effects of maternal emotion socialization on friendship quality in middle childhood. *Developmental Psychology*, 50(2), 566-576.
- Bronfenbrenner, U. (1994). *Ecological Models of Human Development*. In *Maternal International Encyclopedia of Education*. Oxford: Elseve.

- Bozkurt, E. (2016). *Okul Öncesi Çocuklarının Duyguları Anlama Becerileri ile Sosyal Yetkinlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bulut, B. (1995). *5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Bulunan Ailelerin Okul Öncesi Eğitime Bakışı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Burger, M. J. (2004). *Kişilik* (Çev. Deniz, İ., Sarıoğlu, E.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bölükbaşı, Z. (2002). *Okul Öncesi eğitim Kurumlarına Devam Eden ve Etmeyen Çocukların Gelişim Özelliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Caldarella, P. and Merrell, K. W (1997). Common dimensions of social skills of children and adolescents: A taxonomy of positive behaviors. *Social Psychology Review*, 26 (2), 264-278
- Cavell, T. A. (1990). Social adjustment, social performance, and social skills: A tricomponent model of social competence. *Journal of Clinical Child Psychology*, 19, 111-122.
- Campos, J. J. (2009). Unpublished review of Santrock J. W., *Yaşam Boyu Gelişim*. Çev. Yüksel, G. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Chen, X. and French, D. C. (2008). Children's social competence in cultural context. *Annual Review of Psychology*, 59, 591-616.
- Chess, S. and Thomas, A. (1977). Temperamental individuality from childhood to adolescence. *Journal of Child Psychiatry*, 16, 218-226.
- Cooke, J. E., Kochendorfer, L. B., Stuart-Parrigon, K. L., Koehn, A. J. and Kerns, K. A. (2019). Parent-child attachment and children's experience and regulation of emotion:

- A meta-analytic review. *Emotion*, 19(6), 1103-1126.
- Cole, P. M., Dennis, T.A., Smith-Simon, K. E. and Cohen, L. H. (2009). Preschooler's emotion regulation strategy understanding: Relations with emotions socialization and child self-regulation. *Social Development*, 18(2), 324-352.
- Cole, P. M., Martin, S. E. and Dennis, T. A. (2004). Emotion regulation as a scientific construct: Methodological challenges and directions for child development research. *Child Development*, 75(2), 317-333.
- Conway, A. M. (2005). Girls, aggression and emotion regulation. *American Journal of Orthopsychiatry*, 75(2).
- Corey, G. (2015). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*. Çev. Ergene, T. İstanbul: Mentis Yayıncılık.
- Cindioğlu, M. D. (2015). *3-6 Yaş Depresyonlu ve Depresyonu Olmayan Annelerin Ebeveyn Öz Yeterlikleri, Çocuk Mizaç Algısı ve Duygu Sosyalleştirme Tepkilerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Crockenberg, S. C., Leerkes, E. M. and Lekka, S. K. (2007). Pathways from marital aggression to infant emotion regulation: The development of withdrawal in infancy. *Infant Behavior & Development*, 30(1), 97-113.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan ve Davranışı*. (10.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Çorapçı, F., Aksan, N., Arslan-Yalçın, D. ve Yağmurlu, B. (2010). Okul öncesi dönemde duygusal, davranışsal ve sosyal uyum taraması: Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme-30 ölçeği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17 (2), 63-74.
- Çorbacı-Oruç, A. (2008). *6 Yaş Çocuklarında Sosyal Yeterliliğin, Akran İlişkilerinin ve Sosyal Bilgi İşleme Sürecinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Çimen, S. (2000). *Ankara'da Üniversite Anaokullarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarında Psiko-Sosyal Gelişimlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Denham, S. A. (2007). Dealing with feelings: How children negotiate the worlds of emotions and social relationships. *Cognition, Brain, Behavior*, 11(1), 1-48
- Dinç, B. (2002). *Okul Öncesi Eğitim 4-5 Yaş Çocuğunun Sosyal Gelişimine Etkileri Konusunda Öğretmen Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Durmuşoğlu- Saltalı, N. (2010). *Duygu Eğitiminin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygusal Becerilerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Eisenberg, N., Guthrie, I. K., Fabes, R., Shepard, S. A., Losoya, S., Murphy, B. C., Jones, S., Poulin, R. and Reiser, M. (2000). Prediction of elementary school children's externalizing problem behaviors from attention and behavioral regulation and negative emotionality. *Child Development*, 71, 1367-1382.
- Eisenberg, N., Guthrie, I. K., Murphy, B. C., Shepard, S. A., Cumberland, A. and Carlo, G. (1999). Consistency and development prosocial disposition: A longitudinal study. *Child Development*, 70, 1360-1372.
- Ekici, F. Y. (2013). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki aile katılım çalışmalarına katılan ve katılmayan ailelerin çocuklarının sosyal beceriler açısından karşılaştırılması. *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 167-186.
- Ekinci Vural, D. (2006). *Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyuşsal ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Erdoğan, N., Yoleri, S. ve Tetik, G. (2017). Ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönemdeki çocukların mizaç özellikleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 226-239.

- Ertan, N. N. (2014). *Okul Öncesi Çağdaki Çocukların Duygusal Düzenleme ve Baş Etme Stratejileri Arasındaki İlişkinin Çaba Sarf Ederek Kendini Denetleme Aracılığı ile İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Folkman, S. and Lazarus, R. S. (1988). *Manual For The Ways Coping Questionnaire*. Palo Alto: Consulting Psychologist Press.
- Garnefski, N., Kraaij, V. and Spinhoven, P. (2001). Negative life events, cognitive emotion regulation and emotional problems. *Personality and Individual Differences*, 30(8), 1311-1327.
- Gauvain, M. and Parke, R. D. (2010). Socialization. In M. H. Bornstein (Ed.). *Handbook of cultural developmental science*. New York: Psychology Press.
- Gratz, K. L. and Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Developmental factor structure and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1), 41-54.
- Gross, J. J. (1998). Antecedent and response focused emotion regulation: Divergent consequences for experience, expression and physiology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(1), 224-237.
- Gross, J. J. and Thompson, R.A. (2007). Emotion regulation: conceptual foundations. In Gross, J. J. (Ed.), *Handbook Of Emotion Regulation*. Washington DC: American Psychological Association
- Gross, J. J., Richards, J. M. and John, O. P. (2006). Emotion regulation in everyday life. In D. K. Snyder, J. A. Simpson & J. N. Hughes (Eds.), *Emotion Regulation In Couples And Families: Pathways To Dysfunction And Health*. Washington DC: American Psychological Association.
- Güçlü, N. (1999). Öğrenen örgütler. *Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 7(2), 117-127.

- Gülay, H. (2009). 5-6 yaş çocuklarının sosyal konumlarını etkileyen çeşitli değişkenler. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (6)1, 104-121.
- Gülay, H. (2011). Annelerin tutumları ile 5-6 yaş çocuklarının saldırganlık, olumlu sosyal davranış ve akran şiddetine maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 31-48.
- Gülay, H. ve Erten, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının akran kabullerinin okula uyum değişkenleri üzerindeki yordayıcı etkisi. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 81-92.
- Gülay-Ogelman, H.ve Çiftçi-Topaloğlu, Z. (2014). 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 241-271.
- Güven, E. ve Erden, G. (2013). Duygu sosyalleştirme bağlamında bir derleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 20(2), 119-130.
- Güven, E. ve Erden, G. (2014). Çocuğun algıladığı evlilik çatışması ve davranış sorunları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 32.
- Güven, E. ve Erden, G. (2017). Duygu sosyalleştirmenin çocuklarda gözlenen davranış sorunlarına katkısı. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 32(79), 18-32.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. and Tatham, R. L. (2013). *Multivariate Data Analysis: Pearson Education Limited*.
- Hasçuhadar, B. (2015). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Ebeveynlik Davranışları, Duygu Sosyalleştirme, Hazzı Geciktirme, Sosyal Yeterlilik ve Yaratıcılık Arasındaki İlişkiler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Hops, H. (1983). Children's social competence and skills: Current research practices and future directions. *Behavior Therapy*, 14, 3-18.
- Işık, B. (2006). *Ailenin Örgütsel ve Yapısal Niteliğinin 60 -72 Aylık Çocukların Sosyal*

- Duygusal Uyum Düzeyine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Işık-Uslu, A.E. (2016). *Annelerin Çocukların Duygularına İlişkin İnançları ve Çocuğun Duygu Düzenleme Becerileri ile Annelerin Çocuklarıyla Duygu İçerikli Konuşmaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversite Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kagan, J. W. (2010). Emotions and Temperament. In M. H. Burnstein (Ed.) *Handbook Of Cultural Developmental Science*. Newyork: Psychology Press
- Kail, R. V. (2004). *Children In Their Development*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall
- Kandır, A. (2003). *Çocuğum Büyüyor- Gelişimde 3-6 Yaş*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Karayılmaz, D. (2008). *Anasınıfına Devam Eden Çocukların Duygusal Zeka ve Sosyal Uyum Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaya- Bican, E. ve Sarıtaş- Atalar, D. (2017). Ana babaların duygu sosyalleştirme davranışları ve erken çocukluk döneminde duygusal ve sosyal gelişim. *DTCF Dergisi*, 57(2), 1365-1388.
- Keçecioğlu, Ö. (2015). *MEB Okul Öncesi Programı ve Montessori Yaklaşımına Göre Eğitim Alan 5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıççı, Y. (1989). *Okulda Ruh Sağlığı*. Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Korkmaz, İ. (2006). *Sosyal Öğrenme Kuramı. Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme-Öğretim*. B, Yeşilyaprak. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik Psikolojisi*. (4. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurbet, H. (2010). *Anaokuluna Devam Eden Çocukların Duygusal Düzenleme Becerileri ile Annelerinin Empatik Eğilim ve Tutumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Kuyucu, Y. (2012). *Duyguları Anlama Becerileri Farklı Düzeydeki Çocukların (60-72 ay) Akranlarına Karşı Gösterdikleri Duygusal ve Davranışsal Tepkilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- LaFreniere, P. J. and Dumas, J. E. (1996). Social competence and behavior evaluation in children ages 3 to 6 years: The short form (SCBE-30). *Psychological assessment*.
- Mayer, J. D. and Cobb, C. D. (2000). Educational on emotional intelligence: Does it make sense? *Educational Psychology Review*, 12(2), 163-183.
- Metin, İ. (2010). *Öfke/Kızgınlık Eğilimi, Kendini Denetleme ve Anne Duyarlılığının Okulöncesi Dönem Türk Çocuklarının Duygu Düzenleme Becerilerine Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Oktay, A. (1998). *Okulöncesi Dönem (3-6 Yaş): Ana-Baba Okulu*. (Yedinci Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Önalın- Akfırat, F. Ö. (2006). Sosyal yeterlik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1, 36-56.
- Öneren-Şendil, Ç. (2010). *5-6 Yaş Çocuklarında Sosyal Yetkinlik ve Davranış Sorunlarının, Akran Kabulü, Mizaç ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özyurt, G., Pekcanlar- Akay, A., Öztürk, Y., Baykara, B. ve İnal- Emiroğlu, N. (2016). DEHB'li çocuklarda ve annelerinde duygu düzenlemenin araştırılması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(3), 393-402.
- Özdemir- Beceren, B. (2012). *Güçlü Başlangıç Sosyal Duygusal Öğrenme Programı'nın 5 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimleri Üzerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özen-Uyar, R., Yılmaz-Genç, M. M. ve Aktaş- Arnas, Y. (2018). Okul öncesi dönem çocukların duygu düzenleme ve duyguları anlama becerilerinin yordayıcısı olarak

- annelerin duygu sosyalleştirme davranışları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 43(195), 1-17.
- Özkan, H. Ö. (2015). *Annelerin Duygu Sosyalleştirme Davranışları ile Çocukların Benlik Algısı ve Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, A. (2011). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Yeterlik ve Ebeveyn-Çocuk İlişkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özyürek, A. ve Gürleyik, S. (2016). Anne babaların okul öncesi dönem çocukları ile etkileşimlerinde oyunun yeri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42), 1283-1289.
- Pluess, M. and Belsky, J. (2009). Differential susceptibility to rearing experience: The case of child care. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 50 (4), 396-404.
- Posada, G., Vaughn, B.E, Verissimo, M., Lu, T., Nichols, O.I., El-Sheikh, M., Trumbell, J.M., Anaya, L. and Kaloustian, G. (2019). Preschoolers' secure base script representations predict teachers' ratings of social competence in two independent samples. *Attachment & Human Development*, 21(3), 238-252.
- Rose-Krasnor, L. (1997). A nature of social competence: a theoretical review. *Social Development*, 6(1), 111-135.
- Rose-Krasnor, L. ve Denham, S. (2009). Social-emotional competence in early childhood. K. H. Rubin (ed.) In *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (ss. 162-179). New York: The Guilford Press.
- Rosen, L. D., Lim, A., Felt, J., Carrier, L. M., Cheever, N. A., Lara-Ruiz, J., and Rokkum, J. (2014). Media and technology use predicts ill-being among children, preteens and teenagers independent of the negative health impacts of exercise and eating habits. *Computers in Human Behavior*, 35, 364-375.
- Rubin, K. H., Bukowski, W. M. and Parker, J. G. (2006). *Peer Interactions, Relationships and Groups*. In N. Eisenberg, W. Damon and R. M. Lerner (Eds.). *Handbook of Child*

Psychology: Social, Emotional and Personality Development. Haboken, NJ: John Wiley & Sons Inc.

- Sameroff, A. J., Seifer, R., Zax, M. and Barocas, R. (1987). Early indicators of developmental risk: The longitudinal study. *Schizophrenia Bulletin*, 13, 383-393.
- Seçer, Z. (2017). Sosyal olarak yetkin okul öncesi çocukların duygu düzenlemeleri ile annelerinin duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1435-1452
- Seçer, Z. ve Karabulut, N. (2016). Anne babaların duygusal sosyalleştirme davranışları ile okul öncesi çocukların sosyal becerilerinin analizi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 41(185), 147-165.
- Senemoğlu, N. (1994). Okulöncesi eğitim programı hangi yeterlilikleri kazandırmalı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 21-30.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sevinç, M. (2003). *Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sezici, E. (2013). *Okul Öncesi Çocuklarda Oyun Terapisinin Sosyal Yetkinlik ve Davranış Yönetimine Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Staub, D. and Hunt, P. (1993). The effect of social interaction training on high school peer tutors schoolmates with severe disabilities, *Exceptional Children*, 60(1), 41-57.
- Southam- Gerow, M. A. (2014). *Çocuklarda ve Ergenlerde Duygusal Düzenleme: Uygulayıcının Rehberi*, Çev. Artıran, M. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sukerman, T. (2000). The problems of the socialization of the upper-grade students of special schools for children with hearing disabilities. *Russian Education and Society*, 42(5), 56-66.
- Şahin, G. ve Arı, R. (2016). Okul öncesi çocukların yürütücü işlevleri ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (6), 1-9.

- Taborsky, B. and Oliveira, R. F. (2012). Social competence: an evolutionary approach. *Trend in Ecology & Evolution*, 27, 679-688.
- Temiz, G. (2002). *Okul Öncesi Eğitimin Çocuğun Dil Gelişimine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Turan, E. E. (2014). *9-10 Yaş Çocuklarının Evlilik Çatışması Algıları ile Sosyal Beceri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). Aile yapısı istatistikleri. Erişim adresi <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=209&locale=tr>
- Tüzün, Ü. (2002). Gelişen iletişim araçlarının çocuk ve gençlerin etkileşimi üzerine etkisi. *Düşünen Adam*, 15(1), 46–50.
- Unutkan, Ö. P. 1998. *5-6 Yaş Grubu Aile Katılımlı Sosyalleşme Programı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ural, O., Güven, G., Sezer, T. ve Azkeskin, K. (2015). Okul öncesi dönemdeki çocukların bağlanma biçimleri ile sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*.
- Uygun, N. (2018). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Oyun Davranışları, Sosyal Yetkinlik Davranışları ve Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Vuran, S. (2009). *Sosyal Yeterliliklerin Geliştirilmesi*. Eripek, S. İlköğretimde Kaynaştırma. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Werner, K., and Gross, J. J., (2010). Emotion regulation and psychopathology: A conceptual framework. In A. Kring and D. Sloan (Eds.), *Emotion Regulation and Psychopathology*. New York: Guilford Press.
- Yağmurlu, B. ve Altan, O. (2010). Maternal socialization and child temperament as predictors of emotion regulation in Turkish preschoolers. *Infant and Child*

Development, 19(3), 275- 296.

Yalçın, H. Evlilik uyumu ile sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1).

Yaman, B. (2018). *Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Mizaç Özellikleri ve Duygu Düzenleme Becerilerindeki Rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yavuz, K. (1991). Anne ve çocuk. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(2).

Yavuzer, H. (1998). *Çocuğunuzun İlk Altı Yılı*. (İkinci Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H., Demir, Z. Ve Koç, M. (2006). *Eğitim Psikolojisi: Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yılmaz, E. (2012). *60-72 Aylık Çocukların Duyguları Anlama Becerilerinin Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yöndem, Z. D. (2015). *Kişilik Dinamikleri ve Stresle Baş Etme* (3.Baskı). Ankara: Efil Yayınevi.

Yüksel, G. (2004). *Sosyal Beceri Envanteri*. Ankara: Asil Yayıncılık.

Zahn-Waxler, C. (2010). Socialization of emotion: Who influences whom and how? *New Directions for Child and Adolescent Development*, 128, 101-109.

EKLER

EK-1. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30

EK-2. Duygu Düzenleme Ölçeği

EK-3. Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği

EK-4. Kişisel Bilgi Formu

EK-5. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurul Belgesi

EK-6. İstanbul Valiliği Araştırma İzin Belgesi

EK-1. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30

Aşağıdaki listede bir çocuğun duygusal durumu ve davranışları ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Verilen numaralandırma sistemini göz önünde bulundurarak ifadelerdeki davranışları anketi doldurduğunuz çocukta ne kadar sıklıkla gözlemlediğinizi işaretleyiniz:

Bu davranışı

(1) HİÇBİR ZAMAN (2 veya 3) BAZEN (4 veya 5) SIK SIK (6) HER ZAMAN gözlemliyorum.

1. Yüz ifadesi duygularını belli etmez.	1	2	3	4	5	6
2. Zorda olan bir çocuğu teselli eder ya da ona yardımcı olur.	1	2	3	4	5	6
3. Kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayıp sinirlenir.	1	2	3	4	5	6
4. Faaliyeti kesintiye uğradığında kızar.	1	2	3	4	5	6
5. Huysuzdur, çabuk kızıp öfkelenir.	1	2	3	4	5	6
6. Gündelik işlerde yardım eder (örneğin sınıf toplanırken ya da beslenme dağıtılırken yardımcı olur).	1	2	3	4	5	6
7. Çekingen, ürkektir; yeni ortamlardan ve durumlardan kaçınır.	1	2	3	4	5	6
8. Üzgün, mutsuz ya da depresiftir.	1	2	3	4	5	6
9. Grup içinde içe dönük ya da grupta olmaktan huzursuz görünür.	1	2	3	4	5	6
10. En ufak bir şeyde bağırır ya da çılgılık atar.	1	2	3	4	5	6
11. Grup içinde kolaylıkla çalışır.	1	2	3	4	5	6
12. Hareketsizdir, oynayan çocukları uzaktan seyreder.	1	2	3	4	5	6

EK-2. Duygu Düzenleme  leği

DUYGU DÜZENLEME ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki listede bir çocuğun duygusal durumu ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Verilen numaralandırma sistemini kullanarak aşağıdaki davranışları  ğrencinizde ne sıklıkla gözlemlediğinizi lütfen işaretleyiniz.

Bu davranışı;

- (1) HİÇBİR ZAMAN/NADİREN
- (2) BAZEN
- (3) SIK SIK
- (4) NERDEYSE HER ZAMAN gözlemliyorum.

	HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	SIK SIK	NERDEYSE HER ZAMAN
1. Neşeli bir çocuktur.	1	2	3	4
2. Duygu hali çok değişkendir.(Duygu durumunu tahmin etmek zordur unk�; neşeli ve mutluyken kolayca �zg�nleşebilir.)	1	2	3	4
3. Yetişkinlerin arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.	1	2	3	4
4. Bir faaliyetten diğere kolayca geçer; kızıp sinirlenmez, endişelenmez(kaygılanmaz), sıkıntı duymaz veya aşırı derecede heyecanlanmaz.	1	2	3	4
5. �z�nt�s�n� veya sıkıntısını kolayca atlatabilir.(orneğin; canını sıkan bir olay sonrasında uzun süre surat asmaz, endişeli veya �zg�n durmaz.)	1	2	3	4
6. Kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayıp sinirlenir.	1	2	3	4
7. Yaşıtlarının arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.	1	2	3	4
8. Öfke patlamalarına, huysuzluk nöbetlerine eğilimlidir.	1	2	3	4
9. Hoşuna giden bir şeye ulaşmak için bekleyebilir. (orneğin; şeker almak için sırasını beklemesi gerektiğinde keyfi kaçmaz veya heyecanını kontrol edebilir.	1	2	3	4

EK-3. Çocukların Olumsuz Duygularıyla Baş Etme Ölçeği

Aşağıda günlük yaşamınızda, çocuğunuzla ilişkilerinizde karşılaşılabileceğiniz bazı durumlar maddeler halinde verilmiştir. Her durumun altına da anne-baba olarak gösterebileceğiniz bazı davranışlar sıralanmıştır.

- Lütfen bu davranışların her birini ne kadar sıklıkla yaptığınızı belirtiniz. Örneğin, birinci maddede belirtilen durumla ilgili olarak 6 davranış seçeneğinin herbirini ne sıklıkla yaptığınızı 1'den 5'e kadar sayılardan uygun olanı daire içine alarak belirtiniz.
- Eğer çocuğunuzun daha önce böyle bir durumla karşılaşmadığını düşünüyorsanız, "böyle olsaydı ne yapardım" diye düşünerek yanıtlayınız.

1. Eğer çocuğum hastalandığı ya da bir yerini incittiği için arkadaşının doğum günü partisine veya oyun davetine gidemiyorsa ve bundan dolayı öfkeli olursa, ben;

	Hiç böyle yapmam	Nadiren böyle yaparım	Belki böyle yaparım	Büyük olasılıkla böyle yaparım	Kesinlikle böyle yaparım
a) Çocuğumu sakinleşmesi için odasına gönderirim.	1	2	3	4	5
b) Çocuğuma kızarım.	1	2	3	4	5
c) Çocuğuma arkadaşları ile birlikte olabileceği başka yollar düşünmesine yardımcı olurum.	1	2	3	4	5
d) Çocuğuma partiyi kaçırmamasını büyütmemesini söylerim.	1	2	3	4	5
e) Çocuğumu, öfkesini ve hayal kırıklığını ifade etmesi için cesaretlendiririm.	1	2	3	4	5
f) Çocuğumu yatıştırırım ve kendini daha iyi hissetmesi için eğlenceli bir şey yaparım.	1	2	3	4	5

EK-4. Kişisel Bilgi Formu**KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Lütfen aşağıdaki formu uygun olan seçeneklere çarpı (X) işareti koyarak doldurunuz.

Çocuğun;

Doğum tarihi:

Cinsiyeti: () Kız () Erkek

Okul öncesi eğitime devam etme süresi (Yazınız): Kardeş sayısı (Yazınız):

Kendisinden yaşça büyük kardeşi var mı? () Evet () Hayır

Annenin;

Yaşı:

Eğitim düzeyi: () İlkokul () Ortaokul () Lise
() Üniversite () Lisansüstü eğitim(Yüksek lisans, doktora vb)

Babanın;

Yaşı:

Eğitim düzeyi: () İlkokul () Ortaokul () Lise
() Üniversite () Lisansüstü eğitim(Yüksek lisans, doktora vb)

1. Anne ve baba aynı evde mi yaşıyor?

() Evet () Hayır

2. Size göre ailenizin gelir düzeyi verilen ifadelerden hangisine uygundur?

() Düşük () Orta () Yüksek

3. Çocuğunuzun okul dışında başka çocuklarla (kuzenleri, arkadaşları vb) görüşme sıklığı nedir?

() Az () Orta () Çok

4. Ebeveyn olarak çocuk gelişimi ile ilgili yayınları (kitap,dergi,makale vb) ve eğitimleri ne sıklıkla takip edersiniz?

() Az () Orta () Çok

5. Çocuğunuzun bebeklik dönemini genel olarak nasıl değerlendirirsiniz?

() Rahat/Normal () Sorunlu/Sıkıntılı

6. Çocuğunuzla ne sıklıkla zaman geçirirsiniz?

() Az () Orta () Çok

7. Okul öncesi eğitime başlamadan önce (bebeklik döneminde) çocuğunuzun evde bakımı kim/(ler) tarafından yapılmıştır?

() Yalnızca anne-baba () Bakıcı destekli () Aile büyükleri (büyükanne,büyükbaba vb)

() Başka varsa yazınız.....

EK-5. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurul Belgesi

**Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu**

Zerrin KÖSE

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD

Sayın Zerrin KÖSE,

“Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Becerileri İle Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenleme ve Sosyal Yetkinlik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2019/216) kurulumuzun 03.05.2019 tarihli ve 2019/05 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet ERYİĞİT (Üye)

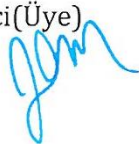

Prof. Dr. Altay EREN (Üye)

Doç. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

Av. Zuhale Demirci (Üye)

EK-6. İstanbul Valiliği Araştırma İzin Belgesi

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.13533649
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi.

17/07/2019

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesinin 28.05.2019 tarihli ve 5774 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 No'lu Gen.
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 12.07.2019 tarihli tutanağı.

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Zerrin KÖSE'nin "Ebeveynlerin Duygu Sosyalleşme Becerileri ile Okul Öncesi Çocukların Duygu Düzenleme ve Sosyal Yetkinlik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tezi kapsamında, ilimiz genelinde bulunan özel/resmi ilkokulların sınıflandırmasında ve anaokullarda görev yapan öğretmenlere ve velilere; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

- Ek:
1- Genelge.
2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
17/07/2019

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Zerrin KÖSE

Doğum Yeri- Yılı : İstanbul, 1994

İletişim Adresi

E-posta Adresi : pskdanzerrinkose@gmail.com

Eğitim Durumu

2008-2012 : Sultanbeyli Türk Telekom Anadolu Lisesi, Türkçe-Matematik Bölümü, Lise, İSTANBUL

2012-2016 : Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, Lisans, BOLU

2016-2019 : Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans, BOLU

Çalıştığı Kurumlar

2016- : Özel Sihirli Orman Anaokulları, Psikolojik Danışman, İSTANBUL

TUTANAK

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı ğrencisi Zerrin KÖSE'nin 06.11.2019 tarihinde yapılan tez savunmasında "Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Becerileri İle Okul ncesi ocukların Duygu Düzenleme Ve Sosyal Yetkinlik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" tez başlığının "Ebeveynlerin Duygu Sosyalleştirme Becerileri İle Okul ncesi ocukların Duygu Düzenleme Ve Sosyal Yetkinlik Becerileri Arasındaki İlişki" olarak değiştirilmesinin uygun olduğuna. (06.11.2019)

Prof. Dr. Zeynep DENİZ YÖNDEM

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Yasin AYDIN

ye

Dr. Öğr. Üyesi Abdi GÜNGÖR

ye